

บทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน
ในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

นางสาวกนกพร ผุดอักษร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาการเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ.2555

**Role that Involve in Politics of the Regular Village Health Volunteers
in Bannaderm Districts, Surat Thani Province.**

Miss Kanokporn Phudaksorn

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Political Science in Politics and Government

School of Political Science

Sukhothai Thammathirat Open University

2012

หัวข้อวิทยานิพนธ์ บทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ชื่อและนามสกุล นางสาวกนกพร ศุคอักษร

แขนงวิชา การเมืองการปกครอง

สาขาวิชา รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

อาจารย์ที่ปรึกษา 1. ศาสตราจารย์ ดร. ชีรภัทร์ เสรีรังสรรค์
2. รองศาสตราจารย์ ดร. เสนีย์ คำสุข

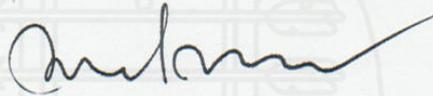
วิทยานิพนธ์นี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2556

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ)

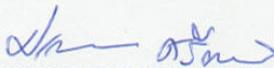
..... กรรมการ

(ศาสตราจารย์ ดร. ชีรภัทร์ เสรีรังสรรค์)

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. เสนีย์ คำสุข)

..... ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

(ศาสตราจารย์ ดร. สิริวรรณ ศรีพหล)

กิตติกรรมประกาศ

การทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจากศาสตราจารย์ ดร. ชีรภัทร์ เสรีรังสรรค์ สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช รองศาสตราจารย์ ดร. เสนีย์ คำสุข สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่ได้ให้ความกรุณาให้คำแนะนำและติดตามการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้อย่างใกล้ชิดตลอดมา นับตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งเสร็จเรียบร้อยสมบูรณ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่านเป็นอย่างยิ่ง

ขอขอบคุณคณะผู้บริหาร ข้าราชการ และตัวแทนกลุ่มองค์กร ในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่ได้กรุณาให้ข้อมูลและแนะนำเกี่ยวกับงานการเมืองการปกครองที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคณาจารย์และเจ้าหน้าที่ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เพื่อนักศึกษาและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ทุกท่านที่ได้กรุณาให้การสนับสนุน ช่วยเหลือ แนะนำ และให้กำลังใจตลอดมา

กนกพร ผุดอักษร

มิถุนายน 2556

ชื่อวิทยานิพนธ์ บทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน
ในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ผู้วิจัย นางสาวกนกพร ผุค้ออักษร รหัสนักศึกษา 2518000589 **ปริญญา** รัฐศาสตรมหาบัณฑิต
(การเมืองการปกครอง) **อาจารย์ที่ปรึกษา** (1) ศาสตราจารย์ ดร. ชีรภัทร์ เสรีรังสรรค์
(2) รองศาสตราจารย์ ดร. เสนีย์ คำสุข **ปีการศึกษา** 2555

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

กลุ่มตัวอย่างแบ่งเป็น 4 กลุ่ม ประกอบด้วย (1) ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (2) ข้าราชการประจำในพื้นที่ (3) ประธานประชาคมประจำตำบลในพื้นที่ และ (4) ประธานกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในพื้นที่ ได้มาจากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง จำนวนทั้งสิ้น 32 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ และเครื่องบันทึกเสียงในภาคสนาม รวมทั้งเอกสารที่เกี่ยวข้องจากหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่

ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เป็นประชาชนผู้มีสิทธิและบทบาททางการเมืองขั้นพื้นฐานเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป แต่จะยึดหลักความเป็นกลางทางการเมืองเพราะมีหน้าที่สำคัญที่จะต้องให้ความเสมอภาคกับประชาชนทุกคน ในอนาคตบทบาททางการเมืองย่อมมีมากขึ้นเพราะความเข้มข้นทางการเมือง สำหรับบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ส่วนใหญ่จะมีผลต่อการตัดสินใจในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับพื้นฐาน เนื่องจากมีความสัมพันธ์ค่อนข้างใกล้ชิดกับประชาชนในท้องถิ่นเป็นอย่างดี ทำให้การสื่อสาร การประชาสัมพันธ์ในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมีความราบรื่น และได้รับความเชื่อถือจากประชาชนทั่วไปได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ บทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมือง อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)
อำเภอบ้านนาเดิม

Thesis title: Role that Involve in Politics of the Regular Village Health Volunteers
in Bannadern Districts, Surat Thani Province

Researcher: Miss Kanokporn Phudaksorn; **ID:** 2518000589; **Degree:** Master of Political
Science (Politics and Government); **Thesis advisors:** (1) Dr. Thirapat Serirangsan, Professor;
(2) Dr.Senee Khamsuk; **Academic year:** 2012

Abstract

The purposes of this study were to examine Role that Involve in Politics of the regular Village Health Volunteers in Bannadern Districts, Surat Thani Province. That affect the political participation of the people Bannadern Districts, Surat Thani Province.

The samples were divided into four groups consisting of: (1) The local government administration (2) senior official in the area (3) the district community area, and (4) the group of volunteers in the villages in the area. Derived from a specific model. A total of 32 subjects used in this study were interviewed. And equipment in the field. Including relevant documents from various agencies in the area.

The research findings that the member of Volunteers as a national and political rights, such as the general public. But the principle of political neutrality is an important role to provide equality to all citizens. Political role in the future will be more because of the intense political. For political role of the village health volunteers mainly affects the decision to participate in the political level. Because of the relatively close relationship with the local people as well. The communication. Public relations activities related with the smooth. And have earned the trust of the general public as well.

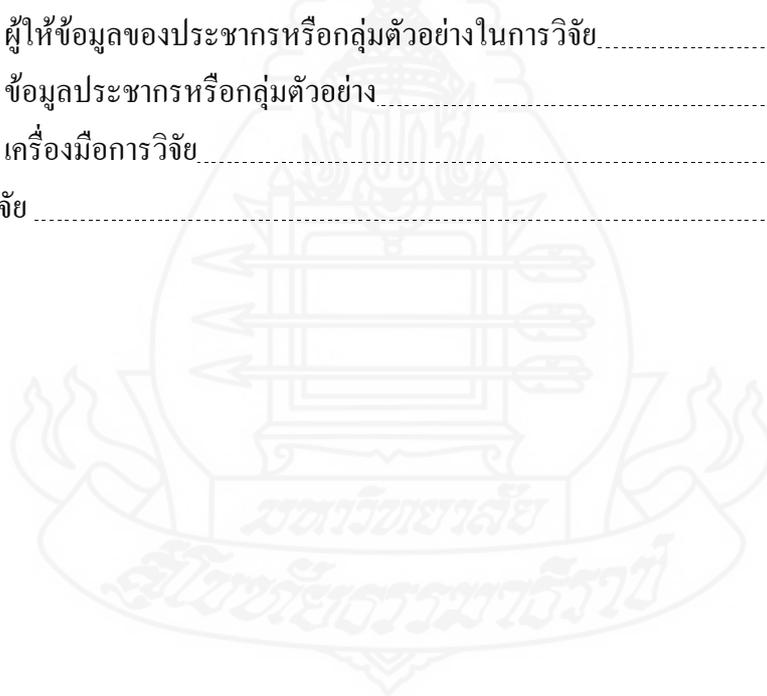
Keywords: Role that Involve in Politics, Village Health Volunteers, Bannadern Districts

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
กรอบแนวคิดการวิจัย	5
โจทย์วิจัย	5
ขอบเขตของการวิจัย	6
ข้อจำกัดในการวิจัย	7
นิยามศัพท์เฉพาะ	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	9
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	10
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท	10
แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง	13
ความเป็นมาของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน	17
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	25
ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี.....	27
แผนที่แสดงข้อมูล อำเภอบ้านนาเดิม.....	34
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	35
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	35
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	37
การเก็บรวบรวมข้อมูล	38
การวิเคราะห์ข้อมูล	39

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	40
ตอนที่ 1 สถานภาพของประชากรหรือกลุ่มตัวอย่าง	40
ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐานหรือประเด็นปัญหา	41
ตอนที่ 3 ข้อเสนอที่ได้จากการค้นพบ	54
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	62
สรุปการวิจัย	62
อภิปรายผล	66
ข้อเสนอแนะ	73
บรรณานุกรม	77
ภาคผนวก	82
ก ผู้ให้ข้อมูลของประชากรหรือกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย	82
ข ข้อมูลประชากรหรือกลุ่มตัวอย่าง	85
ค เครื่องมือการวิจัย	88
ประวัติผู้วิจัย	92

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากการนำเอาแนวคิดประชาชนบริการประชาชนมาปฏิบัติ (กระทรวงสาธารณสุข, 2540) ซึ่งเป็นการร่วมมือกันพัฒนาด้านสุขภาพโดยประชาชนและรัฐ ที่มีการนำกลวิธีการสาธารณสุขมูลฐานมาใช้พัฒนากำลังคนในชุมชน (กระทรวงสาธารณสุข, 2529) จึงเกิด “อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน” หรือ อสม. อันเป็นชื่อเรียกกลุ่มองค์กรภาคประชาชนรูปแบบหนึ่ง ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกที่เป็นประชาชนในหมู่บ้านหรือในชุมชน ที่ได้รับการคัดเลือกจากประชาชนในพื้นที่ชุมชนหรือหมู่บ้านนั้นๆ (10-15 หลังคาเรือน ต่อ 1 คน) เพื่อดำเนินงานด้านสาธารณสุขทั้งการพึ่งตนเองในระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน กลายเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านของสังคม ที่ประชาชนเลือกขึ้นมาเป็นตัวแทนที่ได้รับการยอมรับ และไว้วางใจจากประชาชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐ พร้อมทั้งได้รับการมอบหมายให้เป็นผู้ดูแลรักษาประชาชนด้วยกันเองในเบื้องต้น ที่สำคัญอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านจะได้รับการอบรมหลักสูตรทางด้านสาธารณสุขจากกระทรวงสาธารณสุขอย่างต่อเนื่อง มีบทบาทหน้าที่สำคัญในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมสุขภาพอนามัย (Change agents) การสื่อสารสารสนเทศสุขภาพ การแนะนำเผยแพร่ความรู้ การวางแผน และประสานกิจกรรมพัฒนาสาธารณสุข ตลอดจนให้บริการสาธารณสุขด้านต่าง ๆ เช่น การส่งเสริมสุขภาพ การเฝ้าระวังและป้องกันโรค การช่วยเหลือและรักษาพยาบาลขั้นต้น การส่งต่อผู้ป่วยไปรับบริการ การฟื้นฟูสุขภาพ และจัดกิจกรรมพัฒนาสุขภาพภาคประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน และเป็นผู้ประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับประชาชนในหมู่บ้าน เพราะฉะนั้น อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านจึงเป็นเสมือนตัวแทนของประชาชนและหน่วยงานของรัฐในพื้นที่ ในการทำหน้าที่แก้ข่าวร้าย กระจายข่าวดี ชี้นำบริการ ประสานงานสาธารณสุข บำบัดทุกข์ประชาชน ดำรงตนเป็นตัวอย่างที่ดี คู่มือสิทธิประโยชน์ด้านสาธารณสุขของประชาชนในหมู่บ้าน โดยเป็นแกนนำในการประสานงานกับกลุ่มผู้นำชุมชน และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) กระตุ้นให้มีการวางแผนและดำเนินงานเพื่อพัฒนางานสาธารณสุขของหมู่บ้าน ซึ่งบทบาทดังกล่าวนี้ เป็นบทบาทที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านทุกพื้นที่ยึดถือปฏิบัติมาตลอด อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านนับเป็นกำลังสำคัญในการปกป้องภัยร้ายแรงของโรคระบาดต่าง ๆ ตั้งแต่อดีต อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน คือ หัวใจสำคัญของระบบ

สาธารณสุขมูลฐานของประเทศไทย และยังสามารถสร้างประโยชน์ในการเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาสังคมไทยในแทบทุก ๆ ด้าน ยังช่วยยกระดับคุณภาพชีวิต และเศรษฐกิจของชุมชน ช่วยประหยัดงบประมาณแผ่นดินในด้านการรักษาพยาบาลให้ประเทศปีละหลายหมื่นล้านบาท และจากแนวคิดที่ให้ความสำคัญของคนเป็นจุดศูนย์กลางการพัฒนาและแก้ไขปัญหา ด้วยการเปิดโอกาสให้ประชาชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทางสังคมและการเมือง สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ให้ประสบผลสำเร็จดียิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540 - 2544) ที่เน้นการพัฒนาศักยภาพคน (คนเป็นจุดศูนย์กลางการพัฒนา) และกรอบวิสัยทัศน์และทิศทางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545 - 2549) ดังนั้นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จึงได้รับการกำหนดบทบาทจากสังคมโดยรวมว่ามีหน้าที่ที่จะต้องดำเนินงาน คือ บทบาทด้านข้อมูลข่าวสาร บทบาทการให้บริการสาธารณสุขพื้นฐานที่จำเป็น บทบาทในการถ่ายทอดความรู้ตามกิจกรรมการบริการสาธารณสุขและปัญหาชุมชน จะเห็นว่าการเข้ามามีบทบาทของประชาชนภายใต้การเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เป็นการได้รับคัดเลือกด้วยความเต็มใจของสมาชิกในชุมชน (กระทรวงสาธารณสุข, 2540)

สำหรับการพัฒนาประเทศไทยได้ระบอบประชาธิปไตย ตามหลักการกระจายอำนาจการปกครอง ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามาบริหารงานและดำเนินการปกครองตนเอง ถือเป็น การตอบสนองความต้องการของประชาชน ในด้านการให้บริการของรัฐที่เข้าถึงประชาชน ในลักษณะที่สอดคล้องกับความต้องการ และความจำเป็นของประชาชนในระดับท้องถิ่น โดยสร้างความรู้สึกว่าตนเองได้เข้าร่วมในการมีส่วนร่วมในการปกครองและการบริหารท้องถิ่น ซึ่งหลักการดังกล่าว มีผลต่อการพัฒนาทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม รวมถึงด้านอื่น ๆ ด้วย อย่างไรก็ตาม เพื่อให้ประชาชนมีความปกติสุข ย่อมต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและประชาชน ในการนี้รัฐบาลต้องมองข้ามความคิดที่ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองจะทำให้เกิดความวุ่นวายทางการเมือง แต่ต้องมองว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองจะมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาทางการเมืองและต้องไม่ใช่การมีส่วนร่วมในลักษณะการชักจูงและปลุกกระดม อาจจะเป็นการมีส่วนร่วมโดยการแสดงความคิดเห็น การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การชุมนุมประท้วง การเรียกร้อง การเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม หรือองค์กรทางการเมือง เป็นต้น ในปัจจุบันจึงมีการปรับแนวคิดในการพัฒนา จากการที่รัฐเป็นผู้ดำเนินการพัฒนาเองมาเป็นการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา แต่การมีส่วนร่วมในการพัฒนาของประชาชนจะเป็นจริง และเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ในปัจจุบัน กลายเป็นการพัฒนาที่ต้องอาศัยบทบาทของกลุ่มองค์กรภาคประชาชน ที่มีอิทธิพลกับสภาพสังคมไทยขณะนี้ อันที่จริงแล้วถ้าหากว่าการรวมกลุ่มมีความเข้มแข็งย่อมส่งผลให้เกิดพลังในการต่อรองของสังคมกับทุกภาคส่วนด้วย จะเห็นได้ว่าการรวมกลุ่มเพื่อการดำเนินการ

ตามวัตถุประสงค์ของคนส่วนใหญ่ในสังคมเกิดขึ้นมาก กระจายอยู่ในทุกภาคส่วนของสังคม ซึ่งการรวมกลุ่มเป็นเสมือนก้าวพื้นฐานในการขยายไปสู่ภาคการเมืองในสังคมตั้งแต่ส่วนย่อยของสังคม

จากความสำเร็จดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ซึ่งนอกจากมีบทบาทในการดูแลสิทธิประโยชน์ด้านสาธารณสุขของชุมชน ยังเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างการประสานงาน และเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสาธารณสุขรวมทั้งข่าวสารอื่น ๆ ของรัฐให้แก่ประชาชนในชุมชนหรือหมู่บ้าน แล้วยังมีบทบาทอื่น ๆ อีก รวมทั้งยังมีบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมือง ซึ่งจากการที่ผู้วิจัยเป็นบุคลากรหนึ่งในสังกัดหน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่นในอำเภอบ้านนาเดิม มีบทบาทในการร่วมจัดทำโครงการที่เป็นโครงการเพื่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน รวมถึงการปฏิบัติงานที่ต้องประสานงานกับประชาชน ทั้งในด้านสังคมและการเมืองเป็นเวลากว่า 5 ปี ได้สังเกตเห็นถึงบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านอย่างชัดเจน ผ่านโครงการที่มีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาท้องถิ่น ที่ทุกโครงการฝ่ายบริหารจะมีความประสงค์ที่จะให้ข้าราชการผู้ปฏิบัติได้ประสานขอความร่วมมือ ไปยังกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ในทุกโครงการ/ กิจกรรม สำหรับในด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชนของอำเภอบ้านนาเดิม ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าประชาชนทั่วไปยังคงขาดความรู้เกี่ยวกับการเมือง โดยมากมักมองว่าเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง เป็นสิ่งที่ไกลตัว มีสาระสำคัญเพียงแค่การเลือกตั้ง และการเสียภาษีประจำปีให้กับหน่วยงานภาครัฐเท่านั้น นอกจากนั้น ประชาชนบางส่วนก็ไม่ได้มีความพยายามเข้ามารับรู้ หรือค้นหาข้อมูลข่าวสารใด ๆ จากหน่วยงานภาครัฐโดยตรงเพราะมองว่าหากเข้าไปประสานงานด้วยตนเองอาจเกิดความเข้าใจผิด หรือไม่ได้รับการใส่ใจจากพนักงานของรัฐ ซึ่งการกำเนิดขึ้นของกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน กลายเป็นจุดเปลี่ยนแปลงสำคัญในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามแนวทางประชาธิปไตยในพื้นที่เพิ่มขึ้น เพราะอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านซึ่งเป็นประชาชนในพื้นที่ เป็นกลุ่มองค์กรเบื้องต้นในการประสานประชาสัมพันธ์ข้อมูล ข่าวสารจากหน่วยงานภาครัฐ อันเป็นการเชื่อมโยงข่าวสารในด้านต่าง ๆ ภายในพื้นที่และนอกพื้นที่ได้เป็นอย่างดี ความสำคัญในส่วนนี้ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านส่งผลให้ประชาชนกับหน่วยงานภาครัฐมีความใกล้ชิดกันมากขึ้นกว่าที่เป็นมา อีกทั้งยังสามารถรับรู้ความต้องการของแต่ละฝ่ายได้มากขึ้น เป็นที่น่าสังเกตว่าแม้แต่ในส่วนของรัฐบาล นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ (หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์) ได้หันมาให้ความสนใจการดำเนินงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ซึ่งเป็นนิมิตหมายที่ดีในการสนับสนุนการพัฒนาองค์กรภาคประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขมากขึ้น เพราะอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน นับเป็นตัวแทนที่เป็นตัวแปรสำคัญเกี่ยวกับการสนับสนุนทัศนคติของ

ประชาชนในด้านต่าง ๆ ให้เกิดการพัฒนายิ่ง ๆ ขึ้น มีความเข้าใจและมองเห็นจุดกำเนิดของปัญหาต่าง ๆ ในชุมชนได้ใกล้ชิดและค่อนข้างชัดเจนกว่าภาครัฐ เป็นเสมือนกระบอกเสียงที่จะสร้างความเข้าใจระหว่างประชาชนกับการเมืองได้ดีพอสมควร สำหรับประเด็นในเรื่องการมีส่วนร่วมอันเป็นหัวใจสำคัญ ซึ่งหลายฝ่ายอาจมองว่าน่าจะมาจากการบริหารจัดการของภาครัฐเป็นส่วนใหญ่ นั่นแท้จริงแล้วการบริหารจัดการที่เกิดความล้มเหลวหรือดีขึ้นนี้ ปัจจัยที่สำคัญน่าจะเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชน เพราะวันนี้แม้ว่าเราจะกำหนดนโยบายไว้เลิศหรูเพียงใดก็ตาม ถ้าหากขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนแล้ว ไม่ว่าจะการบริหารจัดการในระบบใดก็อาจจะล้มเหลวได้ทั้งหมด (มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ, 2550 : 66) ท้ายนี้ผู้วิจัยคิดว่า ในอนาคตอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านจะเป็นเสมือนเข็มทิศที่ช่วยชี้ทางให้ประชาชนในสังคม ได้เข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมือง ทั้งยังเป็นส่งเสริมแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคน ให้เป็นจุดศูนย์กลางการพัฒนาและการแก้ไขปัญหา ด้วยการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทางสังคมและการเมืองต่อไป

โดยในการศึกษาประเด็นดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ด้วยเหตุผล 3 ประการ คือ

1. เนื่องจากกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอำเภอบ้านนาเดิม เป็นกลุ่มองค์กรที่ค่อนข้างเข้มแข็ง และมีความใกล้ชิดกับประชาชนค่อนข้างมาก รวมทั้งเป็นเสมือนกระบอกเสียงในการกระจายข่าวสารสาธารณะต่าง ๆ ในพื้นที่พอสมควร

2. เนื่องจากนักการเมืองในระดับท้องถิ่นในอำเภอบ้านนาเดิมส่วนใหญ่ มีความสัมพันธ์ระหว่างกันค่อนข้างมาก ซึ่งถึงแม้จะมีระบบอุปถัมภ์ปรากฏในพื้นที่ แต่ก็ไม่สามารถจะดึงคะแนนเสียงไปที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดคนหนึ่งได้อย่างสิ้นเชิง ซึ่งสาเหตุหนึ่งน่าจะมาจากการมีกลุ่มองค์กรภาคเอกชน อย่างเช่น อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ที่มีความใกล้ชิดกับครัวเรือนที่รับผิดชอบ ทำให้เกิดแนวทางใหม่ ๆ ในการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในพื้นที่

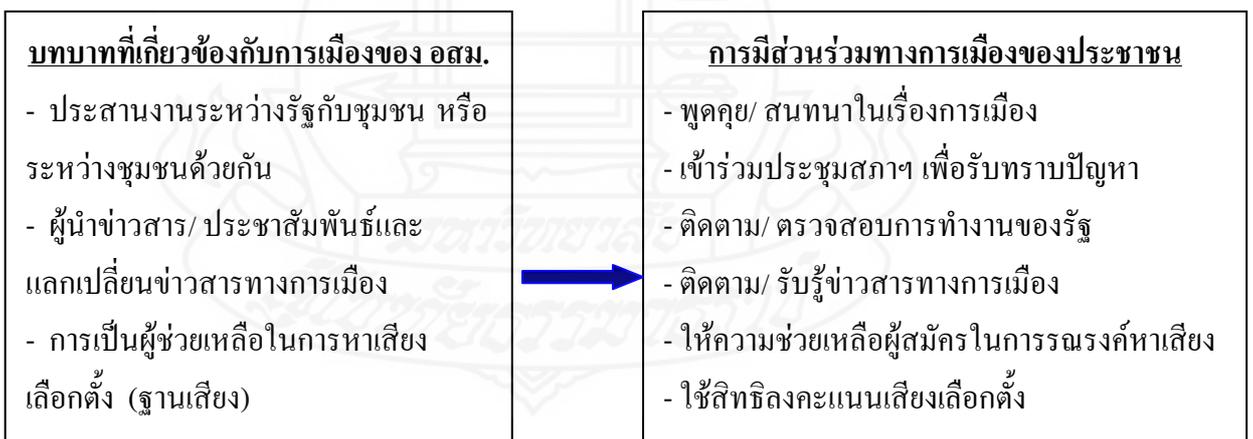
3. เนื่องจากผู้วิจัยรับราชการอยู่ในพื้นที่อำเภอบ้านนาเดิม ระยะเวลาประมาณ 5 ปี ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น การจัดทำข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่าย จัดทำโครงการด้านสังคมมาพอสมควร ฯลฯ ซึ่งงานเหล่านี้ต้องผ่านการตัดสินใจของประชาชนในพื้นที่ ในการกำหนดรายละเอียด อันเป็นแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมในขั้นพื้นฐาน

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สังเกตการณ์ผ่านประสบการณ์ส่วนตัวในการปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งซึ่งค่อนข้างเกี่ยวข้องกับบทบาททางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี เมื่อได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary) ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองส่วนท้องถิ่น การกระจายอำนาจ และผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในด้านต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับการประสานงานหรือเชื่อมโยงกิจกรรมต่าง ๆ ผ่านทางองค์กรภาครัฐ และภาคประชาชน จึงทำให้เกิดกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ สามารถนำเสนอดังภาพที่ 1.1 ดังนี้

4. โจทย์วิจัย

บทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

5. ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตประชากร และกลุ่มตัวอย่างการวิจัย

ขอบเขตประชากร ได้แก่ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ทั้งหมดที่มีอยู่ประมาณ 300 คน ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่าง โดยการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง สำหรับการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 32 คน ดังนี้

1. สาธารณสุขอำเภอบ้านนาเดิม จำนวน 1 คน
2. หัวหน้าสถานีอนามัยประจำตำบล ทั้ง 4 ตำบล ในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 4 คน
3. ผู้ดำรงตำแหน่งผู้นำทางการเมือง คือ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 4 คน จาก 4 ตำบล ในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี
4. ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งเป็นข้าราชการระดับหัวหน้าส่วนราชการ ในหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 4 คน จาก 4 อำเภอ ในบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี
5. ประธานประชาคมตำบล ซึ่งเป็นตัวแทนที่ได้รับการเลือกตั้งจากประธานประชาคม ซึ่งมาจากการคัดเลือกของประชาชนในแต่ละหมู่บ้าน จำนวน 4 คน จาก 4 ตำบล ในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี
6. ประธานกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จำนวน 15 คน จาก 30 หมู่บ้าน ใน 4 ตำบล โดยเฉลี่ยจำนวนของประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (ประธาน อสม.) ในแต่ละตำบล ดังนี้
  - ตำบลบ้านนา มีจำนวน 10 หมู่บ้าน ประธาน อสม. 10 คน สัมภาษณ์ 5 คน
  - ตำบลนาใต้ มีจำนวน 9 หมู่บ้าน ประธาน อสม. 9 คน สัมภาษณ์ 5 คน
  - ตำบลท่าเรือ มีจำนวน 6 หมู่บ้าน ประธาน อสม. 6 คน สัมภาษณ์ 3 คน
  - ตำบลทรัพย์ทวี มีจำนวน 5 หมู่บ้าน ประธาน อสม. 5 คน สัมภาษณ์ 2 คน

ขอบเขตเนื้อหา

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

สถานที่ที่ใช้ในการดำเนินการศึกษาวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม คือ พื้นที่และที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 4 แห่ง, สถานีอนามัยประจำตำบลทั้ง 4 ตำบล, และที่ทำการสาธารณสุขประจำอำเภอบ้านนาเดิม ในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี และเนื้อหาที่นำเสนอเป็นประเด็นเกี่ยวกับบทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง รวมทั้งผลลัพธ์ของการมีสมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ซึ่งเป็นประชาชนคนหนึ่งที่สามารถรับรู้เผยแพร่ และเชื่อมโยงการมีส่วนร่วมทางการเมืองระหว่างภาครัฐกับประชาชนทั่วไป ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน ตลอดจนแนวโน้มในอนาคตในบทบาททางการเมืองของกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านที่จะมีมากขึ้นหรือน้อยลงจากที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

6. ข้อจำกัดในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่าเมื่ออุปสรรคสำคัญที่การเดินทาง เพราะแม้ทั้ง 4 ตำบลจะอยู่ในเขตอำเภอบ้านนาเดิม แต่ระยะทางค่อนข้างห่างไกลกัน รวมทั้งผู้วิจัยไม่มีความชำนาญเส้นทางในอำเภอบ้านนาเดิมมากนัก ทำให้ต้องใช้เวลาพอสมควรในการเดินทาง และเนื่องจากกลุ่มตัวอย่างส่วนหนึ่งมีอาชีพเกษตรกรรม ทำสวนยางพารา ซึ่งจะทำการตัดยางพาราในช่วงกลางวันและจำเป็นต้องพักผ่อนหลังจากตัดยางเสร็จ จึงอาจจะมีการติดขัดในการนัดหมายเพื่อทำการสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่างอยู่บ้างจึงจะสามารถดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ได้ ตามระยะเวลาที่ผู้วิจัยคาดการณ์ไว้ และเนื่องจากผู้วิจัยเป็นบุคลากรสังกัดหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอบ้านนาเดิม ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบพอสมควร จึงเป็นเหตุให้การออกพื้นที่เพื่อทำการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้อาจจะขาดความต่อเนื่อง เป็นเหตุให้ขาดข้อมูลสำคัญในบางส่วนไปบ้างและด้วยเหตุที่ประชาชนในท้องถิ่นส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีการปฏิสัมพันธ์กับบุคลากรภาครัฐมากนักจึงอาจให้ข้อมูลได้อย่างค่อนข้างจำกัด อาจเนื่องมาจากไม่มีความไว้วางใจในการให้ข้อมูลในเชิงลึกเท่าที่ควร

7. นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้เกิดความเข้าใจในความหมาย และการแปลความหมายของงานวิจัยตรงกัน ผู้วิจัยจึงได้กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะ ดังนี้

7.1 อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หรือ อสม. (Village Health Volunteer)

หมายถึง บุคคลที่ได้รับการคัดเลือกจากชาวบ้านในการประชุมของแต่ละหมู่บ้าน และได้รับการอบรมตามหลักสูตรที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด โดยมีบทบาทหน้าที่สำคัญในฐานะเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change agents) ด้านพฤติกรรมสุขภาพอนามัย การสื่อสารสาธารณสุข การแนะนำเผยแพร่ความรู้ การวางแผน และประสานงานกิจกรรมพัฒนาสาธารณสุขด้านต่าง ๆ เช่น การส่งเสริมสุขภาพ การเฝ้าระวังและป้องกันโรค การช่วยเหลือและรักษาพยาบาลขั้นต้น โดยใช้ยาและเวชภัณฑ์ตามขอบเขตที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด การส่งต่อผู้ป่วยไปรับบริการการฟื้นฟูสภาพ และการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพ ตลอดจนเป็นผู้ประสานงานกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขของรัฐ หรือประสานผลประโยชน์ด้านสาธารณสุขกับชุมชนได้อย่างดี รวมทั้งทำหน้าที่ในการประสานงานกิจกรรมการพัฒนาและการบริหารงานด้านต่าง ๆ ของภาครัฐที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชน ระหว่างหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ของภาครัฐในทุกระดับ กับประชาชนในหมู่บ้าน

7.2 บทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

หมายถึง แบบแผนพฤติกรรมกรปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่สอดคล้องกับการเมือง การแสดงออกซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมือง เช่น การใช้สิทธิทางการเมือง ในการเลือกตั้ง การติดตาม และการตรวจสอบทางการเมือง รวมถึงการประชาสัมพันธ์ ประสานงาน ตลอดจนชี้แนะ และสนองตอบต่อสังคมท้องถิ่น ในด้านการพัฒนา การบริหาร การเชื่อมโยงการดำเนินงานต่าง ๆ ระหว่างประชาชนกับหน่วยงานภาครัฐ และระหว่างประชาชนด้วยกัน ที่เกี่ยวข้อง หรือสัมพันธ์กับการเมืองในพื้นที่

7.3 การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation) หมายถึง การที่ประชาชนมี

สิทธิตามระบบการเมืองและกฎหมายกำหนดให้กระทำได้ เป็นการกระทำที่ต้องเกิดขึ้นด้วยความสมัครใจของตัวประชาชนเอง เพื่อให้มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐทั้งการเมืองการปกครองระดับท้องถิ่นและการเมืองการปกครองระดับชาติ

7.4 ประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หมายถึง บุคคลที่ได้รับเลือกให้

เป็นตัวแทนหรือผู้นำของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในแต่ละหมู่บ้าน

7.5 หน่วยงานภาครัฐ (ในกรณีวิจัย) หมายถึง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่

องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด หน่วยงานระดับอำเภอและหน่วยงานสาธารณสุขในพื้นที่อำเภอบ้านนาเดิม

8. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

8.1 การวิจัยในครั้งนี้ทำให้ทราบบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี และแนวโน้มทางการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในอนาคต

8.2 สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริม และพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผ่านบทบาททางการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัย เรื่อง บทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้วิจัยได้นำเสนอวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท
2. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง
3. ความเป็นมาของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน
5. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

คำว่า “บทบาท” (Role) เป็นคำนาม หมายถึง การทำทำตามบท การทำตามบทโดยปริยาย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2532, หน้า 315) หมายความว่าบทบาท คือ การทำหน้าที่ (Function) ที่กำหนดไว้ หรือพฤติกรรมที่สังคมกำหนดและคาดหวังให้บุคคลกระทำ เช่น บทบาทของพ่อแม่ บทบาทของครู หรือบทบาทของผู้ใหญ่บ้าน กำนัน สถานภาพ (Status) และบทบาทของบุคคลทางสังคม ในตำราทฤษฎีการของสังคมวิทยา ได้บัญญัติใช้คำว่า สถานภาพ (ตำแหน่ง) และบทบาท (หน้าที่) โดยถือว่าในแต่ละขณะที่คนคนหนึ่งมีการกระทำทางสังคมเกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กับคนอื่นคนหนึ่งนั้น ต่างฝ่ายย่อมกระทำต่อกันไปตาม “ตำแหน่ง” และ “หน้าที่” ที่มีต่ออีกฝ่ายหนึ่ง (พัทยา สายหู, 2540 : 48 - 49)

ทฤษฎีบทบาท กล่าวถึงพฤติกรรมของบุคคลเมื่อมีการรวมกลุ่มกันว่าแต่ละคนจะมีพฤติกรรมอย่างไร ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวเรียกว่า “บทบาท” ให้ความหมายของบทบาทว่า เป็นการแสดงออกถึงฐานะ และตำแหน่งหน้าที่ของแต่ละคนในสังคมนั้นเอง (วินิจ เกตุจำ และคมเพชร นัทรสุภกุล, 2522 : 61) การรับรู้บทบาทย่อมจะแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล สิ่งที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้บทบาท หรือเข้าใจบทบาทของตน คือ ภูมิหลังฐานะทางสังคม ค่านิยม ทัศนคติ ฯลฯ บุคคลที่

แตกต่างกันย่อมมีการรับรู้และการเข้าใจในบทบาทที่แตกต่างกัน การรับรู้ที่ถูกต้องในบทบาทย่อมมีผลกระทบต่อความมีประสิทธิภาพขององค์กร

มาวิน อี. ชอว์ และ ฟิลิปป์ อาร์ คอสแตนโซ่ (Marvin E. Shaw and Phillip R. Costanzo) (1982 : 295) กล่าวว่า “บทบาท” เกี่ยวข้องกับหน้าที่ในการปฏิบัติของบุคคล เมื่ออยู่ในลักษณะหรือสถานภาพเฉพาะในสถานการณ์เฉพาะทางสังคม

เลวินสัน (Levinson) (1971 : 11) ได้สรุปความหมายของบทบาทไว้ 3 ประการ คือ

1. บทบาท หมายถึง บรรทัดฐาน (norm) ความคาดหวังข้อห้าม ความรับผิดชอบซึ่งผูกพันอยู่กับตำแหน่งทางสังคมที่กำหนดไว้ บทบาทตามความหมายนี้ คำนึงถึงตัวบุคคลน้อยที่สุด แต่มุ่งไปที่การชี้หน้าที่อันควรกระทำ

2. บทบาท หมายถึง ความคิดเห็นของบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งที่จะคิด และทำเมื่อดำรงตำแหน่งนั้นๆ

3. บทบาท หมายถึง การกระทำของบุคคลแต่ละคนที่มี จะกระทำโดยให้สัมพันธ์กับโครงสร้างของสังคมหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ แนวทางอันบุคคลที่พึงกระทำเมื่อตนดำรงตำแหน่งนั้นๆ นั้นเอง

ดังนั้น บทบาทจึงเป็นความคาดหวังทางการกระทำว่า ในสถานการณ์หนึ่งๆ บุคคลควรมีบทบาทอย่างไร โดยการเรียนรู้เป็นกระบวนการสำคัญ เพื่อให้ทราบว่าแต่ละบุคคลต้องแสดงบทบาทเช่นไร ซึ่งการเรียนรู้บทบาทนี้จะเกิดจากการเลียนแบบอย่างและการสังเกตจากบุคคลที่เรายึดถือ เพื่อจะนำมาเป็นแบบอย่างของบทบาทของตน ที่จะแสดงต่อผู้อื่นในสถานการณ์ต่าง ๆ ในสังคมที่ตนเองต้องการ แต่ทั้งนี้การเสนอภาพของตนเองหรือการแสดงบทบาทและการสวมบทบาทนี้ อาจจะสอดคล้องหรือขัดแย้งกับความคาดหวังของสังคมก็ได้ กล่าวโดยสรุปแล้ว บทบาท จึงหมายถึง แบบแผนพฤติกรรมหรือการกระทำต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอำนาจ หน้าที่และสิทธิ ซึ่งผูกพันอยู่กับสภาพหรือฐานะตำแหน่งทางสังคม โดยที่สังคมจะกำหนดหรือคาดหวังบทบาทและบุคคลในแต่ละสถานภาพ หรือฐานะตำแหน่งไว้เพื่อให้ผู้ที่อยู่ในสถานภาพ หรือตำแหน่งนั้นๆ ยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติ

เสาวนีย์ ไท่สุน (2533 : 12) ได้ให้ความหมายของบทบาทไว้ว่า หมายถึง หน้าที่ความรับผิดชอบและกิจกรรมที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานที่ถูกกำหนดไว้ควบคู่กับตำแหน่งหน้าที่ที่ผู้นั้นได้รับการแต่งตั้งหรือสิ่งที่ผู้นั้นสมควรกระทำ

อรพรรณ สมานทรัพย์ (อ้างถึงในพิงพิศ การงาม, 2536 : 18) กล่าวว่า บทบาทที่เป็นจริง คือ พฤติกรรมที่แสดงออกทั้งหมด อาจเป็นพฤติกรรมรวมระหว่างความคาดหวังของผู้ดำรง

ตำแหน่ง ความคาดหวังขององค์กร และบุคคลอื่น พฤติกรรมที่แสดงออกมานั้นอาจสอดคล้องกับความคาดหวังของตนเองหรือบุคคลอื่นหรือไม่ก็ได้

ไพบูลย์ ช่างเรียน (2516 : 29 - 30) ได้อธิบายแนวความคิดในเรื่องบทบาท ตามแนวคิดทางสังคมวิทยาว่า “บทบาท” (Role) โดยทั่วไปอาจพิจารณาความหมายได้ใน 2 นัย คือ นัยแรกพิจารณาในด้านโครงสร้างสังคม (Social Structure) บทบาทหมายถึง ตำแหน่งทางสังคมที่มีชื่อเรียกต่าง ๆ ซึ่งแสดงลักษณะโดยคุณสมบัติและกิจกรรมของบุคคลที่ครองตำแหน่งนั้น อีกนัยหนึ่ง พิจารณาในด้านการแสดงบทบาทหรือการปะทะสังสรรค์ทางสังคม (Social Interaction) บทบาท หมายถึง ผลเนื่องที่มีแบบแผนการกระทำที่เกิดจากการเรียนรู้ของบุคคล ที่อยู่ในสถานการณ์แห่งการปะทะสังสรรค์นั้น (Socially Interaction) ตามนัยแรกบทบาทเป็นการจำแนกชนิดของบุคคลในสังคม ซึ่งถูกทำให้แตกต่างกันโดยคุณสมบัติและพฤติกรรมของเขามีปทัสถาน บทบาทแสดงให้เห็นถึงการวิภาคกิจกรรมต่าง ๆ และลักษณะซึ่งเป็นที่ยอมรับกันในสังคมของสมาชิกสังคม ตามนัยหลัง บทบาทเป็นวิธีแสดงพฤติกรรมของบุคคลที่สังสรรค์กันนั้นว่าจะปฏิบัติต่อกันอย่างไร หรือคาดว่าผู้อื่นจะปฏิบัติต่อตนอย่างไร ซึ่งเมื่อพิจารณารวมทั้งสองนัยแล้ว บทบาทจึงเป็นตัวกลางระหว่างสังคมกับบุคคลแต่ละคนที่อยู่ในสถานการณ์ ซึ่งพฤติกรรมของเขากลายเป็นแนวทางของสังคม ดังนั้น สังคมจึงต้องมีการวางรูปแบบของบทบาทที่ควรจะเป็น (Ought to Role) เอาไว้ เมื่อสถานภาพ (Status) เป็นที่รวมแห่งสิทธิและหน้าที่แล้ว บทบาทก็เป็นลักษณะที่เคลื่อนไหว (Dynamic) ของสถานภาพ คือ การใช้สิทธิและหน้าที่ให้บังเกิดผลนั้น คือ สถานภาพทำให้ทราบว่าบุคคลนั้นเป็นใคร

สุพัตรา สุภาพ (2536 : 26) ได้กล่าวถึงสถานภาพ (Status and Role) ว่า การที่เรากำหนดเรียกบุคคลหนึ่งเป็นข้าราชการหรือตำแหน่งใด ๆ นั้น เป็นการเรียกตามสถานภาพ (Status) ของผู้นั้น สถานภาพจะเป็นตำแหน่งที่ได้จากการเป็นสมาชิกกลุ่ม เป็นสิทธิและหน้าที่ทั้งหมดที่สังคมมีอยู่เกี่ยวข้องกับผู้อื่นและสังคมส่วนรวม สถานภาพจะกำหนดว่าบุคคลนั้น มีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติต่อบุคคลอื่นอย่างไร มีหน้าที่ที่รับผิดชอบอย่างไรในสังคม สถานภาพเป็นสิ่งเฉพาะบุคคลทำให้บุคคลนั้นแตกต่างจากผู้อื่นและมีอะไรเป็นเครื่องหมายของตน

สถานภาพและบทบาท ในองค์กรทางสังคมแต่ละอย่าง จะประกอบไปด้วยสถานภาพหรือตำแหน่งจำนวนหนึ่ง ที่บอกสิทธิและหน้าที่รวมทั้งบทบาทที่เกี่ยวข้อง เช่น สถาบันทางปกครอง มีตำแหน่งต่าง ๆ เช่น กษัตริย์ ประธานาธิบดี นายกรัฐมนตรี ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ เป็นต้น บุคคลเหล่านี้ต่างก็มีหน้าที่ที่จะต้องทำหลายอย่าง มีบทบาทหลายอย่าง เช่น หน้าที่ในการตัดสินใจในเรื่องสำคัญ ๆ ของสังคม ที่มีผลกระทบต่อคนจำนวนมากในสังคม มี

บทบาทที่จะต้องแสดงในการรักษาความสงบและทำให้เกิดระเบียบในสังคม (ภาควิชาสังคมวิทยา และมนุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540 : 111)

2. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ฮันติงตัน และ เนลสัน (Huntington and Nelson) (สิทธิพันธุ์ พุทธนุ, 2529 : 5 – 7) ได้ระบุขอบเขตของนิยามการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การกระทำ ไม่รวมถึงทัศนคติ เป็นการกระทำของผู้มีส่วนร่วมที่เป็นพลเมืองธรรมดา ไม่ใช่ นักการเมืองอาชีพ เช่น ผู้สมัครรับการเลือกตั้ง หรือเจ้าหน้าที่ของพรรคการเมือง นั่นคือ กิจกรรมทางการเมืองของผู้มีส่วนร่วมทางการเมืองที่เป็นประชาชนธรรมดานั้น จะมีลักษณะเป็นช่วงๆ ไม่ต่อเนื่อง ไม่เต็มเวลา และเป็นบทบาทรองจากบทบาทอื่น ๆ

ไน และ เวอร์บา (Nie and Verba) (1975 : 9 – 11) แบ่งกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ 4 รูปแบบ คือ

1. การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง (Voting) เป็นกิจกรรมที่เกิดสม่ำเสมอในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้นำเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งการเลือกตั้งเป็นสิ่งที่แสดงความนิยมการสนับสนุนของประชาชน หรือเป็นแรงกดดันให้ผู้นำปรับนโยบาย เพื่อให้ได้รับการสนับสนุนจากประชาชน

2. การรณรงค์หาเสียง (Campaign Activity) เป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญ เท่ากับการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เพราะกิจกรรมการรณรงค์หาเสียงจะทำให้ประชาชนสามารถเพิ่มอิทธิพลทางการเมืองต่อผู้นำได้ อย่างไรก็ตามกิจกรรมดังกล่าวเป็นกิจกรรมที่ยากและต้องการความริเริ่มก่อนการลงคะแนน และการรณรงค์หาเสียงยังเป็นวิธีการสื่อสาร รวมทั้งสามารถบ่งบอกเกี่ยวกับความชื่นชอบของประชาชนได้มากกว่า เพราะประชาชนที่ร่วมรณรงค์หาเสียงจะมีความสัมพันธ์และผูกพันกับผู้สมัครรับเลือกตั้งมากขึ้น กิจกรรมดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นการชักชวนผู้อื่นไปลงคะแนนเสียง การทำงานเพื่อพรรคอย่างแข็งขัน การร่วมประชุมทางการเมือง เป็นต้น

3. การติดต่องานของประชาชน (Citizen Initiated Contacts) เป็นการติดต่อระหว่างบุคคลกับรัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐโดยลำพัง เป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับระยะเวลา เป้าหมาย และเนื้อหาสาระการเข้ามีส่วนร่วมของบุคคลเอง กิจกรรมดังกล่าวมักจะไม่มี ความขัดแย้งกับบุคคลอื่น และต้องมีความคิดริเริ่มค่อนข้างมาก กิจกรรมรูปแบบนี้ อาทิ การติดต่อเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นในเรื่องของปัญหา เพื่อร้องเรียนให้มีการแก้ไขปรับปรุงจากรัฐ

4. การร่วมในกิจกรรมบางอย่างขององค์กรหรือกลุ่มเกี่ยวกับปัญหาการเมืองและสังคม (Cooperative Activity) เป็นกิจกรรมที่บุคคลกระทำร่วมกับผู้อื่น อาจจะกระทำร่วมกันภายในองค์กรทั้งที่เป็นและไม่เป็นทางการ การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบนี้มีอิทธิพลกับรัฐบาลมาก เนื่องจากมีคนจำนวนมากเข้าร่วมและอาจมีความขัดแย้งระหว่างกลุ่ม

มิลเบรท และ โกล์ (Milbrath and Goel) (1965 : 12 – 19) ได้แยกประเภทหรือรูปแบบของการมีส่วนร่วมไว้ 6 รูปแบบ คือ

1. การเลือกตั้ง (Voting) เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สามารถแยกกิจกรรมเกี่ยวกับการณรงค์หาเสียงและกิจกรรมที่เกี่ยวกับพรรคการเมือง งานเกี่ยวกับการแสดงออกซึ่งความรักชาติ (Patriotic Acts) เช่น การเสียดาย การเคารพกฎหมาย และการสนับสนุนประเทศให้เกิดสงครามแม้ไม่เห็นด้วย แต่การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเป็นเพียงการแสดงออกถึงความจงรักภักดีต่อระบบการเมืองมากกว่าเป็นไป เพื่อตามความต้องการของตน กล่าวคือ บุคคลที่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งกระทำไปด้วยความสำนึกในความเป็นหน้าที่พลเมือง มากกว่าเชื่อว่าการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งนั้นเสียงของตนจะมีความสำคัญทางการเมืองที่แตกต่างกันออกไป เพราะฉะนั้น การลงคะแนนเสียงไม่มีความจำเป็นต้องอาศัยการสื่อสาร และการจงใจมากเหมือนกิจกรรมการเมืองอื่น ๆ ผู้ที่ลงคะแนนเสียงอาจไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเมืองรูปแบบอื่น แต่ในทางตรงกันข้ามผู้ที่มีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบอื่น ๆ อาจไม่ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งก็ได้

2. การเป็นเจ้าหน้าที่พรรคการเมืองและผู้รณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง (Party and Campaign Workers) หมายถึง การมีส่วนร่วมในพรรคการเมืองทั้งช่วงระหว่างการเลือกตั้งและการรณรงค์หาเสียง การบริจาคเงินช่วยเหลือผู้สมัครรับเลือกตั้ง การชักชวนประชาชนไปลงทะเบียนเพื่อสิทธิในการลงคะแนนเสียง การเข้าร่วมและสนับสนุนพรรคการเมือง การพยายามชักชวนประชาชนให้ลงคะแนนเสียงแก่พรรคหรือผู้สมัครที่ชอบ การลงสมัครรับเลือกตั้งและร่วมมือกับกลุ่มต่าง ๆ ในการปรับปรุงความเป็นอยู่ของชุมชน การมีส่วนร่วมทางการเมืองนี้ เป็นแบบแผนของความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกชนกับรัฐ

3. การเป็นผู้มีบทบาทในชุมชน (Community Activists) เป็นการก่อตั้งกลุ่มเพื่อแก้ปัญหาสังคม หรือร่วมมือกับกลุ่มต่าง ๆ ที่มีอยู่ เพื่อเข้าไปมีบทบาทในกิจกรรมสาธารณะหรือติดต่อกับทางราชการในปัญหาสังคม ผู้มีบทบาทในชุมชนจึงนับว่าเป็นผู้มีความกระตือรือร้น และมีระดับความผูกพันทางใจกับชุมชน ผู้มีบทบาทแตกต่างจากเจ้าหน้าที่พรรคและเจ้าหน้าที่รณรงค์หาเสียงในแง่ความเกี่ยวข้องในพรรคการเมือง และการช่วยรณรงค์หาเสียงน้อยกว่าเจ้าหน้าที่พรรคการเมืองและเจ้าหน้าที่รณรงค์หาเสียง

4. การติดต่อกับทางราชการ (Contracting Officials) เป็นกิจกรรมที่เป็นเรื่องเฉพาะของบุคคล และมีผลโดยตรงต่อบุคคลนั้นเองเพียงเท่านั้น เช่น การติดต่อกับทางราชการเรื่องต่าง ๆ กรทำถนนในการสัญจร การติดต่อขอรับสวัสดิการ เป็นต้น

5. การเป็นผู้ประท้วง (Protesters) ไม่ว่าจะเป็นการร่วมเดินขบวนเพื่อประท้วง การเอาใจใส่กับการประชุม ประท้วง รวมทั้งการเข้าร่วมกลุ่มประท้วงรัฐบาล และการปฏิเสธการยอมรับกฎหมายที่อยุติธรรม

6. การเป็นผู้สื่อข่าวสารทางการเมือง (Communicators) อาทิ การติดตามข่าวสารทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง การส่งข่าวสารเพื่อแสดงการสนับสนุนผู้นำทางการเมือง และการคัดค้านเมื่อผู้นำทำสิ่งไม่ถูกต้อง การร่วมอภิปรายทางการเมือง การให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเมืองแก่คนในชุมชนด้วยกัน เป็นต้น ผู้มีส่วนร่วมทางการเมืองรูปแบบนี้ ส่วนใหญ่เป็นผู้มีการศึกษาสูง และมีข้อมูลเกี่ยวกับการเมืองพอสมควร หรือไม่ก็มีความสนใจในทางการเมืองค่อนข้างมาก แต่การเป็นผู้สื่อข่าวทางการเมืองนี้ ส่วนใหญ่จะวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลมากกว่าเจ้าหน้าที่ของพรรคการเมือง แต่ปราศจากการแสดงออกด้วยวิธีการประท้วง

เลสเซอร์ ดับเบิลยู มิลล์เบรัท (Lester W. Milbrath) (อ้างถึงในจิตรรา พรหมชุติมา, 2539 : 33) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายความว่า การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาระบบการเมืองให้เป็นประชาธิปไตย เหตุเพราะการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นดัชนีชี้วัดที่สำคัญประการหนึ่งของระบอบประชาธิปไตย สังคมใดจะมีระดับความเป็นประชาธิปไตยสูงหรือต่ำ พิจารณาได้จากระดับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

เฮร์เบิร์ต แม็ค โคลสกี (Herbert Mc Closky) (1969 : 122) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่าเป็นกิจกรรมต่าง ๆ ที่กระทำโดยสมัครใจ (Voluntary activity) ของสมาชิกในสังคม เป็นการกระทำทั้งโดยทางตรงหรือทางอ้อม ที่จะมีส่วนร่วมในการคัดเลือกผู้ปกครองหรือกำหนดนโยบายสาธารณะ (public policy) กิจกรรมที่ว่าเหล่านั้น คือ การไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การแสวงหาติดตามข่าวสารทางการเมือง การเข้าร่วมชุมนุมทางการเมือง การออกเงินช่วยเหลือหรือสนับสนุนนักการเมือง ผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรคการเมือง การติดต่อกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นอกจากนี้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ Mc Closky ยังรวมไปถึงการลงทะเบียนสมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง การชักจูงให้ประชาชนไปเลือกตั้ง การเขียนคำปราศรัย การรณรงค์หาเสียง ตลอดจนการเข้าแข่งขันเป็นเจ้าหน้าที่ของพรรคการเมือง หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือในคณะรัฐบาลแต่ที่สำคัญ Mc Closky กิจกรรมที่กระทำโดยความไม่สมัครใจ เช่น การเสียภาษี การทำหน้าที่ตุลาการ ไม่รวมในความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation)

การมีส่วนร่วมทางการเมืองอาจเป็นไปได้ด้วยความสำนึกของตนเองหรือถูกระดมพลังให้เข้าร่วมก็ได้ ที่สำคัญการมีส่วนร่วมทางการเมืองจะเป็นกิจกรรมต่าง ๆ ตามความสมัครใจของสมาชิกในสังคมการเมืองที่จะเลือกกระทำ มีจุดหมายทางอ้อมที่ต้องการมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบาย หรือดำเนินการของรัฐบาลไม่ว่าจะเป็นในระดับท้องถิ่นหรือในระดับชาติก็ตาม ซึ่งการกระทำนั้น ๆ อาจจะถูกกฎหมายหรือถูกต้องตามกฎหมาย อาจจะใช้ความรุนแรงหรือไม่ใช้ความรุนแรง อาจจะสำเร็จหรือไม่สำเร็จ หรือกระทำโดยความสำนึกทางการเมืองหรือถูกชักจูงระดมพลังก็ได้ (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, 2523 : 23 - 24)

กระมล ทองธรรมชาติ (2531, 1) การเลือกตั้งเป็นกระบวนการทางการเมือง ที่เป็นกิจกรรมทางการเมืองอันแสดงถึงการมีส่วนร่วมทางการเมือง ของประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ด้วยการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนของตนเข้าไปทำหน้าที่ในรัฐสภาและในรัฐบาล เป็นกลไกแสดงออกซึ่งเจตจำนงของประชาชนที่เรียกว่า สันนิบาตให้มีการปฏิบัติ จัดทำหรือละเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งในทางการเมือง และการตัดสินใจในนโยบายสาธารณะที่มีผลกระทบต่อประชาชน

พิมลจรรย์ นามวัฒน์ (2534, 716) การที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยการออกเสียงลงคะแนนตามความเห็นของตนเองโดยอิสระว่าจะเลือกใครเป็นตัวแทนของตนเข้าไปใช้อำนาจอธิปไตยบริหารกิจการของประเทศ ผู้ที่จะได้รับเลือกตั้งนั้น จะเป็นผู้สมัครใจเสนอตัวเข้ามาให้ประชาชนเลือก และผู้ที่ได้รับเลือกด้วยคะแนนเสียงส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้แทนของประเทศ มีสิทธิตามที่ได้รับมอบหมายจากประชาชนให้เข้าร่วมเป็นคณะบุคคลดำเนินการบริหารและปกครอง คือความหมายของ “การเลือกตั้ง”

วิชรา ไชยสาร (2541, 8 - 9) ให้ทัศนะว่า การเลือกตั้งเป็นกิจกรรมทางการเมืองที่ประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยได้มีส่วนร่วมทางการเมือง (Participation) อันเป็นกลไกที่แสดงออกซึ่งเจตจำนงของประชาชนที่เรียกว่า หรือสนับสนุนให้มีการกระทำหรือการละเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งในทางการเมือง หรือตัดสินใจในนโยบายสาธารณะที่จะมีผลกระทบต่อประชาชน โดยประชาชนทั่วไปเลือกผู้แทนหรือพรรคการเมืองที่มีอุดมการณ์ นโยบายและวิสัยทัศน์ที่สอดคล้องกับตน ด้วยความคาดหวังว่าผู้แทนหรือพรรคการเมืองที่ตนเลือกให้ไปใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนนั้นจะนำอุดมการณ์ และนโยบายในการบริหารประเทศและทำหน้าที่พิทักษ์ผลประโยชน์ของตนเอง การเลือกตั้งจึงเป็นกระบวนการทางเลือกในการเมืองการปกครองของประชาชน นั่นเอง

3. ความเป็นมาของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หรือ อสม. สืบเนื่องความเป็นมาจากงานสาธารณสุขมูลฐาน ซึ่งเกิดขึ้นหลังจากมีคำประกาศปฏิญญาสากลว่าประชาชนมีสิทธิและหน้าที่ที่จะให้ความร่วมมือทั้งรายบุคคลและเป็นคณะ เพื่อให้บรรลุสถานะสุขภาพดีถ้วนหน้า ภายในปี 2543 องค์การอนามัยโลกได้จัดสรรทรัพยากร เพื่อสนับสนุนงานสาธารณสุขซึ่งดำเนินโดยชุมชนหรือที่เรียกว่าสาธารณสุขมูลฐานสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านนั้น มาดัดแปลงมาจากความคิดนี้มีโครงการทดลองที่จังหวัด พิษณุโลก ซึ่งนายแพทย์ สมบูรณ์ วัชรโรทัย ได้ทำไว้โดยคัดเลือกชาวบ้านบางคนมาทำการฝึกอบรม ให้ทำการรักษาพยาบาลอย่างง่าย ๆ ในระยะแรก ๆ พบอุปสรรคทางสถาบันการศึกษาถือว่าเป็นการสร้างหมอเถื่อน จึงรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับโครงการที่คล้ายๆ กัน นำเสนอความคิดเรื่องอาสาสมัครเข้าสู่การวางแผนระดับชาติ โดยมีการประชุมปรึกษากันหลายครั้ง ในที่สุดก็ได้รับความเข้าใจทุกฝ่าย

ทั้งนี้ กระทรวงสาธารณสุขได้เริ่มโครงการอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในปี พ.ศ.2520 ในระยะแรกเป็นไปในลักษณะโครงการทดลองใน 20 จังหวัด โดยดำเนินการทดลองในทุกอำเภอ อำเภอละ 1 ตำบล ซึ่งตำบลที่เข้าไปดำเนินการต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. เคยดำเนินการอบรมผู้สื่อข่าวสาธารณสุข (ผสข.) หรืออาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านมาแล้ว
2. สะดวกต่อการเข้านิเทศงานและประเมินผล
3. มีสถานีอนามัยและมีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำ

วัตถุประสงค์ในการดำเนินงานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

1. เพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพตนเองด้วยวิธีที่ง่ายประหยัด และทั่วถึง
  2. เพื่อช่วยบรรเทาภาวะขาดแคลนบุคลากรทางด้านสาธารณสุขในชนบท
  3. เพื่อแก้ไขปัญหาสุขภาพหรือดูแลรักษาสุขภาพที่ไม่ถูกต้องของประชาชน
- และเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2522 คณะรัฐมนตรีลงมติอนุมัติในหลักการตามที่กระทรวงสาธารณสุขเสนอให้เปลี่ยนคำว่า “การสาธารณสุขเบื้องต้น” เป็น “สาธารณสุขมูลฐาน” ดังนั้น

อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จึงถือว่า วันที่ 20 มีนาคม 2522 เป็น “วันอาสาสมัครสาธารณสุข” ด้วย

ประเภทและจำนวนของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

กระทรวงสาธารณสุขได้กำหนดให้มีอาสาสมัครสาธารณสุข ในงานสาธารณสุขมูลฐาน เพียงประเภทเดียว คือ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ซึ่งหมายถึง บุคคลที่ได้รับการคัดเลือกจากชาวบ้านในแต่ละกลุ่มบ้าน และได้รับการอบรมตามหลักสูตรที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด โดยมีบทบาทหน้าที่สำคัญในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมสุขภาพอนามัย (Change agent) การสื่อข่าวสารสาธารณสุข การแนะนำเผยแพร่ความรู้ การวางแผน และประสานกิจกรรมพัฒนาสาธารณสุข ตลอดจนให้บริการสาธารณสุขด้านต่าง ๆ เช่น การส่งเสริมสุขภาพ การเฝ้าระวังและป้องกันโรค การช่วยเหลือและรักษาพยาบาลขั้นต้น โดยใช้ยาและเวชภัณฑ์ตามขอบเขตที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด การส่งต่อผู้ป่วยไปรับบริการ การฟื้นฟูสภาพ และจัดกิจกรรมพัฒนาสุขภาพภาคประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน โดยกำหนดจำนวนอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน/ชุมชน โดยเฉลี่ย ดังนี้

พื้นที่ชนบท : อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน 1 คน ต่อ 15 หลังคาเรือน

พื้นที่เขตเมือง :

...เขตชุมชนหนาแน่น (ชุมชนตลาด) ไม่มีอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

...เขตชุมชนแออัด อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน 1 คน ต่อ 20 - 30 หลังคาเรือน

...เขตชุมชนชานเมือง อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน 1 คน ต่อ 8 - 15 หลังคาเรือน

ดังนั้นในหมู่บ้าน/ชุมชนหนึ่ง ๆ อาจมีจำนวน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับจำนวนหลังคาเรือนของหมู่บ้าน/ชุมชนนั้นๆ โดยทั่วไปจะมี อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ประมาณ 10 - 20 คน ต่อหมู่บ้าน

คุณสมบัติของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

- 1) อายุไม่ต่ำกว่า 18 ปี บริบูรณ์

- 2) มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านและอาศัยอยู่เป็นการประจำในหมู่บ้านหรือชุมชนที่ประสงค์จะเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ไม่น้อยกว่า 6 เดือน
- 3) มีความประพฤติอยู่ในกรอบศีลธรรมอันดี และเป็นบุคคลที่ชาวบ้านในละแวกหรือคุ้มยอมรับและเชื่อถือ
- 4) สมัยครใจและเต็มใจช่วยเหลือชุมชนในการดำเนินงานสาธารณสุขด้วยความเสียสละ
- 5) มีเวลาเพียงพอที่จะช่วยเหลือชุมชน มีเวลาให้กับการทำงานในบทบาทหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อยู่ประจำในหมู่บ้าน ไม่ย้ายถิ่นในระยะเวลา 1- 2 ปี) และมีความคล่องตัวในการประสานงาน
- 6) มีความรู้ และสามารถอ่านออกเขียนได้
- 7) มีสุขภาพดีทั้งกาย และใจ และมีพฤติกรรมที่เป็นตัวอย่างที่ดีในด้านพัฒนาสุขภาพ
- 8) ไม่ควรเป็นข้าราชการหรือลูกจ้างของรัฐ

วิธีการคัดเลือกอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

ให้ใช้วิธีการประชาธิปไตยในการคัดเลือกบุคคลเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน โดยมีแนวทางปฏิบัติดังนี้

- 1) เจ้าหน้าที่สาธารณสุขจัดการประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านทุกคนในหมู่บ้านและผู้นำอื่นๆ เพื่อชี้แจงให้ทราบถึงบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และจำนวนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ที่สามารถมีได้ตามระเบียบที่กำหนด เพื่อมอบหมายให้กรรมการหมู่บ้านอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และผู้นำในท้องที่ดังกล่าว ทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการสรรหา อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน
- 2) แบ่งละแวกหรือคุ้มบ้านออกเป็นคุ้มละ 8-15 หลังคาเรือน สอบถามหาผู้สมัครใจ และมีคุณสมบัติตามที่กำหนด จากนั้นจึงทำการคัดเลือกเพื่อเข้ารับการอบรมเป็น อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน สำหรับในกรณีที่มีผู้สมัครเกิน 1 คน ให้คณะผู้ดำเนินการสรรหาอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จัดประชุมหัวหน้าครอบครัวหรือผู้แทนครอบครัวในละแวกหรือคุ้มนั้น เพื่อลงมติโดยใช้เสียงส่วนใหญ่คัดเลือกบุคคลเข้ารับการอบรมเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หรือละแวกบ้านหรือคุ้ม ซึ่งการคัดเลือกอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน สามารถปรับเปลี่ยนได้หากชุมชนหรือคณะกรรมการหมู่บ้านมีความเห็นเป็นอย่างอื่น

แต่ต้องเป็นประโยชน์เพื่อส่วนรวม และมีขั้นตอนที่โปร่งใส หลังจากคัดเลือกและมีจำนวนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านตามที่กำหนดไว้แล้ว ก็จะมีการอบรมอาสาสมัครใหม่ ในที่นี้หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้อาสาสมัครสาธารณสุขที่ได้รับการคัดเลือกเข้ามาใหม่ มีการเปลี่ยนแปลงเจตคติ มีความรู้ความสามารถและปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ได้ตามมาตรฐานที่กำหนด รายละเอียดในการอบรมมีดังนี้

1. วิธีการอบรม

เจ้าหน้าที่สาธารณสุขสามารถวางแผนการอบรมได้ตามความเหมาะสมของพื้นที่ โดยควรมีทั้งส่วนของการให้ความรู้ทางทฤษฎีและการฝึกปฏิบัติให้บริการที่สถานีอนามัยหรือโรงพยาบาลชุมชน รวมทั้งมีการประเมินผลการอบรมว่าสามารถพัฒนาให้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านใหม่ทุกคนมีความรู้และความสามารถทำงานตามบทบาทหน้าที่ที่กำหนดไว้อย่างมีคุณภาพ

2. เนื้อหาหลักสูตร แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

2.1 กลุ่มความรู้พื้นฐาน (ภาคบังคับ) ประกอบด้วย วิชาที่เป็นพื้นฐานในการปฏิบัติงานในฐานะอาสาสมัครสาธารณสุข โดยเป็นวิชาที่เกี่ยวกับปัญหาสาธารณสุขหลัก ๆ ของประเทศ และการบริหารจัดการเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาสาธารณสุขในชุมชน ได้แก่

- 1) บทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน
- 2) สิทธิของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน
- 3) การถ่ายทอดความรู้และการเผยแพร่ข่าวสารระดับหมู่บ้าน
- 4) การค้นหา วิเคราะห์และแก้ไขปัญหาสาธารณสุขของท้องถิ่น
- 5) สุขวิทยาส่วนบุคคล
- 6) การส่งเสริมสุขภาพ การเฝ้าระวัง และป้องกันปัญหาสาธารณสุข
- 7) การวินิจฉัยอาการ การปฐมพยาบาลและการช่วยเหลือเบื้องต้น
- 8) การฟื้นฟูสภาพ
- 9) การส่งต่อผู้ป่วยไปสถานบริการสาธารณสุข
- 10) การจัดกิจกรรมการปฏิบัติงาน และการใช้เครื่องมือต่างๆ
ในศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน หรือ ศสมช.
- 11) การทำงานร่วมกับผู้นำชุมชนและองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)
เพื่อการพัฒนางานสาธารณสุขในท้องถิ่น

2.2 กลุ่มความรู้เฉพาะ เป็นความรู้ในเรื่องที่เป็นปัญหาสาธารณสุขในพื้นที่

และความรู้ด้านนโยบายต่าง ๆ ในการพัฒนางานสาธารณสุขในแต่ละท้องถิ่น และความรู้ด้านการพัฒนาอื่น ๆ ที่มีผลต่อสุขภาพของประชาชน โดยจังหวัด สามารถปรับปรุงเนื้อหาหลักสูตรได้ตามความเหมาะสม ซึ่งเนื้อหาอาจแตกต่างกันไปตามสภาพปัญหาและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง

การขึ้นทะเบียนเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หรือ อสม.

สถานภาพของการเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเกิดขึ้นเมื่อบุคคลนั้น ได้รับการคัดเลือก ผ่านการอบรม และได้รับการประเมินความรู้ความสามารถ ทั้งกลุ่มความรู้ พื้นฐานและกลุ่มความรู้เฉพาะตามที่กำหนดไว้ จังหวัดจะออกประกาศนียบัตร และบัตรประจำตัวอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านไว้เพื่อใช้เป็นหลักฐาน โดยมีรูปแบบของบัตร อายุบัตร และสิทธิบัตร เป็นไปตามที่รูปแบบที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด

วาระและการพ้นสภาพการเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หรือ อสม.

สถานภาพของการเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเกิดขึ้นเมื่อบุคคลนั้น ได้รับการคัดเลือก ผ่านการอบรม และได้รับการประเมินความรู้ความสามารถ ทั้งกลุ่มความรู้ พื้นฐานและกลุ่มความรู้เฉพาะตามที่กำหนดไว้ จังหวัดจะออกประกาศนียบัตร และบัตรประจำตัว โดยใช้เป็นหลักฐาน โดยรูปแบบ อายุบัตร และสิทธิที่ได้รับเป็นไปตามที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด ดังนี้

1. วาระ กำหนดให้มีวาระคราวละ 2 ปี เมื่อครบวาระแล้วให้พิจารณาต่อบัตรประจำตัว โดยดูจากผลการดำเนินงาน ร่วมกับการพิจารณาของประชาชนและองค์กรของหมู่บ้าน เจ้าหน้าที่สาธารณสุขไม่ควรที่จะเป็นผู้ถอดถอนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านด้วยตนเอง เพราะอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเป็นอาสาสมัครที่เสียสละของประชาชน หากมีความจำเป็นก็ควรใช้การประชุมและปรึกษาหารืออย่างเป็นทางการกับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านที่มีอยู่ รวมทั้งกรรมการหมู่บ้าน เพื่อป้องกันความขัดแย้งที่อาจจะเกิดขึ้น)

2. การพ้นสภาพ

- พ้นสภาพตามวาระ

- ดาย

- ลากอก

- ย้ายที่อยู่

- ประชาชนลงมติ โดยมีคะแนนเสียงเกินกึ่งหนึ่งของประชาชนในหมู่บ้าน หรือคณะกรรมการหมู่บ้านมีมติให้พ้นจากตำแหน่ง เนื่องจากมีความประพฤติเสียหายอันจะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียประโยชน์ของหมู่บ้าน หรือบกพร่องต่อการปฏิบัติหน้าที่

บทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน มีบทบาทในการเป็นผู้นำการดำเนินงานพัฒนาสุขภาพอนามัย และคุณภาพชีวิตของประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change agents) พุทธิกรรมด้านสุขภาพอนามัยของประชาชนในชุมชน และมีหน้าที่แก้ข่าวร้าย กระจายข่าวดี ชีวีบริการ ประสานงานสาธารณสุข บำบัดทุกข์บำรุงประชาชน ดำรงตนเป็นตัวอย่างที่ดี โดยมีหน้าที่ความรับผิดชอบ ดังนี้

1) เป็นผู้สื่อข่าวสารสาธารณสุขระหว่างเจ้าหน้าที่และประชาชนในหมู่บ้าน นัดหมายเพื่อนบ้านมารับบริการสาธารณสุข แจ้งข่าวสารสาธารณสุข เช่น การเกิดโรคติดต่อที่สำคัญ หรือโรคระบาดในท้องถิ่น ตลอดจนข่าวความเคลื่อนไหวในกิจกรรมสาธารณสุข รับข่าวสารสาธารณสุขแล้วแจ้งให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขในท้องถิ่นทราบอย่างรีบด่วนในเรื่องสำคัญ เช่น เรื่องโรคระบาดหรือโรคติดต่อต่าง ๆ รับข่าวสารแล้วจดบันทึกไว้ในสมุดบันทึกผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

2) เป็นผู้ให้คำแนะนำถ่ายทอดความรู้แก่เพื่อนบ้าน และแกนนำสุขภาพประจำครอบครัว ในเรื่องต่างๆ ได้แก่ การใช้สถานบริการสาธารณสุขและการใช้ยา การรักษาอนามัยของร่างกาย การให้ภูมิคุ้มกันโรค การสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมและการจัดหาน้ำสะอาด โภชนาการและสุขาภิบาลอาหาร การป้องกันและควบคุมโรคติดต่อประจำถิ่น การอนามัยแม่และเด็กและการวางแผนครอบครัว การดูแลรักษาและป้องกันสุขภาพเหงือกและฟัน การดูแลและส่งเสริมสุขภาพจิต การป้องกันและแก้ไขมลภาวะและสิ่งแวดล้อมที่เป็นพิษเป็นภัย การคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุข การจัดหาจำเป็นไว้ในชุมชน และการส่งเสริมการใช้สมุนไพรและแพทย์แผนไทย ฯลฯ

3) เป็นผู้ให้บริการสาธารณสุขแก่ประชาชน ได้แก่ การส่งต่อผู้ป่วยและการติดตามดูแลผู้ป่วยที่ได้รับการส่งต่อมาจากสถานบริการ การจ่ายยาเม็ดคุมกำเนิดในรายที่เจ้าหน้าที่

สาธารณสุขได้ตรวจแล้วและจ่ายถุงยางอนามัย การปฐมพยาบาลเบื้องต้น เช่น เกี่ยวกับบาดแผลสด กระจกหัก ข้อเคลื่อน ฯลฯ การรักษาพยาบาลเบื้องต้นตามอาการ

4) หมุนเวียนกันปฏิบัติงานที่ ศสมช. โดยมีกิจกรรมที่ควรดำเนินการ ได้แก่

- จัดทำศูนย์ข้อมูลข่าวสารของหมู่บ้าน
- ถ่ายทอดความรู้และจัดกิจกรรมตามปัญหาของชุมชน
- ให้บริการที่จำเป็นใน 14 กิจกรรมสาธารณสุขมูลฐาน

5) เฝ้าระวังและป้องกันปัญหาสาธารณสุขในหมู่บ้าน เช่น เฝ้าระวังปัญหาโภชนาการ โดยการชั่งน้ำหนักเด็กและร่วมแก้ไขปัญหาเด็กขาดสารอาหารและขาดธาตุไอโอดีน เฝ้าระวังด้านอนามัยแม่และเด็ก โดยการติดตามหญิงมีครรภ์ให้มาฝากท้อง และตรวจครรภ์ตามกำหนด และเฝ้าระวังเรื่องโรคติดต่อประจำถิ่น โดยการกำจัดแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย เป็นต้น

6) เป็นผู้นำในการบริหารจัดการวางแผนแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชน โดยใช้งบประมาณหมวดเงินอุดหนุนทั่วไปที่ได้รับจากกระทรวงสาธารณสุข หรือจากแหล่งอื่น ๆ

7) เป็นแกนนำในการชักชวนเพื่อนบ้านเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนางานสาธารณสุขของชุมชน และพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยใช้กระบวนการ จปฐ. (ความจำเป็นพื้นฐาน) และรวมกลุ่มในการพัฒนาสังคมด้านต่าง ๆ

8) ดูแลสิทธิประโยชน์ด้านสาธารณสุขของประชาชนในหมู่บ้าน โดยเป็นแกนนำในการประสานงานกับกลุ่มผู้นำชุมชนและองค์การบริหารส่วนตำบล กระตุ้นให้มีการวางแผนและดำเนินงานเพื่อพัฒนางานสาธารณสุขของหมู่บ้าน

อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เกิดจากการที่กระทรวงสาธารณสุข ซึ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนอย่างต่อเนื่อง โดยใช้กลยุทธ์ของแผนพัฒนาสาธารณสุขฉบับที่ 4 มีเนื้อหาในการเน้นความสำคัญของคนเป็นหลัก โดยถือว่า “คน” เป็นองค์ประกอบหลัก เป็นเป้าหมาย และเป็นอุปกรณ์การพัฒนามีความสำคัญที่สุดในด้านสุขภาพ จึงได้มีการพัฒนา “อาสาสมัครสาธารณสุข” ขึ้นมา ทั้งยังมีการปรับเปลี่ยนบทบาทให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของปัญหา และสถานการณ์อย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด โดยที่ในระยะของแผนพัฒนาสาธารณสุขฉบับที่ 7 เป็นช่วงที่สังคมไทยได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก การดำเนินงานสาธารณสุขมูลฐานเริ่มมีการปรับเปลี่ยน ให้มีอาสาสมัครเพียงประเภทเดียว คือ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านมีการส่งเสริมให้ทุกหมู่บ้าน ชุมชนจัดตั้งศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน (ศสมช. : ศูนย์รวมพลัง ศูนย์การนัดหมาย ศูนย์รวมที่ทำงานหรือศูนย์รวมข้อมูลข่าวสารทางด้านสาธารณสุขของอาสาสมัครสาธารณสุขในเขตเมือง) เพื่อให้เป็นจุดศูนย์รวมของการพบปะหารือ

และจัดบริการต่าง ๆ ให้แก่ประชาชน ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน มีบทบาทที่เป็นรูปธรรมมากขึ้นด้วย นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขรวมตัวกันจัดตั้งชมรมเพื่อเป็นองค์กรในการสนับสนุนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ต่อมาในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ซึ่งให้ความสำคัญกับการกระจายอำนาจ ได้มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมด้านการพัฒนาเพิ่มขึ้นอีก รวมถึงมุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาชุมชนแบบบูรณาการ จึงมีการปรับเปลี่ยนแนวทางการพัฒนาอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาด้านอื่น ๆ นอกเหนือจากงานด้านสาธารณสุขของชุมชนมากขึ้น

ดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น จะเห็นว่าอาสาสมัครสาธารณสุข นอกจากได้รับการยอมรับในฐานะตัวแทนราษฎรของแต่ละท้องที่ในด้านสาธารณสุข ไม่ว่าจะเป็นการให้บริการสาธารณสุข การนำเสนอข้อมูลข่าวสารสาธารณสุข การเป็นตัวแทนของชุมชนในด้านสาธารณสุขแล้ว ในปัจจุบัน ยังมีการกำหนดนโยบายจากภาครัฐในแต่ละระดับ เพื่อให้การบริหารงานสาธารณสุขพัฒนาควบคู่ไปกับการบริหารบ้านเมือง ผ่านการเป็นตัวแทนของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ซึ่งเป็นกลไกทางการเมืองในระดับฐานรากที่สำคัญต่อระบบการเมืองของประเทศในอนาคตต่ออย่างที่ทราบกันคืออยู่แล้วว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่มีระบบการปกครองระบอบประชาธิปไตย ในระบบตัวแทน ดังนั้น การกำหนดให้มีกลุ่มอาสาสมัครในระดับต่างๆ ของงานบริหารแต่ละประเภท อาทิ อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อาสาสมัครกู้ชีพกู้ภัย เป็นต้น จึงเป็นเสมือนการวางพื้นฐานประชาธิปไตยแบบตัวแทนในสังคมและชุมชนที่ค่อนข้างชัดเจน เพราะหากเราได้นักการเมืองที่ดีมีความสามารถ และไม่หวังผลประโยชน์มากจนเกินพอดี ก็เหมือนมีอาสาสมัครในการเข้ามาเป็นหูเป็นตาให้กับประเทศชาตินั่นเอง ฉะนั้น บทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านจึงไม่ได้จำกัดแต่เพียงด้านหนึ่งด้านใด เพราะการประสานงานระหว่างบุคคลในชุมชน ย่อมต้องมีการพูดคุย แลกเปลี่ยน เพื่อให้ได้มาซึ่งการพัฒนาในหลายๆ ด้าน และการกำหนดให้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน 1 คน ดูแลครัวเรือนในหมู่บ้าน 8 – 15 ครัวเรือน จึงเป็นจุดเริ่มต้นของความสัมพันธ์อันดีระหว่างภาครัฐ และภาคประชาชนเช่นกัน โดยเฉพาะบทบาทในการกระจายข่าวของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน นับได้ว่าเป็นกระบอกเสียงสำคัญในการสะท้อนกลับทางความคิดของประชาชน ทั้งนี้ งานพัฒนาด้านสาธารณสุขก็เป็นนโยบายสำคัญในการพัฒนาชุมชนของหน่วยงานภาครัฐ ที่แบ่งเป็นฝ่ายข้าราชการประจำ และฝ่ายข้าราชการการเมือง จึงถือเป็นการเพิ่มบทบาททางการเมืองประการหนึ่งของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านที่จะเป็นหนทางในการเพิ่มการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอีกทางหนึ่งด้วย

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จิตรลดา ใจงาม (2547) งานค้นคว้าอิสระ“ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางบุคลิกภาพกับการรับรู้การสนับสนุนจากองค์กรในการดำเนินงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในอำเภอเมืองเชียงใหม่” พบว่า ในขณะที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน มีบทบาทเป็นผู้นำการพัฒนางานสาธารณสุขชุมชนให้แก่ชาวบ้าน ดังนั้น อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านจึงต้องมีบุคลิกภาพการปรับตัวเพื่อสู่ความเป็นเลิศ เพราะต้องปฏิบัติงานลักษณะผสมผสาน คือ มีทั้งการรักษาพยาบาล การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค และการฟื้นฟูสภาพ (สำนักงานคณะกรรมการสาธารณสุขมูลฐาน, 2529) และยังคงประสานระหว่างรัฐและชุมชน จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์หลาย ๆ ด้าน เพื่อแก้ไขปัญหาที่พบขณะปฏิบัติงานรับผิดชอบดำเนินการให้งานบรรลุ และประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย

ดาบตำรวจอุดม คุมา (2551) งานวิทยานิพนธ์ ซึ่งศึกษา “ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนกับประชาชนที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในตำบลพระบาท อำเภอเมืองจังหวัดลำปาง” โดยใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจเป็นการวิจัยภาคสนาม กลุ่มตัวอย่างในชุมชนตำบลพระบาท อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์และรูปแบบระบบอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนกับประชาชน และเพื่อศึกษารูปแบบและโครงสร้างของเครือข่ายสังคมระบบอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนกับประชาชน รวมทั้งเพื่อศึกษาความเกี่ยวข้องของความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชน ที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลพระบาท อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง พบว่า ความสัมพันธ์และรูปแบบระบบอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนและประชาชนตำบลพระบาท อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง เป็นไปในลักษณะเป็นการช่วยเหลือ ฟังพาอาศัยเอื้อเฟื้อต่อกัน ซึ่งลักษณะดังกล่าวเป็นความสัมพันธ์ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อวิถีชีวิตของสังคมไทย เพราะความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์เน้นความช่วยเหลือเกื้อกูลและการตอบแทนที่เราเรียกว่า “บุญคุณ” ความสัมพันธ์ในลักษณะเช่นนี้นับว่ามีผลดีต่อคนไทยทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง แต่เมื่อไรก็ตามที่ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์เข้าไปมีบทบาทต่อการวางแผนหรือการตัดสินใจในการจัดการทรัพยากรสาธารณะ เช่น ระบบการเมือง เวทีการเมืองหรือองค์กรทางธุรกิจเอกชน ความสัมพันธ์ระบบเครือญาติและระบบอุปถัมภ์ อาจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาองค์กรเหล่านั้นให้เจริญก้าวหน้าได้เช่นกัน ในส่วนของรูปแบบเครือข่ายโครงสร้างทางสังคม พบว่า

พัฒนามาจากระบบเครือข่าย ในชุมชนเป็นส่วนใหญ่ ด้วยความสัมพันธ์ในระบบดังกล่าว จึงทำให้ระบบอุปถัมภ์ในชุมชนยิ่งเกาะเกี่ยวแน่นแฟ้นยิ่งขึ้นนั่นเอง รวมทั้งความเกี่ยวข้องของความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนกับประชาชน ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น พบว่า หากผู้นำชุมชนมีคุณลักษณะ หรือคุณสมบัติและความรู้ความสามารถที่ดี จะเป็นคุณสมบัติที่สนับสนุนให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยผ่านสายสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนกับประชาชนนั่นเอง

วสันต์ สุวรรณ (2547) งานวิทยานิพนธ์ ซึ่งศึกษา “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบล : ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลหนองจ่อม อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบล และเพื่อศึกษาวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน โดยสมมติฐานไว้ว่า ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ กัน โดยประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองแบบธรรมเนียมนิยม มากกว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบธรรมเนียมนิยม ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับต่างๆ กัน โดยประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับต่ำมากกว่าการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับอื่นๆ คือ ระดับปานกลาง และระดับสูง และสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งการดำรงตำแหน่งที่สำคัญในท้องถิ่นหรือหมู่บ้าน การเข้าเป็นสมาชิกในองค์กรหรือกลุ่มจัดตั้งชุมชน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน และยังพบว่าองค์การบริหารส่วนตำบล ยังขาดความพร้อมในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความรู้ความเข้าใจของประชาชนที่มีต่อการปกครองท้องถิ่น ในรูปแบบขององค์การบริหารส่วนตำบล การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

ไพศาล เชาวนะ (2543) งานวิทยานิพนธ์ ซึ่งศึกษา “การมีส่วนร่วมของประชาชนชาวอำเภอฉวางต่อการบริหารท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช” เพื่อศึกษาว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบลอยู่ในระดับใดในทางการเมืองและการบริหาร ในลักษณะของการร่วมคิด ร่วมดำเนินการ และร่วมตรวจสอบ พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมทางการเมืองและการบริหารอยู่ในเกณฑ์ระดับต่ำ และสำหรับความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเหตุกับการมีส่วนร่วม พบว่า ปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเลย ได้แก่ อายุ และการมีตำแหน่งในหมู่บ้าน ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชน อาทิ การได้รับการฝึกอบรมจากทางราชการ การได้รับข่าวสารจากสื่อต่างๆ การได้พบปะ พูดคุย ร่วมประชุม รวมทั้งการเสนอแนะความต้องการต่อส่วนราชการ เป็นต้น

สุดา ดวงพระทัย (2549) งานวิทยานิพนธ์ซึ่งทำการศึกษาเรื่อง “บทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม) ในเขตเมือง : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี” โดยการเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขในเขตเทศบาลตำบลแหลมฉบัง ตามปัจจัยด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ รายได้ และระยะเวลาที่ปฏิบัติงานในตำแหน่ง และเพื่อเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทที่คาดหวัง บทบาทที่เป็นจริง บทบาทที่รับรู้ และบทบาทในอุดมคติ ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในเขตเมือง พบว่า อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในเขตเทศบาลแหลมฉบัง มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทของตนเอง แตกต่างกันตามเพศ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ รายได้ และระยะเวลาที่ปฏิบัติงานในตำแหน่ง

5. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

5.1 ประวัติความเป็นมาของอำเภอ

เมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2519 กระทรวงมหาดไทยจัดตั้งกิ่งอำเภอบ้านนาเดิม ประกอบด้วย 2 ตำบล ได้แก่ ตำบลบ้านนาและตำบลท่าเรือและเมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2533 ได้ประกาศยกฐานะเป็นอำเภอบ้านนาเดิม

5.2 สภาพทั่วไป

5.2.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

อำเภอบ้านนาเดิม ตั้งอยู่ที่ทิศใต้ของจังหวัดสุราษฎร์ธานีห่างจากจังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะทาง 40 กิโลเมตร

มีอาณาเขต ดังนี้

ทิศเหนือ จด อำเภอเมืองและอำเภอพุนพิน

ทิศใต้ จด อำเภอบ้านนาสาร

ทิศตะวันออก จด อำเภอบ้านนาสาร

ทิศตะวันตก จด อำเภอพุนพิน และอำเภอเคียนซา

ขนาด มีเนื้อที่ประมาณ 206 ตารางกิโลเมตรหรือ 128,753 ไร่

5.2.1 ลักษณะภูมิประเทศ

เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ มีความลาดเอียง ไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือในพื้นที่ไม่มีภูเขา

5.2.2 ลักษณะภูมิอากาศ

ฤดูฝน จะมีฝนตกในช่วงเดือนพฤษภาคม – มกราคมและตกหนักในช่วงเดือนตุลาคม - พฤศจิกายน

ฤดูร้อน ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายนของทุกปี

5.3. การเมืองและการปกครอง

5.3.1 **หน่วยการปกครอง** อำเภอบ้านนาเดิมแบ่งการปกครองออกเป็น 4 ตำบล 30 หมู่บ้าน

ตำแหน่งกำนัน

กำนัน

กำนัน

(1) ตำบลบ้านนา มีจำนวน 10 หมู่บ้าน นายเริงศักดิ์ เพชรนันท์

(2) ตำบลนาใต้ มีจำนวน 9 หมู่บ้าน นายสมพงษ์ มดิธรรม ตำแหน่ง

(3) ตำบลท่าเรือ มีจำนวน 6 หมู่บ้าน นายชิงชัย ไชยยศ ตำแหน่งกำนัน

(4) ตำบลทรัพย์ทวี มีจำนวน 5 หมู่บ้าน นายวันชัย รักษ์ทอง ตำแหน่ง

นอกจากนี้ มีหน่วยงานปกครองท้องถิ่นประกอบด้วยเทศบาล

1 แห่ง องค์การบริหารส่วนตำบล 4 แห่ง ประกอบด้วย

(1) เทศบาลตำบลบ้านนา

(2) องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านนา

(3) องค์การบริหารส่วนตำบลนาใต้

(4) องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ

(5) องค์การบริหารส่วนตำบลทรัพย์ทวี

5.3.2 **จำนวนและรายชื่อส่วนราชการประจำอำเภอ** ในปัจจุบันนี้ได้มีส่วนราชการโดยแยกเป็น

- ส่วนราชการส่วนกลาง มี 4 หน่วยงาน ประกอบด้วย

1. สถานีตำรวจภูธรบ้านนาเดิม

2. ท้องถิ่นอำเภอบ้านนาเดิม

3. โรงพยาบาลอำเภอบ้านนาเดิม

4. สรรพากรเขตพื้นที่อำเภอบ้านนาเดิม

- ส่วนราชการภูมิภาค มี 8 หน่วยงาน ประกอบด้วย
  1. ที่ทำการปกครองอำเภอบ้านนาเดิม
  2. สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอบ้านนาเดิม
  3. สำนักงานสาธารณสุขอำเภอบ้านนาเดิม
  4. สำนักงานเกษตรอำเภอบ้านนาเดิม
  5. สำนักงานที่ดินอำเภอบ้านนาเดิม
  6. หน่วยสวัสดิ์อำเภอบ้านนาเดิม
  7. ปศุสัตว์อำเภอบ้านนาเดิม
  8. วัฒนธรรมอำเภอบ้านนาเดิม
- ส่วนราชการส่วนท้องถิ่น มี 5 หน่วยงาน ประกอบด้วย
  1. เทศบาลตำบลบ้านนา
  2. องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านนา
  3. องค์การบริหารส่วนตำบลนาใต้
  4. องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ
  5. องค์การบริหารส่วนตำบลทรัพย์ทวี
- หน่วยงานรัฐวิสาหกิจและองค์กรของรัฐมี ๕ หน่วยงาน ประกอบด้วย
  1. ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร
  2. บริษัทไปรษณีย์ไทย(มหาชน) จำกัด
  3. หน่วยบริการการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค เขตอำเภอบ้านนาเดิม
  4. สถานีรถไฟบ้านนา
  5. ธนาคารออมสิน

5.4 สภาพเศรษฐกิจ

- 5.4.1 แหล่งธนาคาร มีจำนวน 3 แห่ง
- 5.4.2 จำนวนสถานประกอบการมี 2 แห่ง
- 5.4.3 โรงงานอุตสาหกรรม มี 4 แห่ง

ราษฎรส่วนใหญ่ของอำเภอบ้านนาเดิม ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก โดยมีการเลี้ยงสัตว์และประมงน้ำจืดเป็นอาชีพรอง โดยมีพื้นที่การเพาะปลูกประมาณ 98,092 ไร่แยกเป็น ยางพารา, ปาล์มน้ำมัน, เงาะ โรงเรียน, มังคุด, ทุเรียน และลองกอง

5.5 ด้านการคมนาคม

อำเภอบ้านนาเดิม ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของจังหวัดสุราษฎร์ธานี ห่างจากศาลากลางจังหวัด สุราษฎร์ธานี ระยะทาง 40 กิโลเมตร ใช้เวลาในการเดินทางประมาณ 1 ชั่วโมง

นอกจากนี้ยังมีเส้นทางคมนาคมที่สำคัญ คือ

1. ทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 41 ซึ่งเป็นเส้นทางคมนาคม จากอำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ไปยังจังหวัดนครศรีธรรมราช ผ่านอำเภอบ้านนาเดิม
2. ทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 44 ซึ่งเป็นเส้นทางคมนาคม จากอำเภอกาญจนาดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานีไปยังจังหวัดกระบี่ ผ่านอำเภอบ้านนาเดิม
3. ทางหลวงจังหวัด หมายเลข 4178 ซึ่งเชื่อมการคมนาคมระหว่างทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 41 กับทางหลวงจังหวัดหมายเลข 4009 ในเขตอำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งผ่านอำเภอบ้านนาเดิม บริเวณตลาดชุมชนบ้านนาเดิม
4. ถนนทางหลวงชนบทจำนวน 3 สาย เชื่อมเส้นทางคมนาคมจากอำเภอบ้านนาเดิม เคียนซา และบ้านนาสาร
5. ทางรถไฟสายใต้ ซึ่งมีขบวนรถไฟสายสุโขทัย-นครศรีธรรมราช ไป- กลับกรุงเทพฯ จอดรับบริการ

5.6 ประเภทแหล่งน้ำ

อำเภอบ้านนาเดิม มีแหล่งน้ำตามธรรมชาติที่สำคัญ มีดังนี้

1. คลองลำพูน ถือได้ว่าเป็นแหล่งน้ำสายสำคัญของอำเภอบ้านนาเดิม เพราะไหลผ่านพื้นที่ทุกตำบล คลองลำพูนนั้นมีความยาว รวมทั้งสิ้น 45 กิโลเมตร โดยมีคลองสาขาและห้วยดังต่อไปนี้ คือ คลองยา คลองหนุ่ย คลองน้ำดำ คลองช้าง ห้วยพร้าว และห้วยจงประ คลองลำพูนได้ไหลไปรวมกับแม่น้ำตาปีในท้องที่อำเภอพุนพิน
2. แม่น้ำตาปี ในท้องที่ของอำเภอบ้านนาเดิม นั้น แม่น้ำตาปีได้ไหลผ่านบริเวณบ้านควนท่าแร่ หมู่ที่ 1 ตำบลทรัพย์ทวี บ้านห้วยคุด หมู่ที่ 4 ตำบลทรัพย์ทวี และบ้านจันทร์โคตร หมู่ที่ 5 ตำบลทรัพย์ทวี ซึ่งในฤดูฝนจะมีปริมาณน้ำล้นฝั่งท่วมพื้นที่ลุ่มใกล้เคียง
3. แหล่งน้ำอื่น ๆ เช่น ห้วยรัตนโกศัย ห้วยต้นบก ในเขตตำบลท่าเรือ และห้วยคันเบ็ด ในบริเวณตำบลบ้านนา นอกจากนี้ยังคงมีสระน้ำสาธารณะ จำนวน 17 แห่ง เช่น สระน้ำบ้านห้วยใหญ่ สระน้ำบ้านสวยศรี เป็นต้น
4. แหล่งน้ำที่สร้างขึ้นเพื่อการอุปโภค บริโภค ได้แก่

- สระเก็บน้ำ	จำนวน	43	แห่ง
- ประปาหมู่บ้าน	จำนวน	31	แห่ง

- ฝ่าย	จำนวน	24	แห่ง
- บ่อน้ำตื้นสาธารณะ	จำนวน	87	แห่ง
- บ่อน้ำบาดาล	จำนวน	68	แห่ง

5.7 แหล่งท่องเที่ยว

อำเภอบ้านนาเดิม มีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ มีดังนี้

1. พระพุทธรูปศิลาแลง ยุคศรีวิชัย อายุประมาณ 500 ปี ตั้งอยู่ที่วัดควนท่าแร่ หมู่ที่ 1 ตำบลทรัพย์ทวี
2. บ่อน้ำร้อนบ้านเขาพลูและสระบัว หมู่ที่ 5 ตำบลท่าเรือ
3. สวนป่าชุมชนบ้านคลองยา หมู่ที่ 6 ตำบลนาใต้
4. ป่าพรุ้ง หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านนา
5. สระน้ำบ้านสวยศรี หมู่ที่ 6 ตำบลบ้านนา

5.8 การศึกษา

อำเภอบ้านนาเดิม มีสถานศึกษาที่สอนตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษา ตอนปลาย มีดังนี้

1. ระดับก่อนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จำนวน 1 โรงเรียน
2. ระดับประถมศึกษาและขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขต 3 มีจำนวน 15 โรงเรียน
3. ระดับมัธยมศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขต 3 มี 1 โรงเรียน คือ โรงเรียนบ้านนาวิทยาคม สอนตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ถึง ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ประชาชนในอำเภอบ้านนาเดิมส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ โดยมีวัด 7 วัด และสำนักสงฆ์ 4 สำนัก

5.9 ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรม

ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรม ที่ประชาชนในอำเภอบ้านนาเดิมให้ความสำคัญ ประกอบด้วย

1. ประเพณีวันสารทเดือนสิบ
2. ประเพณีจับปี๊บเดือน
3. ประเพณีลอยกระทง
4. ประเพณีสงกรานต์

5.10 สาธารณสุข

อำเภอบ้านนาเดิม มีสถานบริการด้านสาธารณสุขให้แก่ประชาชน มีดังนี้

1. สถานบริการของรัฐ ประกอบด้วย

- โรงพยาบาล ขนาด 30 เตียง จำนวน 1 แห่ง คือ โรงพยาบาลบ้านนาเดิม
- โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จำนวน 4 แห่ง ได้แก่
  - สถานีอนามัยห้วยใหญ่
  - สถานีอนามัยตำบลท่าเรือ
  - สถานีอนามัยคลองยา
  - สถานีอนามัยควนท่าแร่

2. สถานบริการของเอกชน ประกอบด้วย

- คลินิกแพทย์ จำนวน 2 แห่ง
- ร้านขายยาแผนปัจจุบัน จำนวน 3 แห่ง
- ร้านขายยาแผนโบราณ จำนวน 1 แห่ง

5.11 ปัญหาสำคัญในพื้นที่

5.11.1 ปัญหาโครงสร้างพื้นฐาน

- แหล่งน้ำไม่สามารถเก็บกักน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้ง ไม่เพียงพอกับความ ต้องการของประชาชนในหมู่บ้าน และในเขตเทศบาล
- เส้นทางคมนาคมระหว่างหมู่บ้าน ตำบล ถนนไม่ได้มาตรฐาน เพราะ เป็นถนนดิน หินคลุก และลูกรัง ถนนจะชำรุดทรุดโทรม เป็นหลุม บ่อ โดยเฉพาะในช่วงฤดูฝน

5.11.2 ปัญหาผลผลิต รายได้ และการมีงานทำ

- 1) ราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำไม่แน่นอน คุณภาพผลผลิตไม่ได้มาตรฐาน
- 2) เกษตรกรขาดความรู้ทางด้านวิชาการ
- 3) ปัญหาด้านไม่มีที่ดินทำกิน หรือมีแต่ไม่เพียงพอ
- 4) ปัญหาด้านเงินทุนของเกษตรกรรายย่อย
- 5) ราษฎรไม่มีอาชีพเสริม

5.11.3 ปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- 1) ปัญหาแหล่งน้ำ คลอง ลำห้วย หนอง ตื้นเขิน
- 2) การบุกรุกที่สาธารณะประโยชน์
- 3) ปัญหาการจัดเก็บขยะมูลฝอย และการกำจัดขยะมูลฝอยที่มีมากขึ้น

ทุกวัน

5.11.4 ปัญหาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

- 1) ปัญหาการระบาดของยาเสพติดในพื้นที่ ยังคงมีการแพร่ระบาด
- 2) ปัญหาด้านอาชญากรรมมีการชิงทรัพย์ มีการลักเล็กขโมยน้อย เกิดขึ้นในพื้นที่หมู่บ้านมากขึ้น
- 3) ปัญหาการเกิดอุบัติเหตุบ่อยครั้งในพื้นที่ โดยเฉพาะทางหลวง แผ่นดินหมายเลข 41 และทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 44

5.11.5 ปัญหาสำคัญในพื้นที่

- 1) ปัญหาโครงสร้างพื้นฐาน
  - แหล่งน้ำไม่สามารถกักเก็บน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้ง ไม่เพียงพอต่อความต้องการของ ประชาชนในหมู่บ้าน และในเขตเทศบาล
- 2) เส้นทางคมนาคมระหว่างหมู่บ้าน ตำบล ถนน ไม่ได้มาตรฐานเพราะเป็นถนน ดิน หินคลุก และลูกรังถนนชำรุดทรุดโทรมเป็นหลุม เป็นบ่อ โดยเฉพาะ ฤดูฝน

5.11.6 ปัญหาผลผลิต รายได้ และการมีงานทำ

- 1) ราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำไม่แน่นอน คุณภาพผลผลิตไม่ได้มาตรฐาน
- 2) เกษตรกรขาดความรู้ทางด้านวิชาการ
- 3) ปัญหาด้าน ไม่มีที่ดินทำกิน หรือมีแต่ไม่เพียงพอ
- 4) ปัญหาด้านเงินทุนของเกษตรกรรายย่อย
- 5) รายได้ไม่มีอาชีพเสริม

5.11.7 ปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- 1) ปัญหาแหล่งน้ำ คลอง ลำห้วย หนองตื้นเขิน
- 2) การบุกรุกที่สาธารณะประโยชน์
- 3) ปัญหาการเก็บขยะมูลฝอยและการกำจัดขยะมูลฝอยที่มีมากขึ้น

ที่มา : สำนักทะเบียนอำเภอบ้านนาเดิมและสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอบ้านนาเดิม (2555 : 35)

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษาถึงบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่มีผลต่อการแสดงออกซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยศึกษาเฉพาะพื้นที่อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี รวมถึงศึกษาจากเอกสาร ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมทางการเมืองผ่านประสบการณ์ของผู้ให้สัมภาษณ์ โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยในรายละเอียด ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ประกอบด้วย

1. ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่
2. ข้าราชการประจำในพื้นที่
3. ประธานประชาคมประจำตำบลในพื้นที่
4. ประธานกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในพื้นที่

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ได้มาจากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง โดยแต่ละกลุ่มผู้วิจัยได้คัดเลือกโดยคำนึงถึงความเหมาะสม ความสนใจในการให้สัมภาษณ์ ตลอดจนคุณวุฒิและประสบการณ์ในพื้นที่ จำนวน 32 คน ประกอบด้วย

1.2.1 ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่

- 1) นายกองค้การบริหารส่วนตำบลบ้านนา

- 2) นายกองค้การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ
- 3) นายกองค้การบริหารส่วนตำบลนาใต้
- 4) นายกองค้การบริหารส่วนตำบลทรัพย์ทวี

1.2.2 **ข้าราชการประจำในพื้นที่**

- 1) สาธารณสุขประจำอำเภอบ้านนาเดิม
- 2) ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านนา
- 3) ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ
- 4) ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลนาใต้
- 5) ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลทรัพย์ทวี
- 6) หัวหน้าสถานีอนามัยประจำตำบลบ้านนา
- 7) หัวหน้าสถานีอนามัยประจำตำบลท่าเรือ
- 8) หัวหน้าสถานีอนามัยประจำตำบลนาใต้
- 9) หัวหน้าสถานีอนามัยประจำตำบลทรัพย์ทวี

1.2.3 **ประธานประชาคมประจำตำบลในพื้นที่**

- 1) ประธานประชาคมตำบลบ้านนา
- 2) ประธานประชาคมตำบลท่าเรือ
- 3) ประธานประชาคมตำบลนาใต้
- 4) ประธานประชาคมตำบลทรัพย์ทวี

1.2.4 **ประธานกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในพื้นที่**

- 1) ประธานกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ตำบลบ้านนา มีจำนวน 10 หมู่บ้าน เลือกสั้ภษณั้ 5 คน
- 2) ประธานกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ตำบลท่าเรือ มีจำนวน 6 หมู่บ้าน เลือกสั้ภษณั้ 3 คน
- 3) ประธานกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ตำบลนาใต้ มีจำนวน 9 หมู่บ้าน เลือกสั้ภษณั้ 5 คน
- 4) ประธานกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ตำบลทรัพย์ทวี มีจำนวน 5 หมู่บ้าน เลือกสั้ภษณั้ 2 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือวิจัยที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย แบบบันทึกหัวข้อสัมภาษณ์ แบบบันทึกภาคสนามของผู้วิจัย และอุปกรณ์ภาคสนาม

2.1 แบบบันทึกหัวข้อสัมภาษณ์

2.1.1 ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) และไม่มีโครงสร้าง (Non-structured Interview) โดยการตั้งคำถามไว้ล่วงหน้า ใช้แนวคำถามปลายเปิด เพื่อนำไปสัมภาษณ์ ชักถาม พูดคุยระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้สัมภาษณ์ ตามประเด็นที่กำหนดไว้

2.2.2 ศึกษาจากบทความ หรือสรุปการดำเนินงานผ่านเอกสารต่างๆ เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในพื้นที่ เช่น การเลือกตั้ง หรือการเข้าร่วมประชุมสภาฯ หรือประชุมประชาคมเพื่อจัดทำแผนพัฒนาในพื้นที่ เพื่อนำมาประกอบการกำหนดแนวทางการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างต่อไป ซึ่งแนวทางการสัมภาษณ์เป็นการสนทนาหรือสัมภาษณ์แบบเจาะลึกโดยรวบรวมประเด็นคำตอบ ตรวจสอบเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง และนำมาปรับปรุงแก้ไขให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยผู้วิจัยตั้งคำถามไว้ล่วงหน้า ใช้แนวคำถามปลายเปิด เพื่อทำการสัมภาษณ์ พูดคุย ชักถามให้ตรงตามประเด็นที่กำหนดไว้ หลังจากที่ได้ข้อมูลโดยละเอียดแล้ว จึงนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์ แล้วจึงสรุปในขั้นตอนสุดท้าย

ซึ่งสาระของแบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 2 ประเด็น คือ

ประเด็นที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการทำงานในตำแหน่งหน้าที่การงานในปัจจุบัน ระยะเวลาในการทำงาน บทบาท/หน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการเมือง และบทบาทหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับงานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในพื้นที่

ประเด็นที่ 2 เป็นประเด็นเกี่ยวกับบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

เป็นคำถามเกี่ยวกับบทบาทใน 2 ประเด็น และเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง 1 ประเด็น ประกอบด้วย บทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และแนวโน้มทางการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต, ลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน และบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

2.2 แบบบันทึกภาคสนาม

ผู้วิจัยอาศัยข้อมูลที่ได้สัมภาษณ์แล้ว ได้มีการเก็บข้อมูลต่างๆ ไว้โดยละเอียด นอกจากนี้จะอาศัยข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับผู้ให้สัมภาษณ์ ที่จัดให้โดย

การนำข้อมูลมาจัดสรรรวบรวมเพื่อนำมาใช้วิเคราะห์

2.3 อุปกรณ์ภาคสนาม

ประกอบด้วย สมุดบันทึก เครื่องบันทึกเสียง หลังจากได้ข้อมูลที่ละเอียดแล้ว จึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์หรือขยายปรากฏการณ์ต่างๆ แล้วจึงนำมาสรุปในขั้นตอนสุดท้าย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร

ผู้ศึกษาวิจัยใช้วิธีการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ที่มีอยู่แล้วเป็นหลัก โดยอาศัยข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ บทความ ผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัยทั้งในและต่างประเทศ ที่มีประเด็นสาระสำคัญเกี่ยวกับบทบาททางการเมือง และประเด็นเกี่ยวกับการแสดงบทบาททางการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน การขอข้อมูลเกี่ยวกับประชาชนซึ่งเป็นสมาชิกของกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จากหน่วยงานภาครัฐ อาทิเช่น องค์กรการบริหารส่วนตำบล สาธารณสุขอำเภอ สถานีอนามัยสถานศึกษา ในพื้นที่ 4 ตำบล ของอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูล หลังจากจัดทำแบบสัมภาษณ์แล้ว เพื่อใช้ในการวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้

3.2.1 ทำหนังสือถึงกลุ่มตัวอย่าง

โดยขอความอนุเคราะห์จากกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเพื่อประโยชน์ในการวิจัย

3.2.2 ดำเนินการเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยได้นัดหมายวันและเวลาการในการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง คือการใช้แบบสัมภาษณ์ที่กำหนดหัวข้อหรือคำถามไว้ล่วงหน้า และทำการบันทึกถ้อยคำของผู้ให้สัมภาษณ์ด้วยเครื่องบันทึกเสียง แล้วนำมาบันทึกไว้ในแบบสอบถามเพื่อความถูกต้องครบถ้วนของข้อมูล

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังรวบรวมข้อมูล โดยขอข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ในเรื่องที่ทำกรวิจัยและค้นคว้าหนังสือ งานวิจัย และวารสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูล โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาถึงข้อมูลทั่วไปที่มาที่ไปของกำเนิดกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ก่อนที่จะบรรยายถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี และภายในประเทศโดยรวม จากนั้นจึงสรุปความคิดเห็นที่ได้จากการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ ทั้งความคิดที่กลุ่มตัวอย่างมีต่อการเป็นสมาชิกกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อสมาชิกผู้ร่วมกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ทั้งในพื้นที่เดียวกันและนอกพื้นที่โดยรวม รวมทั้งความคิดเห็นของประชากรกลุ่มตัวอย่าง เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ของกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน รวมถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชากรกลุ่มตัวอย่าง ทั้งนี้ก็เพื่อเสริมให้เห็นถึงข้อเท็จจริงชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงเพิ่มการวิเคราะห์ข้อมูลอีกส่วนหนึ่งจากการสังเกตการณ์ ผ่านการปฏิบัติงานภายในพื้นที่อำเภอบ้านนาเดิม ของผู้วิจัยเอง การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเอกสารของหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน และสมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน โดยอาศัยแนวคิดและทฤษฎีที่ตั้งขึ้นเป็นกรอบและแนวทางในการวิจัยต่อไป

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัย เกี่ยวกับบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี วิเคราะห์จากข้อมูลที่ได้จากการใช้เครื่องมือวิจัยที่ประกอบด้วย แบบบันทึกหัวข้อสัมภาษณ์ แบบบันทึกภาคสนาม โดยอาศัยแนวคิดและทฤษฎีเป็นกรอบในการวิเคราะห์ เพื่อทำความเข้าใจในบทบาททางการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้วิจัยแบ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพของประชากรหรือกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชากร 4 กลุ่ม ซึ่งได้มาจากการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจงโดยแต่ละกลุ่มคำนึงถึงความเหมาะสม ความสมัครใจในการสัมภาษณ์ คุณวุฒิ และประสบการณ์ ประกอบด้วย

กลุ่มที่ 1 ข้าราชการในอำเภอบ้านนาเดิม จำนวน 9 คน คือ

1. สาธารณสุขอำเภอบ้านนาเดิม จำนวน 1 คน
2. หัวหน้าสถานีอนามัยในอำเภอบ้านนาเดิม จำนวน 4 คน
3. ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบ้านนาเดิม จำนวน 4 คน

กลุ่มที่ 2 ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 4 คน คือ

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบ้านนาเดิม 4 ตำบล ซึ่งมีตำบลละ 1 คน

กลุ่มที่ 3 กลุ่มตัวแทนภาคประชาชน จำนวน 15 คน คือ

ประธานประชาคมในอำเภอบ้านนาเดิม จำนวน 30 คน โดยการเลือกสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 15 คน

กลุ่มที่ 4 กลุ่มตัวแทนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จำนวน 4 คน คือ

ประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอำเภอบ้านนาเดิม ซึ่งมีตำบลละ 1 คน

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐานหรือประเด็นปัญหา

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลในการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 บทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในอำเภอบ้านนาเดิม และแนวโน้มทางการเมืองในอนาคต

ส่วนที่ 2 บทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในอำเภอบ้านนาเดิม ที่ส่งผลกระทบต่อความร่วมมือทางการเมืองของประชาชน ในอำเภอบ้านนาเดิม

จากการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสังเกตการณ์สิ่งแวดล้อมทั่วไป รวมทั้งการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ในเรื่องบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ทำให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเห็นแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรก คือ มุมมองของข้าราชการประจำ และผู้บริหารท้องถิ่นในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีความเห็นเช่นเดียวกันว่า กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ถือเป็นกลุ่มองค์กรที่มีได้หวังผลประโยชน์ส่วนตัวหรือประโยชน์ของกลุ่ม มีบทบาทและหน้าที่ในส่วนของงานสาธารณสุขตามระเบียบของกระทรวงสาธารณสุขเป็นหลัก สำหรับบทบาทหน้าที่ทางการเมืองก็เป็นหน้าที่โดยทั่วไปที่พลเมืองไทยพึงมี และอาจมีส่วนเกี่ยวข้องกับการเมืองในกิจกรรมอื่นๆบ้าง ก็เป็นเพียงส่วนหนึ่งซึ่งเป็นการร่วมทำกิจกรรมหรือโครงการกับหน่วยงานหรือองค์กรภาครัฐ เพื่อเป็นการสนับสนุนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ แนวโน้มในอนาคตบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน คาดว่าน่าจะมีบทบาทเด่นชัดขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากผลพวงในการกำหนดนโยบายทางการเมืองของภาครัฐตั้งแต่ระดับรากหญ้าจนถึงระดับชาติ ในส่วนของกลุ่มที่สอง คือกลุ่มที่เป็นตัวแทนภาคประชาชน (ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย กลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชาคมตำบลและอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยคัดเลือกมานั้น มีความเห็นเช่นเดียวกันว่า บทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน มีส่วนสำคัญในการสนับสนุนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนภายใต้ความสัมพันธ์ใกล้ชิดหรือความสัมพันธ์ส่วนตัว ในหมู่พวกพ้องหรือเครือข่ายระหว่างอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านกับประชากรในพื้นที่ หรือระหว่างสมาชิกกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านด้วยกัน ในอนาคตหากรัฐบาลยังเห็นความสำคัญกับการดำเนินงานของกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านอย่างต่อเนื่อง จะส่งผลให้บทบาท

ที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านมีความชัดเจนขึ้นอีก ทั้งนี้ สมาชิกกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านทุกพื้นที่ ก็ควรจะรักษาความเป็นกลางทางการเมืองควบคู่ไปกับการดำเนินงานด้านสาธารณสุข งานสาธารณสุขเป็นงานที่ต้องอาศัยบุคลากรที่มีจิตสาธารณะ มีความมุ่งหมายที่จะปฏิบัติงานภายใต้ความเสมอภาคในทุกพื้นที่ ซึ่งไม่ว่าจะเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน นักการเมืองหรือประชาชนทั่วไป หากมีจิตที่เป็นสาธารณะ และมีความเป็นกลางทางการเมือง ก็จะส่งผลให้การเมืองกลายเป็นเรื่องของส่วนรวมได้อย่างแท้จริง สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขในอนาคตจะมีความสำคัญเพิ่มขึ้น เพราะกลุ่มต่าง ๆ ที่ปรากฏในทุกสังคมเป็นเสมือนหนึ่งในพื้นที่เพื่อที่ขับเคลื่อนนโยบายระดับชาติในแทบทุกด้าน ไม่เว้นแม้แต่กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ซึ่งเป็นกลุ่มองค์กรอิสระองค์กรหนึ่ง ที่จะกลายเป็นปัจจัยสำคัญในการช่วยชี้นำอนาคตทางการเมือง และการแสดงออกซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองในทุกระดับของสังคมได้เช่นกัน โดยการวิจัยครั้งนี้มีรายละเอียดการเก็บข้อมูลดังต่อไปนี้

ประเด็นที่ 1 บทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอำเภอบ้านนาเดิม และแนวโน้มทางการเมืองในอนาคต

1.1 แกนนำประสานงานระหว่างรัฐกับชุมชน หรือระหว่างชุมชนด้วยกัน

จากการเก็บข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างทำให้เห็นว่า บทบาทในการเป็นแกนนำในการประสานงานระหว่างรัฐกับชุมชน หรือระหว่างชุมชนด้วยกันของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้ตอบคำถามไปในแนวทางที่มีความสอดคล้องกัน โดยให้ความเห็นว่า การเป็นแกนนำประสานงานระหว่างรัฐกับชุมชน และระหว่างชุมชนด้วยกัน เป็นบทบาทที่มีความสำคัญโดยเฉพาะการประสานงานทางการเมือง เนื่องจากการประสานงานที่มีประสิทธิภาพจะทำให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน ส่งผลให้หน่วยงานต่าง ๆ และประชากรในพื้นที่ที่มีความเข้าใจแนวทางการปฏิบัติ ทั้งที่ควรและไม่ควร นอกเหนือหรือสอดคล้องกับกฎหมาย อำนาจหน้าที่ และระเบียบที่เกี่ยวข้องในทิศทางที่สอดคล้อง ถูกต้อง และโปร่งใส ไม่ว่าจะเป็นด้านนิเทศน์หรือพุดินัย เนื่องจากการเมืองเป็นเรื่องที่สำคัญ และค่อนข้างละเอียดอ่อน ผู้มีทัศนคติทางการเมืองที่คับแคบหรือไม่ค่อยได้สัมผัสกับการเมืองโดยตรงย่อมตีความหมายต่างกันไปตามแต่สิ่งแวดล้อม และพื้นฐานความคิดของแต่ละคน ดังนั้น ในกระบวนการทางการเมืองซึ่งมีการแบ่งฝักแบ่งฝ่ายกัน แต่ละฝ่ายต่างฝ่ายก็มีชิงเชิงไหวชิงพริบกันเพื่อแย่งชิงตำแหน่งทางการเมือง ก็อาจก่อให้เกิดความเข้าใจที่ขัดแย้งขึ้นได้ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการทำหน้าที่เป็นตัวแทนของสังคม ที่มีความเป็นกลางทางการเมือง

เป็นที่ยอมรับจากประชาชนเพื่อทำหน้าที่ในการประสานงาน หรือเชื่อมโยงเครือข่ายทางการเมือง เพื่อเป็นการขยายความหลากหลายในทัศนคติของประชากรให้กว้าง นอกเหนือจากการ ประชาสัมพันธ์ข่าวสารหรือการรณรงค์ให้มีการเลือกตั้งที่โปร่งใส การสร้างแกนนำที่ดีเป็นรากฐาน หลักในการจะสร้างผู้ตามที่มีประสิทธิภาพขึ้นมา และเป็นการต่อยอดการประสานงานให้มีความ ครอบคลุม กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่า กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำ หมู่บ้านเป็นกลุ่มองค์กรหนึ่ง ซึ่งมีจุดยืนค่อนข้างชัดเจนในการอุทิศตนเพื่อทำงานสาธารณะในพื้นที่ การเมืองก็มีใช้เป็นเรื่องของกลุ่มองค์กรใดองค์กรหนึ่ง การเมืองที่พัฒนาแล้วย่อมพัฒนานโยบาย สาธารณะให้พัฒนายิ่ง ๆ ขึ้นไปด้วย แม้ว่าปัจจุบันทุกองค์กรทุกภาคส่วนจะมีถูกแทรกแซงทาง การเมือง แต่กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านก็ยังคงต้องดำเนินงานด้านสาธารณสุขใน พื้นที่อย่างเป็นกลาง กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จึงมีความเห็นตรงกันว่า องค์กรอาสาสมัครสาธารณสุข ประจำหมู่บ้าน เป็นองค์กรในชุมชนที่สามารถพัฒนาให้ควบคู่ไปกับการเมืองที่ค่อนข้างรุนแรงใน ปัจจุบัน ให้กลับกลายเป็นเรื่องที่ง่ายต่อการเข้าถึงของประชาชนโดยทั่วไป

1.2 ผู้นำข่าวสาร/ ประชาสัมพันธ์ข่าวสารทางการเมือง

สำหรับบทบาทผู้นำข่าวสาร/ ประชาสัมพันธ์ข่าวสารทางการเมืองของ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยทั่วไปเป็นการ กระจายข่าวสารเกี่ยวกับการเมืองโดยรวมในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็น กรณีการครบวาระการดำรง ตำแหน่งทางการเมือง การกำหนดวันเลือกตั้ง หรือการแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เป็นต้น ในส่วนของบทบาทผู้นำข่าวสาร/ ประชาสัมพันธ์ข่าวสารทางการเมือง กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นตรงกันว่า ไม่ว่าจะองค์กรหรือหน่วยงานใดในพื้นที่ที่จะประกอบด้วยบุคลากรที่มี สิทธิพื้นฐานทางการเมืองอยู่ในองค์กรหรือหน่วยงานนั้นเป็นปกติอยู่แล้ว ซึ่งการเมืองเป็นเรื่องของ พลเมืองทุกคนในประเทศไม่ใช่เรื่องของบุคคลใด หรือหน่วยงานใดเป็นหลัก ดังนั้น ผู้มีสิทธิทุกคน จึงต้องคำนึงว่าหน้าที่ในการมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นเรื่องของการพัฒนาที่ทุกภาคส่วนจะต้อง ร่วมมือร่วมใจกัน เพื่อบั่นทอนความขัดแย้งหรือมีที่ขัดแย้งน้อยที่สุด

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ตอบคำถามไปในทิศทางเดียวกันและเหมือนกันถึงการ แสดงบทบาทของการเป็นผู้นำข่าวสาร/ ประชาสัมพันธ์ข่าวสารทางการเมือง เพื่อให้เกิด ประสิทธิภาพที่ดีในการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ มีรายละเอียดในการตอบ คำถาม ดังนี้

นายบรรเทา พิชัยราช สาธารณสุขประจำอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ ธานี กล่าวว่า “จากการที่ได้คลุกคลีเกี่ยวกับงานสาธารณสุขมูลฐานมาเป็นระยะเวลาไม่ต่ำกว่า 10 ปี ทำให้ทราบว่า ส่วนใหญ่ประชาชนในทุกท้องถิ่นจะให้ความสำคัญกับข่าวสารที่ได้รับจากกลุ่ม

อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านค่อนข้างมาก เพราะอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จะมีความใกล้ชิดกับประชาชนอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับสุขภาพและพลาสมาทั้งส่วนบุคคล และสาธารณะ ซึ่งจากการที่ได้รับคำแนะนำในการควบคุม ป้องกัน หรือรักษาโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ ที่ทางสาธารณสุขประจำตำบลได้มอบหมายให้ตัวแทนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ซึ่งรับผิดชอบครัวเรือนในแต่ละท้องที่ ได้ทำหน้าที่เผยแพร่ แนะนำแนวทางแก้ไขปัญหา ด้านสาธารณสุขอย่างต่อเนื่องนั้น ผลปรากฏว่าการปฏิบัติตามคำแนะนำต่าง ๆ ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านส่งผลให้สุขภาพ พลาสมาฯ ในพื้นที่อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ดีขึ้นและห่างไกลจากโรคร้ายได้ในที่สุด ทำให้เกิดความไว้วางใจทั้งในการปฏิบัติงานตามโครงการต่าง ๆ ทางสาธารณสุข และในกิจกรรมหรือโครงการอื่น ๆ ที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านควบคู่ไปด้วย อันสืบเนื่องมาจากความไว้วางใจระหว่างกันนั่นเอง ฉะนั้น หากว่าอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านจะเป็นผู้กระจายข่าวสารทางการเมืองหรือทางด้านใดก็ตาม ไปยังประชาชนในครัวเรือนที่รับผิดชอบ ก็น่าจะได้รับ การตอบรับจากประชาชนค่อนข้างดีไม่ต่างกับงานด้านสาธารณสุขอยู่แล้ว” (บรรเทา พิชัยราช: สัมภาษณ์ 2555)

นายโอภาส อนุชาญ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านนา อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี กล่าวว่า “ในส่วนของ การประชาสัมพันธ์ข่าวสารทางการเมือง ทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ก็รับหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงตามระเบียบ แต่การที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับความร่วมมือจากอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการสนับสนุนการกระจายข่าวสารต่าง ๆ ถือเป็น การเปิดโอกาสให้แต่ละชุมชนในท้องถิ่น ได้มีส่วนร่วมทางการเมืองที่กว้างขวางขึ้น เพราะต้องยอมรับว่าประชาชนส่วนใหญ่ไม่ค่อยจะมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับหน่วยงานหรือองค์กรภาครัฐเท่าใดนัก การที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ซึ่งเป็นประชาชนในพื้นที่ มีความใกล้ชิดกับประชาชนในระดับเครือญาติค่อนข้างมาก ย่อมทำให้การกระจายข่าวสารแพร่หลายได้อย่างรวดเร็วขึ้น” (โอภาส อนุชาญ สัมภาษณ์ 2555)

นายสมพล บุญเลิศกุล ประธานประชาคมตำบลนาใต้ อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี กล่าวว่า “ผู้ที่อยู่ใกล้ชิด และเป็นตัวแทนของสังคมหรือชุมชน เมื่อได้มีโอกาสใกล้ชิดกับหน่วยงานภาครัฐมากขึ้น ย่อมเป็นเหมือนกับสื่อที่สำคัญที่จะช่วยผลักดันให้ได้รับข่าวสารอย่างเป็นทางการเกิดขึ้นในสังคมหรือชุมชนนั้น ๆ ด้วย อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านก็เช่นกัน เป็นสื่อกลางระหว่างองค์กรและประชาชนในทางการเมืองได้ และเป็นได้ดี ทำให้รัฐและประชาชนเข้าใจมากขึ้นว่าต่างคนต่างก็มีหน้าที่ที่จะต้องร่วมกันพัฒนาไม่ใช่หน้าที่ของคนใดคนหนึ่ง” (สมพล บุญเลิศกุล สัมภาษณ์ 2555)

นางละออง แก้วซัด ประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หมู่ที่ 5 บ้านใต้ ตำบลนาใต้ อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี กล่าวว่า “การเป็นคนในพื้นที่และทำงานในพื้นที่นี้ ทำให้ทราบถึงทุกปัญหาที่ผ่านเข้ามาทั้งทางสังคมและทางการเมือง และได้ช่วยเหลือคนในพื้นที่ด้วยการแบ่งปันความรู้เกี่ยวกับสุขภาพที่ได้รับการถ่ายทอด แต่ละครวีรตอนที่มีโอกาสเข้าไปชี้แนะเกี่ยวกับงานสุขภาพ บางครั้งก็เคยได้พูดคุย ไล่ตามเกี่ยวกับเรื่องการเมือง สังเกตว่าบางครั้งวีรตอนที่ยังขาดความรู้ความเข้าใจทางการเมือง และหวังพึ่งพาอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในพื้นที่ของตน ในการถ่ายทอดข่าวสารบ้านเมืองอยู่เสมอ” (ละออง แก้วซัด สัมภาษณ์ 2555)

1.3 การเป็นผู้ช่วยในการหาเสียงเลือกตั้ง (ฐานเสียง)

จากการเก็บข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างทำให้เห็นว่า การเป็นผู้ช่วยเหลือในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง (ฐานเสียง) กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นแตกต่างกันออกเป็น 2 ประเด็น แบ่งออกเป็นสองกลุ่ม คือ กลุ่มที่มีความคิดเห็นไปในประเด็นที่ว่า ไม่ค่อยมีสมาชิกกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านที่จะมีบทบาทในการเป็นฐานเสียงทางการเมืองให้แก่กลุ่ม หรือพรรคหรือนักการเมืองคนใดอย่างเด่นชัด และกลุ่มที่มองประเด็นที่ว่า ยังคงมีการแทรกแซงทางการเมืองอยู่อย่างต่อเนื่องในทุกองค์กรของสังคม ไม่เว้นแม้แต่กลุ่มองค์กรสาธารณสุขนอกระบบอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน โดยมีรายละเอียดในประเด็นความคิดเห็นที่น่าสนใจจากกลุ่มตัวอย่าง แยกเป็น 2 ประเด็น ได้ดังนี้

1.3.1 อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านแทบจะไม่มีบทบาทในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง (ฐานเสียง) ทางการเมืองหรือเป็นหัวคะแนนของพรรคการเมือง หรือกลุ่มหรือนักการเมืองคนใดเลย กลุ่มตัวอย่างที่มีความคิดเห็นสอดคล้องกับประเด็นนี้ คือ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ที่เป็นประธานประชาคมประจำตำบล และประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เนื่องจากเห็นว่าจะถึงอย่างไรก็ตาม อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านก็ยังมีหน้าที่หลักในการดำเนินงานด้านสุขภาพพลานามัยเป็นหลัก และส่วนใหญ่ก็ให้ความเห็นว่า โดยสาระหน้าที่ที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านพึงกระทำทางการเมือง คือ การยึดแนวทางความเป็นกลางทางการเมือง เพื่อให้งานสาธารณสุขประโยชน์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

สมคิด กระจ่างแจ้ง ประธานกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หมู่ที่ 1 ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี กล่าวว่า “ยอมรับว่าปัจจุบันการเมืองภายในพื้นที่มีความเข้มข้นขึ้นทุกขณะ แต่ก็ยังคงยืนยันว่าตนเองและเพื่อนสมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ส่วนใหญ่ยึดความเป็นกลางทางการเมืองเป็นหลัก เพื่อให้เกิดความเป็นจิตสาธารณะอย่างเท่าเทียมกัน” (สมคิด กระจ่างแจ้ง สัมภาษณ์ 2555)

นางรวงทอง ศรีสวัสดิ์ ประธานกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หมู่ที่ 9 ตำบลบ้านนา อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี กล่าวว่า “ที่จริงแล้ว นักการเมืองในพื้นที่ น่าจะเล็งเห็นการใช้ประโยชน์จากความเป็นเครือข่ายในการหาหัวคะแนนมากกว่า เพราะหากว่าจะหาจากผู้เป็นสมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน น่าจะทำให้ยิ่งยุ่งยาก เพราะว่าถ้าเราต้องทำหน้าที่ดูแลด้านสุขภาพ แล้วยังจะต้องมาหาเสียงให้กับใครอีก ก็คงไม่เป็นอันจะทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวมให้ดีได้เท่าไรนัก” (รวงทอง ศรีสวัสดิ์ สัมภาษณ์ 2555)

นางปรีดา ชูชีพ ประธานกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หมู่ที่ 7 ตำบลนาใต้ อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี กล่าวว่า “ตอนนี้ได้รับการอบรมจากหน่วยงานสาธารณสุขเกี่ยวกับงานสาธารณสุข ก็ได้เคยทราบมาว่า อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านควรจะเป็นกลางทางการเมือง เพราะการปฏิบัติงานโดยการแทรกแซงจากหัวคะแนนของพรรคการเมือง หรือกลุ่มต่าง ๆ ทำให้เกิดความไม่คล่องตัวและโดยส่วนตัวก็ไม่เคยได้รับการทาบตามจากใครให้ไปเป็นหัวคะแนนมาก่อน” (ปรีดา ชูชีพ สัมภาษณ์ 2555)

นายวิมล สุขเจริญ ประธานประชาคมตำบลท่าเรือ อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี กล่าวว่า “ที่จริงไม่ว่ากลุ่มองค์กรใดก็ล้วนแล้วแต่ได้รับการจับตามองจากกลุ่มนักการเมืองที่หวังจะเพิ่มหัวคะแนนให้แก่ตนเองอยู่แล้ว แต่การจะสร้างหัวคะแนนจากอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน น่าจะไม่มีปรากฏมากนักหรือแทบจะไม่เห็นด้วยซ้ำ หรือว่าหากจะมีก็น่าจะเป็นแค่เพียงส่วนน้อย เพราะการจะเป็นหัวคะแนนที่ดีก็ไม่น่าจะพัวพันกับตำแหน่งหรือบทบาทสำคัญใด ๆ ทางสังคม คิดว่าแบบนี้จะเป็นแนวทางที่โปร่งใส ชัดเจนดี” (วิมล สุขเจริญ สัมภาษณ์ 2555)

ร.ท. ลิเชียน จันทรเดช ข้าราชการบำนาญ ประธานประชาคมตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี กล่าวว่า “จากที่ทำงานในพื้นที่มาระยะหนึ่ง ก็ได้เห็นการแทรกแซงทางการเมืองโดยใช้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เป็นฐานในการหาเสียงน้อยมาก หรือที่ได้ข่าวว่ามีการทาบตาม ก็มักจะได้รับการปฏิเสธจากอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)” (ร.ท.ลิเชียน จันทรเดช สัมภาษณ์ 2555)

1.3.2 การแทรกแซงทางการเมืองอย่างต่อเนื่องที่ปรากฏอยู่แทบทุกองค์กร โดยเฉพาะบทบาทและการดำเนินงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ซึ่งกำลังได้รับความสนใจจากนักเมือง เนื่องจากความใกล้ชิดกับประชากรในแต่ละพื้นที่ตลอดจนความเข้มแข็งของสมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่ ดังนั้น จึงกลายเป็นที่ต้องการจากบรรดานักการเมืองหรือหัวคะแนน เพื่อเป็นกลุ่มองค์กรที่จะช่วยเสริมสร้าง

ฐานเสียงของพรรคการเมืองได้อย่างมั่นคง โดยมีรายละเอียดในการแสดงความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

นายสฤทธิ วีระสุนทร นายกองค้การบริหารส่วนตำบลนาใต้ อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี กล่าวว่า “อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เป็นองค์กรสาธารณสุขประโยชน์ ที่มีความเข้มแข็งและความเข้มแข็งนี้เองที่นักการเมืองทั้งหลายต้องการ เพื่อสร้างฐานเสียงที่มั่นคง” (สฤทธิ วีระสุนทร สัมภาษณ์ 2555)

นายจิตติ สุขใส นายกองค้การบริหารส่วนตำบลบ้านนา อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี กล่าวว่า “โดยปกติแล้วอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ก็เป็นคนพื้นเพในพื้นที่ที่รับผิดชอบและยิ่งไปกว่านั้นก็มีความสัมพันธ์ในระดับเครือญาติ และหรือพวกพ้อง ซึ่งเป็นที่น่าจับตามองของกลุ่มนักการเมืองบางคนอยู่แล้ว และอาจจะม้ออาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านที่เป็นฐานเสียงให้แก่ักการเมืองมาก่อนจะรับหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จึงเป็นการยากที่จะหลีกเลี่ยงหรือปฏิเสธที่จะไม่เป็นฐานเสียงให้กับักการเมืองผู้นั้นต่อไป” (จิตติ สุขใส สัมภาษณ์ 2555)

นางอารณีย์ ชนะภัย ปลัดกองค้การบริหารส่วนตำบลนาใต้ อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี กล่าวว่า “ได้สัมผัสกับงานสาธารณสุขของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านมาอย่างต่อเนื่อง และเห็นว่าการพยายามสร้างฐานเสียงผ่านกลุ่มองค์กรที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนในพื้นที่มาโดยตลอด และคิดว่าฐานเสียงที่เป็นองค์กรอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านน่าจะได้รับความสนใจจากกลุ่มนักการเมืองค่อนข้างสูง เพราะอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านก็ได้รับเลือกจากความเห็นของประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่” (อารณีย์ ชนะภัย สัมภาษณ์ 2555)

นายประเสริฐ จันทบูรณ ปลัดกองค้การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี กล่าวว่า “เป็นธรรมดาที่นักการเมืองจะพยายามสร้างฐานเสียงของตนเองและพรรคการเมืองที่ตนสังกัด จากกลุ่มคนที่มีความเหนียวแน่นในการรวมกลุ่ม ที่ผ่านมาก็ได้รับรู้ถึงการแทรกแซงในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในพื้นที่อำเภอบ้านนาเดิม ถึงแม้ว่าจะไม่เข้มขันนัก แต่ก็เป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์ในชั้นพื้นฐาน กับผู้มีสิทธิเลือกตั้งผ่านการร่วมกิจกรรมของกลุ่ม เช่น นักการเมืองซึ่งเป็นตัวแทนพรรคการเมืองบางพรรค ซึ่งแสดงตัวว่าได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ อยู่เนื่อง ไม่ว่าจะเป็นการร่วมนั่งเป็นแขกผู้มีเกียรติในการแข่งกีฬา หรืองานประเพณีต่าง ๆ ในท้องถิ่น เป็นต้น” (ประเสริฐ จันทบูรณ สัมภาษณ์ 2555)

ประเด็นที่ 2 บทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในอำเภอบ้านนาเดิม ที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอบ้านนาเดิม

บทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในแต่ละลักษณะข้างต้น ต่างส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนภายใต้ความรับผิดชอบ ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านไม่มากนัก อาจจะมีส่วนสืบเนื่องมาจากความใกล้ชิดเพราะเคยได้ช่วยเหลือเจอจนกันมาก่อน หรือไม่ก็เป็นเครือข่ายในพื้นที่ที่ได้รับคัดเลือกให้เป็นสมาชิกกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ซึ่งผลจากการมีบทบาททางการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ได้ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ดังนี้

2.1 การพูดคุย/ สนทนาในเรื่องการเมือง

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง ทำให้เห็นว่า บทบาทต่างๆ ทางการเมืองที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี กลุ่มตัวอย่างแทบทั้งหมดเห็นว่า จะส่งผลให้เกิดการพูดคุย สนทนากันในเรื่องการเมืองของประชาชนในพื้นที่มากขึ้น ถ้าจะมีบางกลุ่มที่เห็นว่าเป็นเรื่องปกติในการพูดคุยกันเรื่องการเมืองของประชาชนอยู่แล้วก็เป็นส่วนน้อยมาก

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ที่ตอบว่า บทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านส่งผลให้ประชาชนมีการพูดคุย/ สนทนาในเรื่องการเมือง

นายไชยสิทธิ์ เกิดก่อ ประธานประชาคมตำบลบ้านนา อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี กล่าวว่า “จากที่ได้เข้าไปคลุกคลีกับประชาชนในพื้นที่ เห็นว่ามักจะสอบถามเกี่ยวกับเรื่องราวทางการเมืองผ่านอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เพราะประชาชนค่อนข้างเชื่อมั่นในความรู้ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน” (ไชยสิทธิ์ เกิดก่อ สัมภาษณ์ 2555)

นางสาวศุภกร รอดมณี ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลทรัพย์ทวี ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี กล่าวว่า “สังเกตว่าเวลาที่มีการกำหนดให้มีการเลือกตั้ง เวลาที่ตัวแทนหน่วยงานสอบถามเรื่องราวเกี่ยวกับการเมือง ประชาชนไม่ค่อยจะเปิดใจคุยสักเท่าไร แต่กับสมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ประชาชนจะให้ความสนใจในการพูดคุยกันอย่างออกรสชาติ” (สาวศุภกร รอดมณี สัมภาษณ์ 2555)

นายถาวร เฝือกสุวรรณ หัวหน้าสถานีอนามัยคลองยา ตำบลนาใต้ อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี กล่าวว่า “ทุกครั้งที่มีเหตุการณ์ทางการเมืองเกิดขึ้น ประชาชนส่วนใหญ่จะเข้าใจว่าอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในพื้นที่เป็นผู้ได้รับคัดเลือก และมีความ

ใกล้ชิดกับหน่วยงานภาครัฐ จึงมักมีการพูดคุยเกี่ยวกับการเมืองในวงสนทนาโดยอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเป็นกลุ่มหนึ่งในพื้นที่ที่ประชาชนส่วนใหญ่วางใจในการพูดคุย สนทนาด้วย” (ถาวร เผือกสุวรรณ สัมภาษณ์ 2555)

2.2 การเข้าร่วมประชุมสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อรับทราบปัญหา

จากการเก็บข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในลักษณะของการเข้าร่วมประชุมสภาฯ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า การแสดงออกซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยการเข้าร่วมประชุมสภาฯ เพื่อรับทราบปัญหานี้ นับว่าเป็นนิมิตหมายที่ดีเพราะตามปกติประชาชนส่วนใหญ่คิดว่าหน้าที่ดังกล่าว เป็นหน้าที่เฉพาะของตัวแทนในสภาที่ได้รับการเลือกตั้งแล้วในแต่ละเขต ซึ่งการแสดงออกในลักษณะนี้ส่วนหนึ่งที่สำคัญก็มาจากการแสดงบทบาททางการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ที่ได้เป็นแกนนำในการประสานงานให้คนในชุมชนที่ตนรับผิดชอบได้ทราบถึงวิถีทางในการผลักดันให้ประชาชนได้มีโอกาสใกล้ชิด และเข้าใจการบริหารงานของส่วนราชการได้ดียิ่งขึ้น โดยมีรายละเอียดในการตอบคำถามที่น่าสนใจของกลุ่มตัวอย่างบางส่วน ดังนี้

นายประเสริฐ จันทรบูรณ์ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ ตำบลท่าเรือ อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี กล่าวว่า “การประชุมสภาฯขององค์การบริหารส่วนตำบลในแต่ละครั้ง ทางองค์การบริหารส่วนตำบลจะมีหนังสือเชิญและประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในพื้นที่ ตัวแทนประชาคม รวมทั้งตัวแทนกลุ่มองค์กรในพื้นที่ ได้เข้าร่วมรับฟังทุกครั้งซึ่งได้ทราบว่ากลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านจะเป็นเสมือนกระบอกเสียงสำคัญในการพัฒนาด้วยการเชื่อมโยงเครือข่ายประชาชนให้หันมาเข้าร่วมประชุมอยู่เสมอ” (ประเสริฐ จันทรบูรณ์ สัมภาษณ์ 2555)

นางรุ่งทิพย์ คำหวาน ประธานกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านนา อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี กล่าวว่า “ทุกครั้งที่มีการประชุมสภาฯ หากว่าเราทราบเมื่อไร ก็จะแจ้งข่าวให้กับครัวเรือนในพื้นที่ได้ทราบและเข้าร่วมเพื่อให้ระบบราชการในพื้นที่มีความโปร่งใส” (รุ่งทิพย์ คำหวาน สัมภาษณ์ 2555)

นายจิตติ สุขใส นายองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านนา ตำบลบ้านนา อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี กล่าวว่า “การที่เราเชิญอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เข้าร่วมการประชุมสภาฯ ขององค์การบริหารส่วนตำบลด้วย เป็นเรื่องที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน 2 ต่อ เพราะอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านก็คือประชาชนในพื้นที่ ดังนั้น เมื่ออาสาสมัคร

สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ร่วมกิจกรรมทางการเมืองก็หมายความว่าเราได้สนับสนุนให้ประชาชนกลุ่มหนึ่งในสังคมได้แสดงออกทางการเมืองเช่นกัน” (จิตติ สุกใส สัมภาษณ์ 2555)

2.3 การติดตาม และตรวจสอบการทำงานของรัฐ

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ในเรื่องเกี่ยวกับการติดตาม/ ตรวจสอบการทำงานของภาครัฐ อธิบายได้ว่า ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยการติดตาม/ ตรวจสอบการทำงานของภาครัฐนั้น ปัจจุบันได้รับความนิยมกันอย่างกว้างขวาง และสามารถติดตาม/ ตรวจสอบได้หลายช่องทาง และเป็นการกระตุ้นเตือนให้นักการเมืองบางคนตื่นตัวในการทำงานเพื่อประชาชนที่ตนเข้ามาเป็นตัวแทนอยู่เสมอ โดยมีรายละเอียดการตอบคำถามจากกลุ่มตัวอย่างบางส่วน ดังนี้

นายสมคิด กระจ่างแจ้ง ประธานกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หมู่ที่ 1 ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี กล่าวว่า “การตรวจสอบการทำงานของภาครัฐเป็นสิ่งที่ประชาชนกำลังให้ความสนใจ เพราะจะได้ทราบว่าคนที่ตนเองเลือกให้เป็นตัวแทนในการเข้าไปแสดงความคิดเห็นในการพัฒนาพื้นที่ สามารถนำพานโยบายของตนไปสู่การปฏิบัติได้มากน้อยเพียงใด” (สมคิด กระจ่างแจ้ง สัมภาษณ์ 2555)

นางอุสาห์ มีบุญมาก ประธานกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หมู่ที่ 8 ตำบลบ้านนา อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี กล่าวว่า “ขณะนี้ประชาชนในพื้นที่ไม่มีความจำเป็นต้องพึ่งพาภาครัฐในการแสดงผลการปฏิบัติงานในแต่ละปีแล้ว เพราะการมีตัวแทนอย่างอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเข้าร่วมกิจกรรมกับภาครัฐมาก ๆ เข้าทำให้ได้ทราบผลการดำเนินงานต่าง ๆ ได้ดี สิ่งเหล่านี้เป็นแนวทางในการพิจารณาเลือกตั้งในครั้งต่อไปเป็นอย่างยิ่ง” (อุสาห์ มีบุญมาก สัมภาษณ์ 2555)

นางสุนทรี พัฒน์ราช (รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ) ประธานกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หมู่ที่ 3 ตำบลท่าเรือ อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี กล่าวว่า “จากการทำงานด้านงานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน มานานกว่าตำแหน่ง รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล จึงทำให้เห็นถึงความแตกต่างของผู้ที่อยู่ในวงการเมืองกับวงการอาสา ว่าการติดตาม/ ตรวจสอบการทำงานของภาครัฐเป็นเรื่อง ที่ทำได้ไม่ยาก แต่จะต้องทำอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ได้รู้ข้อเท็จจริงและแม่นยำ การเมืองจะได้มีความโปร่งใส” (สุนทรี พัฒน์ราช สัมภาษณ์ 2555)

2.4 การติดตาม/ รับรู้ข่าวสารทางการเมือง

การติดตาม/ รับรู้ข่าวสารทางการเมือง เป็นการแสดงการมีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะของการให้ความสนใจ และให้ความสำคัญกับเหตุบ้านการเมืองของประชาชนด้วยตนเองเป็นส่วนใหญ่ กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมีความเห็นไปในทางเดียวกันว่า การติดตาม/ รับรู้

ข่าวสารทางการเมือง อันที่จริงแล้วเป็นสิ่งที่อยู่ควบคู่กับสังคมทุกสังคมอยู่แล้ว ถึงแม้ว่าอาจจะมีประชาชนส่วนหนึ่งที่เป็นส่วนน้อยอาจไม่ได้ให้ความสนใจกับการเมืองมากนัก เนื่องจากความรู้สึกเบื่อหน่ายในการกระทำอันซ้ำซากจำเจ วนเวียนอยู่แค่เพียงกลุ่มพรรคการเมืองไม่กี่พรรค และพวกฟ้องเครือข่ายทางการเมือง ที่ทำให้ระบบการปกครองในระบบประชาธิปไตยไม่สมบูรณ์ โดยมีรายละเอียดการแสดงความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างบางส่วน ดังนี้

นายธีรศักดิ์ แป๊ะป่อง นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ ดำรงหัวหน้าสถานีอนามัยบ้านห้วยใหญ่ ตำบลท่าเรือ อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี กล่าวว่า “ประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่ให้ความสำคัญกับการติดตามข่าวสารทางการเมืองมากขึ้นกว่าเดิม และจากที่ทำงานร่วมกับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในพื้นที่มานานกว่า 7 ปี สังเกตได้ว่ากลุ่มองค์กรอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านจะได้รับการไว้วางใจจากประชาชนค่อนข้างมาก ซึ่งทำให้เมื่อมีเหตุการณ์ทางการเมืองไม่ว่าจะมากน้อย ก็จะได้ทำหน้าที่ช่วยเหลือทางราชการตอบคำถามที่เกี่ยวข้องอยู่บ่อยๆ” (ธีรศักดิ์ แป๊ะป่อง สัมภาษณ์ 2555)

นายสุเทพ นาคสวาท นายกองจัดการบริหารส่วนตำบลท่าเรือ ตำบลท่าเรือ อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี กล่าวว่า “ในความเป็นจริงเป็นหน้าที่ของหน่วยงานที่จะต้องเผยแพร่ข่าวสารทางการเมืองให้ประชาชนได้ทราบ แต่เราเล็งเห็นถึงความเข้มแข็งของกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านว่ามีศักยภาพสูงในการนำเสนอข่าวสาร และมีจิตวิทยาพอสมควรในการอธิบายสถานการณ์ในแต่ละช่วงเวลา ทำให้การติดตามข้อมูลข่าวสารของประชาชนในพื้นที่ดีขึ้นเป็นลำดับ เพราะเมื่อมีสิ่งใดที่เข้าใจง่ายก็นำมาซึ่งความต้องการที่จะรับรู้เพิ่มขึ้นเช่นกัน” (สุเทพ นาคสวาท สัมภาษณ์ 2555)

นางสุดา ชูทุ่งขย ประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หมู่ที่ 1 ตำบลนาใต้ อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี กล่าวว่า “ปัจจุบันประชาชนในพื้นที่แทบจะไม่รอคอยการกระจายข่าวจากทางหน่วยงานภาครัฐเกี่ยวกับการเมืองสักเท่าไรแล้ว เนื่องจากได้พบปะกับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านที่รับผิดชอบครัวเรือนของคนมากขึ้น จึงสนใจที่จะติดตามข่าวสารทางการเมืองจากอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เพราะเราสามารถชี้แจงรายละเอียดได้ในแบบฉบับของชาวบ้านทั่วไป” (สุดา ชูทุ่งขย สัมภาษณ์ 2555)

2.5 การให้ความช่วยเหลือผู้สมัครในการรณรงค์หาเสียง

จากการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง เกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือผู้สมัครในการรณรงค์หาเสียง กลุ่มตัวอย่างแทบจะทั้งหมดให้ความเห็นว่า บทบาททางการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน แทบจะไม่มีส่วนในการผลักดันการมีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะดังกล่าวนี้เลย แต่หากประชาชนจะช่วยเหลือผู้สมัครในการรณรงค์หาเสียง สาเหตุหลัก

จะมาจากความใกล้ชิดในระดับของความเป็นเครือญาติหรือพวกพ้องมากกว่า โดยรายละเอียดเกี่ยวกับคำตอบของกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ที่เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ประชาชน ประชาคมตำบล ข้าราชการ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบางส่วนที่เห็นว่า บทบาททางการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านแทบไม่ส่วนในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะของการให้ความช่วยเหลือผู้สมัครในการรณรงค์หาเสียง

กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน กล่าวว่า พวกตนยึดถือความเป็นกลางทางการเมืองเป็นหลัก เพราะงานหลักของตนคืองานด้านสาธารณสุข หากมีความเอนเอียงคิดว่าอาจจะส่งผลให้การปฏิบัติงานไม่ต่อเนื่อง

กลุ่มข้าราชการในพื้นที่ กล่าวว่า แม้จะมีนักการเมืองที่พยายามสรรหาฐานเสียงที่มั่นคงผ่านกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน แต่ก็ยังไม่เห็นว่าจะมีใครทำตัวเป็นหัวคะแนน โดยการนำของกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

กลุ่มประชาชนประชาคมตำบล กล่าวว่า การเป็นฐานเสียงหรือหัวคะแนน ส่วนใหญ่ยึดพวกพ้อง เพื่อนฝูง หรือผู้มีพระคุณเป็นหลัก กลุ่มองค์กรต่าง ๆ หากจะมีส่วนก็เป็นส่วนที่เบาบางมาก

กลุ่มผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กล่าวว่า พรรคนักการเมืองทั่วไปก็มักจะหวังผลประโยชน์ แต่หากจะเอางานด้านสุขภาพมาเป็นโครงสร้างฐานเสียงให้กับตนเองคิดว่าคงไม่มีประโยชน์เท่าใดนัก

อย่างไรก็ดี ยังมีกลุ่มตัวอย่างบางส่วนมีความคิดว่า ยังคงมีอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านที่มีส่วนผลักดันให้ประชาชนกระทำการให้ความช่วยเหลือผู้สมัครในการรณรงค์หาเสียงอยู่บ้าง แต่เกือบทั้งหมดก็มาจากเครือญาติ ใกล้ชิดกันแทบทั้งสิ้น

2.6 การใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง และการสำรวจเอกสารของหน่วยงานที่จัดทำสถิติในการเลือกตั้ง ปรากฏว่าจากรายละเอียดเอกสารที่สอดคล้องกับกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมีความเห็นว่า ในกรณีการใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เป็นแสดงการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เด่นชัดที่สุด เพราะสมาชิกกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในทุกพื้นที่ก็เป็นพลเมืองที่มีสิทธิเลือกตั้งเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไปที่ไม่ได้เป็นสมาชิก ล้วนแล้วแต่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะนี้ค่อนข้างมาก สำหรับพื้นที่อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี การใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งถือว่าประสบความสำเร็จเป็นที่น่าพอใจอำเภอหนึ่งในจังหวัดสุราษฎร์ธานี เพราะมีผู้ใช้สิทธิลงคะแนนเสียงในแต่ละครั้งมากกว่าร้อยละ 80 – 95 ใน

การเลือกตั้งทุกระดับและปัจจุบันสมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขก็ครอบคลุมทั่วถึงทุกพื้นที่ หลาย ๆ ทุกระดับเรือนจะมีสมาชิกในครอบครัวเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และด้วยความที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และเป็นพลเมืองผู้มีสิทธิเลือกตั้งในพื้นที่ด้วยเช่นกัน จึงไม่แปลกที่จะมีอิทธิพลทางความคิดในการแสดงออกทางการเมืองในแต่ละลักษณะ ซึ่งในการแสดงออกโดยการใช้สิทธิตามหน้าที่นี้ เป็นการแสดงออกทางการเมืองขั้นพื้นฐานอยู่แล้ว ทั้งนี้ ผู้ที่ไม่ใช้สิทธิตามที่กฎหมายเลือกตั้งกำหนดก็ย่อมเสียสิทธิที่พึงมีพึงได้ตามกฎหมาย แต่ก็คงต้องยอมรับว่าในการร่วมกันใช้สิทธิเลือกตั้งนั้น อิทธิพลเกี่ยวกับมาตรการตามกฎหมายมิใช่ตัวกำหนดหรือบังคับให้ประชาชนทำหน้าที่นี้ได้มากสักเท่าไร แต่เป็นเพราะเป็นการแสดงความเท่าเทียมกันในสังคมหรือชนชั้นใด ๆ ทั้งสิ้น ทุกคนมีหนึ่งเสียงเท่ากันหมดอยู่ที่ว่าจะใช้สิทธิเพื่อให้ใครได้ทำหน้าที่แทนตนในเวทีการเมืองการปกครอง การจะกล่าวว่าสมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะของการใช้สิทธิใช้เสียงมากน้อยเพียงใด กลุ่มตัวอย่างแทบทุกคนกล่าวว่า อาจส่งผลบ้างสำหรับประชาชนบางส่วน แต่ส่วนใหญ่แล้วในปัจจุบันประชาชนทั่วไป หันมาให้ความสนใจทางการเมืองทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติมากขึ้น จึงไม่ใช่เรื่องแปลกหากการใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งจะเป็นการแสดงออกซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ประชาชนส่วนใหญ่ให้ความสนใจ และเข้าร่วมมากที่สุด

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ตอบคำถามไปในทิศทางเดียวกัน โดยมีรายละเอียดในการตอบคำถามของกลุ่มตัวอย่างที่น่าสนใจ ดังนี้

กลุ่มตัวอย่างผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ ให้ความสำคัญเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า ตามปกตินักการเมืองย่อมหวังผลทางการเมืองโดยตรงจากการใช้สิทธิทางการเมืองเป็นหลัก เพราะเป็นวิถีทางการเมืองที่เป็นพื้นฐานในการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ประชาชนโดยทั่วไปสามารถเข้าถึงได้ง่ายที่สุด และการมีกลุ่มองค์กรที่เข้มแข็งอย่างเช่นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านที่สามารถเข้าถึงประชาชนในพื้นที่ได้อย่างกว้างขวาง ทำให้นักการเมืองหันไปแสวงหาช่องทางในการหาเสียง เพราะการมีกลุ่มองค์กรซึ่งเป็นที่ยอมรับนับถือที่มีแนวโน้มในการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ดี และสามารถเป็นแบบอย่างให้กับประชาชนได้ โดยเฉพาะในรูปแบบของการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ทำให้เห็นว่าองค์กรอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเป็นองค์กรที่นักการเมืองส่วนใหญ่ซึ่งต้องการสร้างฐานเสียง เพื่อให้ได้ผลประโยชน์ทางการเมืองหันมาใส่ใจบทบาททางการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน มากขึ้นได้ สังเกตได้จาก การกำหนดนโยบายให้จ่ายค่าป่วยการให้แก่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านของรัฐบาล

กลุ่มประชาชนประชาคมประจำตำบล จากสถิติที่ผ่านมาประชาชนในอำเภอบ้านนาเดิมให้ความสนใจในการใช้สิทธิทางการเมืองค่อนข้างมากขึ้นเป็นลำดับ อาจจะเป็นเพราะ

สถานการณ์บ้านเมือง ที่มีความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองผ่านการเคลื่อนไหวของกลุ่มผลประโยชน์ หรือกลุ่มการเมืองต่าง ๆ อยู่เสมอ จากเหตุการณ์ทางการเมืองที่ผ่านมาเห็นว่า ปัจจุบันภาครัฐก็ให้ความสำคัญกับบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านอย่างต่อเนื่อง และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านส่วนใหญ่ในพื้นที่ก็เป็นแบบอย่างที่ดีในการมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่เสมอ จึงน่าจะมีอิทธิพลต่อการรับรู้ของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งพอสมควร ถึงแม้ในท้องถิ่นส่วนใหญ่ ยังคงมีอำนาจแฝงในลักษณะพวกพ้องเป็นเครือข่ายในการสร้างฐานเสียงอยู่บ้างก็ตาม

ตอนที่ 3 ข้อสรุปที่ได้จากการค้นพบ

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจากการสัมภาษณ์ และค้นคว้าเอกสาร รวมทั้งการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม สามารถสรุปได้ดังนี้

1.1 บทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

ในอำเภอบ้านนาเดิม และแนวโน้มทางการเมืองในอนาคต

ผลการวิจัยในส่วนของบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอำเภอบ้านนาเดิม และแนวโน้มทางการเมืองในอนาคต ซึ่งปรากฏให้เห็นใน 2 ประการ คือ บทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอำเภอบ้านนาเดิม และแนวโน้มทางการเมืองในอนาคต (ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอำเภอบ้านนาเดิม)

ประการที่ 1 กล่าวคือ บทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอำเภอบ้านนาเดิม ผลการวิจัยพบว่า การจะเข้าเป็นสมาชิกภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอำเภอบ้านนาเดิม จะต้องเป็นประชากรในพื้นที่อำเภอบ้านนาเดิม มาแล้วไม่ต่ำกว่า 6 เดือน ซึ่งจากการรวบรวมข้อมูลพบว่าอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในอำเภอบ้านนาเดิมส่วนใหญ่ มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในพื้นที่มาแล้วไม่ต่ำกว่า 6 เดือน และโดยเฉลี่ยก็ยังเป็นสมาชิกมาแล้วไม่ต่ำกว่า 2 - 3 ปี สำหรับข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การเป็นพลเมืองของราชอาณาจักรไทยที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปี บริบูรณ์ขึ้นไป จะเป็นผู้ที่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ซึ่งสอดคล้องกับการเป็นสมาชิกภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ก็จะต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปี บริบูรณ์ขึ้นไปเช่นกัน ดังนั้น จะสังเกตได้ว่าโดยพื้นฐานแล้วสมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ก็จะต้องมีบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองขั้นพื้นฐานในฐานะพลเมืองไทยตามกฎหมายอยู่แล้ว ไม่ว่าจะเป็นการมีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง การรับรู้ข่าวสารต่าง ๆ ทางการเมือง การสมัครเข้าเป็นสมาชิกภาพของพรรคการเมือง ฯลฯ เป็นต้น สำหรับบทบาททาง

การเมืองอื่น ๆ ก็ไม่ได้มีความแตกต่างจากพื้นฐานของพลเมืองโดยทั่วไป แต่อาจจะมึบเทาที่อื่น นอกจากนี้บ้างกรณีการขอความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐ เพื่อช่วยเหลือในการประชาสัมพันธ์ ข่าวสารทางการเมือง หรือการรณรงค์เชิญชวนให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง อันเป็นการสนับสนุนให้ประชาชนได้ตระหนักถึงความสำคัญของการทำหน้าที่พลเมืองที่ดีตามกฎหมาย เป็นต้น

ประการที่ 2 กล่าวคือ แนวโน้มทางการเมืองในอนาคต (ของอาสาสมัคร สาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอำเภอบ้านนาเดิม) ผลการวิจัยพบว่า จากการศึกษาในปัจจุบันมีการ กำหนดให้มืองค์กรต่าง ๆ ขึ้นมาในแต่ละท้องถิ่น เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกในการส่งเสริม และพัฒนาพื้นที่ในเขตชนบท ซึ่งมักจะได้รับข้อมูลข่าวสารหรือการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ล่าช้ากว่า ในเขตเมือง นอกจากองค์กรต่าง ๆ จะมีประโยชน์ในด้านการพัฒนาข้อมูลข่าวสารแล้ว ยังมี ประโยชน์ในการก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนชนทั่วไป ทั้งที่เป็นสมาชิกองค์กรหรือมิได้ เป็นก็ตาม ให้มีความใกล้ชิดกับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนได้ โดยสามารถรับรู้เหตุการณ์ สำคัญ และข้อมูลอื่น ๆ ที่มีผลกระทบและส่งผลดีต่อประชาชนในพื้นที่ได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งกลุ่ม อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เป็นองค์กรหนึ่งที่มีบทบาทค่อนข้างห่างไกลกับคำว่ากลุ่ม ผลประโยชน์โดยทั่วไปค่อนข้างมาก เพราะโดยหลักการก็กำหนดให้มีขึ้นด้วยการยอมรับจากสังคม นั้น ๆ ว่าบุคคลผู้ที่จะเข้าไปมีบทบาทในการเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านจะเป็นบุคคล ที่ได้รับการยอมรับและได้รับความไว้วางใจ ให้เป็นผู้ดูแลประโยชน์สาธารณสุขในเขตพื้นที่ ซึ่งใน ปัจจุบัน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านก็เริ่มได้รับความสนใจจากภาครัฐพอสมควร และ จากการรวบรวมข้อมูลในพื้นที่อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี บทบาททางการเมืองของ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านที่กำลังได้รับความสนใจจากทั้งประชาชนและนักการเมืองใน ท้องถิ่นเพิ่มขึ้นด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ มีสาเหตุมาจากการที่สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ล้วนแล้วแต่เป็นสมาชิกที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนในพื้นที่ค่อนข้างดีมาก บางคนก็เป็นเครือญาติ ของหลาย ๆ ครอบครัว ทั้งยังมีโอกาสได้เข้าไปดูแลสุขภาพอนามัยในแต่ละครอบครัวที่รับผิดชอบ ซึ่งเรื่องของสุขภาพอนามัยเป็นเรื่องที่ค่อนข้างละเอียดอ่อน หากไม่ไว้วางใจกันได้จริงอาจจะทำให้ไม่ได้ รับความร่วมมืออย่างเต็มที่จากครอบครัวแต่ละพื้นที่ ดังนั้น ศักยภาพของอาสาสมัครสาธารณสุข ประจำหมู่บ้านในด้านนี้ จึงส่งผลให้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านสามารถเข้าถึงจิตใจและ ความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างลึกซึ้งกว่าองค์กรอื่น ๆ นักการเมืองบางส่วนมองเห็นถึง การใช้ประโยชน์จากความใกล้ชิดกับประชาชนในพื้นที่ ที่ไม่เพียงแต่ความใกล้ชิดในด้าน สาธารณสุขแต่ยังรวมถึงประโยชน์จากการที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ส่วนมากเป็น เครือญาติหรือพวกพ้องที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนทั่วไปค่อนข้างดี ซึ่งนักการเมืองมองว่าเป็น หนทางหนึ่งในการสร้างฐานเสียงที่ค่อนข้างเหนียวแน่นต่อไปได้ จากผลการวิจัยถึงแนวโน้มใน

อนาคตบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี สรุปได้ว่า ในอนาคตบทบาททางการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านจะได้รับการยอมรับมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพราะการแข่งขันทางการเมืองมีความเข้มข้น พรรคการเมืองใหม่ ๆ ก็ มีมากขึ้น นักการเมืองและพรรคการเมืองในแต่ละระดับก็ย่อมต้องการสร้างความเข้มแข็งในฐานะ เสี่ยง ซึ่งฐานเสียงที่มั่นคงเป็นเครื่องการันตีถึงชัยชนะทางการเมืองได้กว่าครึ่ง

1.2 บทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านใน อำเภอบ้านนาเดิม ที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในอำเภอบ้านนาเดิม

ผลการวิจัยในส่วนของบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัคร สาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอำเภอบ้านนาเดิม ที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ ประชาชน ในอำเภอบ้านนาเดิม ซึ่งปรากฏให้เห็นใน 2 ประการ คือ การมีส่วนร่วมทางการเมือง ของประชาชนในอำเภอบ้านนาเดิม และบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุข ประจำหมู่บ้านในอำเภอบ้านนาเดิม ที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ใน อำเภอบ้านนาเดิม

ประการที่ 1 กล่าวคือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอบ้านนา เดิม ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอบ้านนาเดิม ไม่ได้มีความ แตกต่างจากประชาชนในเขตพื้นที่อื่น แต่ 2 – 3 ปีที่ผ่านมาสังเกตได้ว่า การได้รับข้อมูล ข่าวสารทาง การเมืองที่มากขึ้นจากสื่อต่าง ๆ เป็นเสมือนการกระตุ้นให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งรวมทั้งเยาวชน ที่กำลังจะมีสิทธิในอีกไม่กี่ปี หันมาให้ความสนใจเกี่ยวกับเรื่องการเมืองเพิ่มขึ้น ซึ่งจากการ รวบรวมข้อมูลทำให้ทราบว่า การแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีทั้งทางตรงและทางอ้อม ไม่ว่าจะเป็น การใช้สิทธิออกเสียง เลือกลงในทุกระดับซึ่งจากเอกสารที่รวบรวมประกอบกับการสังเกตการณ์ ในกรณีการเลือกตั้ง ปรากฏว่ามีประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งแต่ละครั้งขึ้นไปในช่วง 2 – 3 ปีที่ผ่านมาจนกระทั่งปัจจุบัน มีประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งไปลงคะแนนเสียงกันกว่าร้อยละ 90 – 95 % จากกรณีดังกล่าว วัตถุประสงค์การใช้สิทธิขั้นพื้นฐานก็สามารถยืนยันในเบื้องต้นได้ว่า ประชาชนส่วนใหญ่ให้ความสนใจและมีส่วนร่วมทางการเมืองดีมาก สำหรับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในกิจกรรมอื่น ๆ ของ ประชาชนในอำเภอบ้านนาเดิม นอกจาก การใช้สิทธิใช้เสียง ก็ยังมีการเข้าร่วมเป็นสมาชิกพรรค การเมืองหรือการลงสมัครรับเลือกตั้งของประชาชนบางส่วน, การพูดคุย/ สนทนาในเรื่องการเมือง, การเข้าร่วมประชุมสภาฯ เพื่อรับทราบปัญหา, การติดตาม/ ตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล, การ ติดตาม/ รับรู้ข่าวสารทางการเมือง, ให้ความช่วยเหลือผู้สมัครในการณรงค์หาเสียง เป็นต้น

ประการที่ 2 บทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในอำเภอบ้านนาเดิมที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอบ้านนาเดิม ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอำเภอบ้านนาเดิมที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในอำเภอบ้านนาเดิม นั้น เป็นเรื่องที่ยากลำบากแต่ก็ไม่ได้มีความซับซ้อนมากนัก เนื่องจากอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอำเภอบ้านนาเดิม ส่วนใหญ่จะเป็นที่รู้จักมักคุ้น เป็นกลุ่มพวกพ้องเพื่อนฝูง หรือเครือข่ายที่มีความใกล้ชิดและมีความคุ้นเคยกัน แม้ว่าในทางปฏิบัติงานบริการด้านสาธารณสุขต้องคำนึงถึงความเท่าเทียมและเสมอภาคกันเป็นหลัก แต่ความใกล้ชิดก็ยังเป็นปัจจัยสำคัญ ที่ช่วยเชื่อมเครือข่ายสุขภาพในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี และเป็นเสมือนกุญแจไขโอกาสที่จะนำไปสู่บทบาททางการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเพิ่มขึ้น และจะส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอบ้านนาเดิมต่อไป สำหรับบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอำเภอบ้านนาเดิม จากที่ทำการรวบรวมข้อมูล พบว่าบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอบ้านนาเดิม ได้แก่ การเป็นเสมือนแกนนำในการประสานงานระหว่างรัฐกับชุมชน หรือระหว่างชุมชนด้วยกัน, การเป็นผู้นำข่าวสาร/ ประชาสัมพันธ์ข่าวสารทางการเมือง และการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง (ฐานเสียง) ให้แก่นักการเมืองหรือพรรคการเมือง รวมถึงการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง อันเป็นหน้าที่พื้นฐานตามกฎหมายซึ่งหน้าที่ในการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง เป็นหน้าที่หลักซึ่งประชาชนชาวไทยทุกคนที่มีคุณสมบัติจะต้องปฏิบัติเช่นเดียวกันตามกฎหมาย จากการศึกษาบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในอำเภอบ้านนาเดิม ดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าบทบาทเหล่านี้ ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอบ้านนาเดิมพอสมควร ถึงแม้ว่าอำเภอบ้านนาเดิมจะมีอาณาเขตติดต่อกับเขตอำเภอมืองของจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีค่าครองชีพค่อนข้างสูง ประชาชนโดยรวมมีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างดี ส่วนใหญ่มีอาชีพทำสวนทำไร่กว่า 98% ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดที่มี และทุ่มเทเวลาส่วนใหญ่ไปกับการดูแลเอาใจใส่เรือกสวนไร่นา มากกว่าจะให้ความสนใจกับเหตุบ้านการเมืองนอกเหนือจากกรณีมีการเลือกตั้งก็ตาม ดังนั้น การมีองค์กรที่เป็นเสมือนตัวแทนของประชาชนส่วนใหญ่ อย่างเช่นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอำเภอบ้านนาเดิม จึงเป็นการขยายทัศนคติทางการเมืองของประชาชนส่วนใหญ่ในอำเภอบ้านนาเดิมให้กว้างมากขึ้น จากการศึกษาเป็นที่สังเกตว่า ปัจจุบันแม้ว่าประชาชนในอำเภอบ้านนาเดิมส่วนใหญ่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการเล่นการเมืองหรือการส่งเสริมบทบาท หรือการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนมากนัก แต่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ก็มีส่วนสำคัญในการส่งเสริมและ

สนับสนุนให้ประชาชนในครัวเรือน ที่สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขรับผิดชอบมีความสนใจเหตุ บ้านการเมืองในระดับหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็น บทบาทในการเป็นแกนนำประสานงานระหว่างรัฐกับ ชุมชน หรือระหว่างชุมชนด้วยกัน บทบาทดังกล่าวส่งผลให้ประชาชนหันมามีส่วนร่วมทางการเมือง ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม เนื่องจากมีแกนนำที่คอยช่วยประสานงาน ให้เกิดความเข้าใจที่ ตรงกันและถูกต้อง ตามธรรมชาติของมนุษย์เมื่อเรื่องที่เราเข้าไปเกี่ยวข้องเป็นเรื่องที่เรามีความเข้าใจ เข้าใจและไม่คิดเพี้ยนไปจากสังคม เราย่อมรู้สึกเสมือนเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมนั้น และส่งผลให้ ประธาณจะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้น ๆ มากขึ้น สำหรับบทบาทการเป็นผู้นำข่าวสาร/ ประชาสัมพันธ์ข่าวสารทางการเมือง บทบาทนี้ ส่งผลให้ประชาชนทั่วไปที่มีสิทธิทางการเมือง สามารถรับรู้ข่าวสารความเป็นไปต่าง ๆ ทั้งที่เกิดขึ้นไปแล้ว กำลังเกิด และคาดว่าจะเกิดขึ้นใน อนาคตได้อย่างทันทั่วถึง เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงหรือเป็นไปในทิศทางไหน ก็สามารถปรับตัวให้เข้า กับสถานการณ์ต่าง ๆ เหล่านั้นได้เป็นอย่างดี สำหรับบทบาทการร่วมรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง (ฐาน เสียง) ให้กับนักการเมืองหรือพรรคการเมืองในแต่ละระดับ ยังคงมองว่าหน้าที่ที่แท้จริงของ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ก็คือ งานสาธารณสุขมูลฐาน บางส่วน จึงไม่ค่อยยอมรับการ ตัดสินใจเป็นฐานเสียงของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เท่ากับบทบาทอื่น ๆ สำหรับ บทบาทในการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านนั้น ต้องยอมรับ ว่าเป็นบทบาทที่เกื้อหนุนการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยทั่วไป ในพื้นที่อำเภอบ้านนาเดิม พอสมควร เนื่องจากว่า การเลือกตั้งเป็นหน้าที่หลักในทางการเมืองของประชาชนโดยทั่วไปอยู่แล้ว เมื่ออาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ก็คือประชาชนผู้มีสิทธิส่วนหนึ่ง ที่ส่วนแล้วแต่ได้รับการ อบรม บ่มเพาะจากหน่วยงานสาธารณสุขให้ดำรงตนเป็นเสมือนพี่เลี้ยงของประชาชนในด้าน สาธารณสุข และเกื้อหนุนงานสาธารณะด้านอื่น ๆ พอสมควร ดังนั้น เมื่อพี่เลี้ยงเดินทางถูกก็ย่อม เป็นเสมือนแบบอย่างในทางที่สร้างสรรค์ของสังคมได้เป็นอย่างดี

และจากการเก็บรวบรวมข้อมูล นอกเหนือจากข้อมูลข้างต้น พบว่า ปัจจัย บางส่วนที่ค้นพบ ยังเป็นปัญหาและอุปสรรคในการแสดงบทบาทที่เกี่ยวกับการเมืองของ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งสามารถแยก ออกเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้ดังต่อไปนี้

1. ระบบอุปถัมภ์

ในประเด็นปัญหาและอุปสรรคในการแสดงบทบาททางการเมืองของ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานีนั้น กลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่ ให้ความเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า ระบบอุปถัมภ์เป็นสิ่งหนึ่งที่ส่งทั้งผลดีและผลเสีย

ต่อการแสดงบทบาททางการเมือง ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอำเภอบ้านนาเดิม พอสมควร เนื่องจากการเมืองเป็นเรื่องค่อนข้างละเอียดอ่อน ที่ผู้เกี่ยวข้องแต่ละฝ่ายอาจมีความคิดเห็นหรือทัศนคติที่สอดคล้องหรือตรงข้ามกัน และอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงหรือแตกต่างกันได้ในแต่ละสถานการณ์ ปัญหาที่เกิดจากระบบอุปถัมภ์ส่งผลให้เกิดปัญหาทางการเมืองในแง่ของการทำให้เกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวกกันขึ้นมา จะกลายเป็นประเด็นให้เกิดการต่อสู้แย่งชิงอำนาจกันมา นักค่อนักแล้ว โดยเฉพาะสังคมไทยซึ่งเป็นสังคมที่มีความอ่อนน้อมถ่อมตน ต่อผู้มีอำนาจมากกว่า ผู้มีอาวุโสมากกว่า ผู้มีพระคุณ รวมถึงบรรดาเครือญาติบริวารใกล้ชิด เป็นต้น สิ่งนี้เป็นสัญลักษณ์สำคัญที่บ่งชี้ถึงระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทยได้เป็นอย่างดี โดยมีรายละเอียดจากกลุ่มตัวอย่างที่น่าสนใจ ดังนี้

กลุ่มผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือนายกองการบริหารส่วนตำบล มีความเห็นไปในทางเดียวกันว่า “สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการประนีประนอม และให้ความสำคัญกับความกตัญญูทศกตเวทิต่อผู้มีพระคุณว่าเป็นสิ่งที่ประเสริฐที่มนุษย์ทุกคนพึงปฏิบัติ และระลึกอยู่เสมอ ดังนั้น ไม่ว่าจะตัดสินใจทำอะไรก็ตามแต่ในเรื่องของการตัดสินใจทางการเมือง ก็มักจะคำนึงถึงบุคคลใกล้ชิดเป็นหลักมาก่อนเสมอ”

นางกัลยา ทิพย์น้อย ประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านนา และนางจันทร์เพ็ญ เกตุบุญ ประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หมู่ที่ 3 ตำบลบ้านนา มีความเห็นไปในทางเดียวกันว่า “ปกติเวลาที่มีการหาเสียงเลือกตั้ง ขอมรับว่าผู้สมัครที่ต้องการจะหาเสียงขึ้นแรก คงหนีไม่พ้นการหันหน้าเข้าหาเครือญาติ พรรคพวกเพื่อนฝูง ในการขอความช่วยเหลือ เพื่อกระจายข่าวสารว่าตนเองเป็นผู้สมัครเขตไหน เบอร์อะไร อย่างน้อยถึงไม่มีความใกล้ชิดกับคนในพื้นที่มากนัก แต่ผู้ให้ความช่วยเหลือเหล่านี้จะเป็นเสมือนกระบอกเสียงในการแนะนำตัวที่ดี”

นางอมรรักษ์ ทะเจิว หัวหน้าสถานีอนามัยตำบลท่าเรือ กล่าวว่า “ไม่ว่ากิจกรรมใดในท้องถิ่น การประสานงานที่ดีและรวดเร็วเป็นกลไกหลักสำคัญที่จะทำให้บังเกิดความสำเร็จหลาย ทั้งในด้านข่าวสาร ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรม และประสิทธิภาพประสิทธิผลของแต่ละกิจกรรม แม้แต่ในงานสาธารณสุขที่ต้องการความทั่วถึงในการให้บริการ โดยเฉพาะงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ก็ยังคงต้องพึ่งพาประชากรในพื้นที่เป็นกำลังสำคัญเช่นเดียวกัน”

2. ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

ในประเด็นปัญหาและอุปสรรคในการแสดงบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในเรื่องเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของ

อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอำเภอบ้านนาเดิมนั้น กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้ให้ความเห็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยอธิบายได้ว่า อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอำเภอบ้านนาเดิม ส่วนใหญ่จะมีความรู้ความเข้าใจในทางการเมืองค่อนข้างน้อย บางครั้งจึงไม่สามารถอธิบายรายละเอียดในการแสดงออกทางการเมืองให้แก่ประชาชนโดยทั่วไปได้ และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ก็ไม่ได้มีหน้าที่ทางการเมืองโดยตรงหรือหน้าที่ทางการเมืองเป็นหลัก เหมือนกับนักการเมืองโดยทั่วไป เพราะอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ก็เป็นเพียงประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งเช่นเดียวกัน เมื่อพิจารณาจากความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างปรากฏรายละเอียด ดังนี้

นายบรรเทา พิษยราช สาธารณสุขอำเภอบ้านนาเดิม และกลุ่มหัวหน้าสถานีอนามัยทั้ง 4 ตำบล ในอำเภอบ้านนาเดิม มีความเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า “งานหลักของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน คือ งานบริการด้านสาธารณสุขมูลฐานในเขตที่ตนเองเป็นสมาชิกและมีหน้าที่รับผิดชอบ ทั้งนี้ ด้านการเมืองภายใต้การเป็นสมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน นั้น ก็จะต้องวางตัวเป็นกลางทางการเมืองเป็นหลัก แต่เมื่อพิจารณาผ่านการเป็นประชากรส่วนหนึ่งในพื้นที่อำเภอบ้านนาเดิมแล้ว อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ก็เป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งในพื้นที่เช่นเดียวกับประชาชนผู้มีสิทธิโดยทั่วไปในประเทศ และการจะรับรู้ข่าวสารทางการเมืองหรือถ่ายทอดความรู้เฉพาะด้านทางการเมืองให้แก่ประชาชนทั่วไป ก็คงจะเป็นเรื่องค่อนข้างยาก เพราะเพียงแค่งานด้านสาธารณสุขมูลฐานอันเป็นหน้าที่หลัก ๆ ก็แทบจะไม่ค่อยมีเวลาเป็นส่วนตัวเท่าไรนัก ถ้าจะเกี่ยวข้องก็จะเป็นกรณีที่ทางหน่วยงานราชการ ได้แสดงเจตจำนงขอความร่วมมือจากทางต้นสังกัด ถึงแม้ว่าปัจจุบันทางรัฐบาลจะได้มีนโยบายแฝงโดยการจ่ายค่าป่วยการเดือนละ 600 บาท ให้แก่สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านก็ตาม”

กลุ่มปลัดองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น ทั้ง 4 ตำบล มีความเห็นในแนวทางเดียวกันว่า “อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เป็นกลุ่มองค์กรที่มีความเข้มแข็ง และเป็นองค์กรที่หวังผลประโยชน์ต่อสังคมน้อยที่สุดที่ทำได้ แม้ว่าการแสดงออกทางการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อาจจะสามารถเรียกร้องความสนใจของประชาชนในพื้นที่ในการแสดงออกทางการเมืองได้เป็นส่วนใหญ่ ทว่าก็เป็นเพียงแคในภาพรวมเท่านั้น เพราะหากมีการเจาะลึกลงไปถึงรายละเอียดต่าง ๆ ทางการเมืองแม้เป็นท้องที่ที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านรับผิดชอบอยู่เอง ก็เป็นที่ทราบกันว่าอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านส่วนใหญ่ยังไม่สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ทางการเมืองให้แก่ประชาชนโดยทั่วไปได้เท่าใดนัก ซึ่งก็ไม่ใช่เรื่องที่น่าแปลกใจแต่ประการใด เนื่องจากในความเป็นจริงแล้วกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ก็ไม่ได้มีหน้าที่ในการเผยแพร่ข่าวสารหรือชี้แจงกระบวนการทางการเมืองแต่อย่างใด และถึงแม้

บางครั้งอาจจะมีการประสานงานร่วมกับหน่วยงานราชการในการประชาสัมพันธ์ทางการเมืองใน
ท้องถิ่น แต่ก็ไม่ใช่หน้าที่หลักแต่อย่างใด

กลุ่มผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้ง 4 ตำบลในอำเภอบ้านนาเดิม มี
ความคิดเห็นที่ค่อนข้างสอดคล้องกันในประเด็นดังกล่าว ดังนี้ “ปัจจุบันนี้ เมื่อพิจารณาแผนพัฒนา
ท้องถิ่นของแต่ละพื้นที่ จะเห็นได้ว่าทุกหน่วยงานได้หันมาให้ความสนใจในเรื่องของการพัฒนา
การเมืองในระดับท้องถิ่น ซึ่งปรากฏในแผนพัฒนาท้องถิ่นของแต่ละองค์กร ไม่ว่าจะเป็นการ
กำหนดให้มีโครงการอบรมตัวแทนประชาธิปไตย อบรมเยาวชนและประชาชนเกี่ยวกับการเมือง
การปกครองในแต่ละระดับ การพัฒนาการมีส่วนร่วมโดยกำหนดกิจกรรมประชุมประชาคม
เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่สามารถเข้าถึงการพัฒนาท้องถิ่น ผ่านการมีส่วนร่วมในลักษณะต่าง ๆ เพื่อ
ร่วมกำหนดแนวทางการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น หรือการประชุมสภาท้องถิ่น เพื่อเปิดโอกาสให้
ตัวแทนแต่ละพื้นที่ ได้แสดงจุดยืนและใช้บทบาทของตัวแทนของประชาชนได้อย่างเต็มที่ ซึ่งเมื่อ
ได้พิจารณาแล้ว ส่วนใหญ่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมก็จะเป็นผู้ที่มีบทบาททางสังคมในพื้นที่พอสมควร
อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ก็เป็นบุคลากรที่มีบทบาททางสังคมในท้องถิ่นที่เด่นชัดที่สุด
องค์กรหนึ่งเช่นเดียวกับกลุ่มองค์กรอื่น ๆ ต้องยอมรับว่าในความเป็นนักการเมือง ไม่ว่าจะในระดับใด
ไม่มีผู้ใดที่จะได้รับไว้วางใจจากประชาชนได้ด้วยลำแข้งของตนเองแค่เพียงลำพัง สิ่งที่สำคัญที่สุด
ของทุกคะแนนเสียง คือ ฐานเสียง ซึ่งในระดับท้องถิ่นส่วนใหญ่คือ เครือญาติหรือพวกพ้อง
นอกจากนี้ ที่น่าสนใจในปัจจุบันนี้ ก็คือ บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เป็นที่ยอมรับ ได้รับความสนใจ
และความไว้วางใจจากผู้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง อาจเป็นกลุ่มผลประโยชน์ หรือกลุ่มคนที่รวมตัวกัน
เพื่อเหตุปัจจัยต่าง ๆ กรณีนี้ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ก็นับว่าเป็นทางเลือกที่ดี
ทางเลือกหนึ่งของนักการเมืองหลาย ๆ คน เนื่องจากอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน คือ กลุ่ม
ที่มีความใกล้ชิดและได้รับการยอมรับจากประชาชนทั่วไปเป็นอย่างดี ซึ่งน่าจะมาจากความวิริยะ
อุตสาหะ และความเสียสละในการปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)
สิ่งเหล่านี้ ทำให้ลักษณะการรวมกลุ่มหรือร่วมกันเพื่อดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของอาสาสมัคร
สาธารณสุขประจำหมู่บ้านมีความเหนียวแน่นและเป็นไปในแนวทางเดียวกัน จึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่
จะได้รับความสนใจจากกลุ่มนักการเมืองในปัจจุบัน

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัย “เรื่อง บทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี” ผู้วิจัยได้นำเสนอสรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการวิจัยในเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง มีการเตรียมคำถามไว้ในขอบเขตที่ค่อนข้างกว้าง มีกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 32 คน ดังนี้

1. สาธารณสุขอำเภอบ้านนาเดิม จำนวน 1 คน
2. หัวหน้าสถานีอนามัยประจำในอำเภอบ้านนาเดิม ทั้ง 4 ตำบล จำนวน 4 คน
3. นายกองค้การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบ้านนาเดิม ทั้ง 4 ตำบล
จำนวน 4 คน
4. ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบ้านนาเดิม ทั้ง 4 ตำบล
จำนวน 4 คน
5. ประธานประชาคมตำบลในอำเภอบ้านนาเดิม ทั้ง 4 ตำบล จำนวน 4 คน
6. ประธานกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอำเภอบ้านนาเดิม
ทั้ง 4 ตำบล จำนวน 15 คน

1.3 ผลการวิจัย

จากการศึกษา “บทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี” โดยการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และค้นคว้าเอกสาร รวมถึงการเข้าไปสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม สามารถสรุปได้ดังนี้

1.3.1 บทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอำเภอบ้านนาเดิม และแนวโน้มทางการเมืองในอนาคต

ผลการวิจัยในส่วนของ บทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอำเภอบ้านนาเดิม และแนวโน้มทางการเมืองในอนาคต ซึ่งปรากฏให้เห็นใน 2 ประการ คือ บทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอำเภอบ้านนาเดิม และแนวโน้มทางการเมืองในอนาคตของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอำเภอบ้านนาเดิม

ประการที่ 1 กล่าวคือ บทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอำเภอบ้านนาเดิม จากผลการวิจัยพบว่า สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในอำเภอบ้านนาเดิม ได้มีการแสดงบทบาททางการเมืองตามกฎหมายได้อย่างครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะเป็นบทบาทที่กฎหมายกำหนดไว้ว่าเป็นหน้าที่พลเมืองหรือหน้าที่ของประชาชนโดยทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นการมีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง การรับฟัง ติดตาม และตรวจสอบทางการเมือง รวมถึงการเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นและเป็นสมาชิกในพรรคการเมืองต่าง ๆ

กลุ่มตัวอย่างทั้ง 6 กลุ่ม มีความเห็นสอดคล้องกันว่าที่ผ่านมา สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอำเภอบ้านนาเดิม ได้ทำหน้าที่ในบทบาทของพลเมืองผู้มีสิทธิเลือกตั้งตามกฎหมายได้เป็นอย่างดี ซึ่งการใช้สิทธิออกเสียงในการเลือกตั้งผู้แทนทางการเมืองในแต่ละระดับ ถือเป็นหน้าที่ที่พลเมืองไทยผู้มีคุณสมบัติครบถ้วนตามกฎหมายเลือกตั้งจะต้องปฏิบัติและสมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านก็เป็นประชาชนส่วนหนึ่งของแต่ละพื้นที่ที่มีคุณสมบัติครบถ้วนที่จะทำหน้าที่ตามกฎหมายอยู่แล้ว และเนื่องจากประชาชนในอำเภอบ้านนาเดิมบางส่วน อาจไม่ได้รับข่าวสาร หรือการติดตามสถานการณ์ทางการเมืองในพื้นที่ได้อย่างทั่วถึง เนื่องจากส่วนใหญ่ยังคงคำนึงถึงการทำสวนทำไร่เพื่อหาเลี้ยงชีพมากกว่า ดังนั้น การมีอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ซึ่งมีหน้าที่หลักที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนอย่างต่อเนื่องอยู่แล้ว ถือเป็นเรื่องดีที่จะช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้การเมืองในอำเภอบ้านนาเดิมได้รับการพัฒนา แต่ก็ต้องยอมรับว่ากว่าร้อยละ 90 ของประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้งในพื้นที่อำเภอบ้านนาเดิม ก็สามารถทำ

หน้าที่ในส่วนนี้ได้เป็นอย่างดีเช่นกัน สำหรับบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอำเภอบ้านนาเดิม นอกจากการทำหน้าที่ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งโดยทั่วไปแล้ว จากการรวบรวมข้อมูล ก็ได้แก่ การเป็นแกนนำในการประสานงานระหว่างภาครัฐกับชุมชน หรือระหว่างประชาชนด้วยกัน, การเป็นผู้นำข่าวสาร/ ประชาสัมพันธ์ข่าวสารทางการเมือง รวมถึงการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง (ฐานเสียง)

ประการที่ 2 กล่าวคือ แนวโน้มทางการเมืองในอนาคตของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอำเภอบ้านนาเดิม จากผลการวิจัยพบว่า จากการที่รัฐบาล (โดยการนำของ นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ) ได้กำหนดให้มีการจ่ายค่าป่วยการให้แก่สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านทั่วประเทศเป็นรายเดือน เดือนละ 600 บาทนั้น ส่งผลให้นักการเมืองหรือกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง เล็งเห็นถึงศักยภาพในการสร้างฐานเสียงที่เป็นสมาชิกกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และถึงแม้ในปัจจุบันประชาชนส่วนใหญ่ได้หันมาให้ความสนใจกับเหตุบ้านการเมืองเพิ่มขึ้น แต่ทว่าก็ยังเป็นไปในแนวทางการติดตามข่าวการเมืองดี ผลักไสไล่ส่งกันมากกว่าจะพยายามประนีประนอม รอมชอมกันอย่างค่อยเป็นค่อยไป จนกลายเป็นประเด็นในการแบ่งพรรคแบ่งพวกกันจะเกิดความวุ่นวายไม่สิ้นสุด ดังนั้น หากศักยภาพของตัวแทนที่ได้รับการไว้วางใจจากภาคประชาชนอย่างแพร่หลายเช่น กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านได้รับการผลักดัน และส่งเสริมให้เป็นแบบอย่างที่ดีในการมีบทบาททางการเมืองโดยเฉพาะการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง โดยไม่มีการแทรกแซงจากหน่วยงานหรือกลุ่มองค์กรอื่น ๆ มากจนเกินไป ในอนาคตกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ก็จะเป็นเสมือนฟันเฟืองชิ้นหนึ่ง ที่จะช่วยขับเคลื่อนพลังสร้างสรรค์ในทางการเมืองในทุกพื้นที่ได้ไม่เว้นแม้แต่พื้นที่อำเภอบ้านนาเดิมด้วยเช่นกัน

1.3.2 บทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในอำเภอบ้านนาเดิม ที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอบ้านนาเดิม

ผลการวิจัยในส่วนของบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอำเภอบ้านนาเดิม ที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอบ้านนาเดิม ประเด็นนี้สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประการ คือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอบ้านนาเดิมและบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอบ้านนาเดิม

ประการที่ 1 กล่าวคือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอบ้านนาเดิม จากผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองประชาชนในอำเภอบ้านนาเดิมถือว่า

อยู่ในระดับที่ค่อนข้างดี เนื่องจากการสังเกตกรณีมีการเลือกตั้งในแต่ละระดับ และจากสรุปผลการเลือกตั้งปรากฏว่า ในอำเภอบ้านนาเดิมผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งกว่าร้อยละ 90 ให้ความสำคัญกับการแสดงออกทางการเมืองที่เห็นชัดเจนมากที่สุด จากการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง นอกจากนี้ประชาชนในอำเภอบ้านนาเดิมก็ยังมีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะอื่น ๆ อีกไม่ว่าจะเป็น การพูดคุย/ สนทนาในเรื่องการเมือง, การเข้าร่วมประชุมสภาฯ เพื่อรับทราบปัญหา, การสมัครเข้าร่วมเป็นสมาชิกพรรค/ หรือกลุ่มการเมือง, ติดตาม/ ตรวจสอบการทำงานของภาครัฐ, ติดตาม/ รับรู้ข่าวสารทางการเมือง รวมถึงการช่วยเหลือผู้สมัครในการรณรงค์หาเสียง (ฐานเสียง) เป็นต้น

ประการที่ 2 กล่าวคือ บทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอบ้านนาเดิม จากผลการวิจัยพบว่า บทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอำเภอบ้านนาเดิม มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอบ้านนาเดิมพอสมควร เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ในอำเภอบ้านนาเดิมมีความเป็นอยู่ค่อนข้างดี ถ้าจะมีปัญหาเกี่ยวข้องกับความต้องการที่ปรารถนาจะให้หน่วยงานภาครัฐช่วยเหลือ ก็น่าจะเป็นในเรื่องของโครงสร้างพื้นฐาน ไม่ว่าจะเป็นถนนหนทาง หรือระบบประปา หากนอกเหนือจากนี้ก็ไม่ค่อยมีปรากฏว่าจะมีการเรียกร้องให้ภาครัฐแก้ไข ดังนั้น การมีกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านที่มีบทบาททางการเมืองในการเป็นแกนนำในการแสดงออกทางการเมือง การเป็นเสมือนผู้นำข่าวสาร เพื่อช่วยประชาสัมพันธ์ข่าวสารความเป็นไปทางการเมือง หรือแม้แต่การเป็นเสมือนฐานเสียงทางการเมืองให้แก่นักการเมืองหรือกลุ่มการเมือง จึงเป็นเหมือนการช่วยกระตุ้นให้ประชาชนที่เมินเฉยต่อการเมืองในพื้นที่ หันมาสนใจและเข้าร่วมเป็นกลไกในการตรวจสอบการทำงานทางการเมืองในพื้นที่ให้พัฒนาขึ้น อันเป็นการช่วยลดช่องว่างทางการเมืองในสังคมได้เป็นอย่างดี

1.3.3 ปัญหาและอุปสรรคในการแสดงบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของ

อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

จากผลการวิจัยในส่วนของ ปัญหาและอุปสรรคในการแสดงบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี แบ่งเป็น 2 ประการ คือ ปัญหาจากระบบอุปถัมภ์ และปัญหาที่เกิดจากความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน สามารถอธิบายได้ว่า

ประการที่ 1 ในด้านปัญหาจากระบบอุปถัมภ์ เนื่องจากประชาชนในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานีส่วนใหญ่ จะมีความสัมพันธ์เป็นเครือญาติ พวกพ้อง เพื่อนฝูงกันค่อนข้างมาก สังเกตได้จากการจัดกิจกรรม งานมงคล และงานอวมงคลในพื้นที่ จะมีแขกหรือใน

งานมากันอย่างหนาแน่นและเป็นคนที่มีความรู้จักกันเป็นอย่างดี และสังคมในอำเภอบ้านนาเดิม เป็นสังคมที่ค่อนข้าง โน้มเอียงไปในทางชนบท ที่ถึงแม้ว่าจะมีความเป็นเมืองเข้ามาบ้างเนื่องจาก อาณาเขตที่ติดต่อกับเขตอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี แต่ก็มิได้ทำให้ความเป็นเครือข่ายสูญสิ้นไปได้แต่ อย่างใด ดังนั้น สถานการณ์ที่กล่าวมานี้ จึงเป็นการแสดงให้เห็นถึงปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้ความเป็น ระบบอุปถัมภ์ไม่อาจจะห่างหายไปจากสังคมในอำเภอบ้านนาเดิมได้ และเมื่อเรามองผ่านพฤติกรรม ทางการเมือง ก็ปรากฏว่า ความเป็นระบบอุปถัมภ์นอกจากจะทำให้เกิดความโน้มเอียงในการ ตัดสินใจทางการเมืองในพื้นที่ได้แล้ว ยังเป็นเครื่องมือหนึ่งที่เหล่านักการเมือง หรือพรรคการเมือง ต่าง ๆ ใฝ่หา ถึงแม้ว่าจากการที่ทำการรวบรวมข้อมูล

ประการที่ 2 ในด้านปัญหาที่เกิดจากความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอำเภอบ้านนาเดิม อาสาสมัครสาธารณสุขในอำเภอบ้านนา เดิม ก็คือ ประชาชนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอบ้านนาเดิม ดังนั้น ความรู้ความเข้าใจทาง การเมืองก็อาจจะไม่มีความแตกต่างจากประชาชนทั่วไปมากนัก ถึงแม้ว่าบางโอกาสจะมีการขอ ความร่วมมือจากกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการร่วมรณรงค์ให้มีการแสดงออก ทางการเมืองของประชาชนบ้าง แต่ก็ยังไม่สามารถทำให้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ทั้งหมดมีความรู้ความเข้าใจได้อย่างถ่องแท้จนสามารถชี้แนะให้แก่ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้ เนื่องจากอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ต้องดำเนินงานทางด้านสาธารณสุขเป็นหลัก ครั้น จะให้มีมุ่งศึกษาแต่ทางการเมืองจึงเป็นเรื่องที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ส่วนใหญ่ไม่ ใคร่สนใจมากนัก จึงเป็นเรื่องยากที่จะตั้งความมุ่งหวังในการพัฒนาทางการเมือง โดยเน้นมาที่กลุ่ม อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านโดยตรง

2. อภิปรายผล

จากผลการวิจัยที่ได้สรุปในข้างต้น ผู้วิจัยแยกการอภิปรายใน 3 ประเด็น ดังต่อไปนี้

- บทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

ในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี และแนวโน้มในอนาคต

- บทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

ในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

- ปัญหาและอุปสรรคในการแสดงบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัคร สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

2.1 บทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

ในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี และแนวโน้มนในอนาคต

ผลการวิจัยได้สรุปออกมาว่า บทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีบทบาททางการเมืองที่ไม่มีความแตกต่างจากประชาชนผู้มีหน้าที่ในการใช้สิทธิทางการเมืองขั้นพื้นฐาน ไม่ว่าจะเป็น การมีหน้าที่เลือกตั้งตามกฎหมาย รวมถึงการมีสิทธิในการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง และการเข้าร่วมกลุ่มทางการเมือง เป็นต้น สิ่งที่เกิดขึ้นมาสำหรับบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ที่อาจจะมองว่ามีความแตกต่างจากประชาชนทั่วไป นั่นก็คือ การเป็นผู้ถูกคาดหวังจากสังคมในพื้นที่ทั้งทางตรงและทางอ้อม ว่าจะต้องมีความใกล้ชิดกับระบบหรือกลไกการทำงานภาครัฐ ซึ่งทำให้ได้รับการยอมรับจากประชาชนในพื้นที่ทั่วไปพอสมควร โดยเฉพาะในการทำหน้าที่ช่วยเหลือหรือเป็นตัวแทนของภาครัฐ ที่เกี่ยวข้องกับงานทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นการรณรงค์การใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง หรือเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริม และพัฒนาทางการเมืองการปกครองในโอกาสต่าง ๆ ซึ่งข้อสังเกตนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ อรรถพร สมานทรัพย์ โดยได้กล่าวไว้ว่า บทบาทที่เป็นจริงคือพฤติกรรมที่แสดงออกทั้งหมด อาจเป็นพฤติกรรมรอมระหว่างความคาดหวังของผู้ดำรงตำแหน่ง ความคาดหวังขององค์กร และบุคคลอื่น พฤติกรรมที่แสดงออกมานั้น อาจสอดคล้องกับความคาดหวังของตนเองหรือบุคคลอื่นหรือไม่ก็ได้

อย่างไรก็ตาม บทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ก็ไม่ได้มีความรุนแรงหรือเข้มข้น เนื่องจากความเป็นกลางในด้านบริการสาธารณสุข ซึ่งทางหน่วยงานสาธารณสุขได้ถ่ายทอดมาอย่างสมาชิกในทุกพื้นที่ หลักของความเป็นกลางเป็นผลดีต่อทัศนคติทางการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เพราะการเมืองเป็นเรื่องของผลประโยชน์ของบุคคลหรือกลุ่มผลประโยชน์ และหากอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านปฏิบัติงานโดยอิงผลประโยชน์ส่วนตัวหรือพวกพ้องเป็นหลัก ย่อมส่งผลให้การบริการสาธารณสุขไม่มีประสิทธิภาพ เช่น การบริการไม่ทั่วถึง หรือไม่สามารถป้องกันหรือแก้ไขโรคร้ายต่าง ๆ ได้ทันทั่วถึง เพราะมุ่งแต่ช่วยเหลือคนใกล้ชิดเสียก่อนเป็นเบื้องต้น แต่ความเป็นกลางไม่ว่าในสถานการณ์ใด หรือเกี่ยวข้องกับเรื่องใดที่จะกระทบถึงผลประโยชน์โดยรวม จะทำให้กิจกรรมด้านต่าง ๆ สามารถบรรลุผลสำเร็จไปได้ด้วยดี

สำหรับในอนาคต บทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านจะมีมากขึ้นหรือไม่ขึ้น ขึ้นอยู่กับกลไกทางการเมือง และสังคมภายในพื้นที่ว่าจะเป็นไปในทิศทางใด ซึ่งจากการวิจัยพบว่า ประชาชนให้การยอมรับการทำหน้าที่เกี่ยวกับงานด้านสุขภาพพลานามัยของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเป็นอย่างดี ในส่วนของบทบาททาง

การเมือง หรือการทำหน้าที่ หรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านนั้น ประชาชนในพื้นที่ส่วนหนึ่งในพื้นที่ก็ให้การยอมรับในระดับหนึ่ง โดยเฉพาะประชาชนที่ทำงานทำไร่ ซึ่งไม่ค่อยมีความสนใจเกี่ยวกับการร่วมกิจกรรมทางการเมืองด้วยตนเอง นอกจากการเลือกตั้ง สำหรับในทางการเมืองจะเห็นว่า ในปัจจุบันภาครัฐโดยเฉพาะอย่างยิ่งฝ่ายการเมือง หันมาให้ความสำคัญกับบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านมากขึ้น เห็นได้จากนโยบายจ่ายค่าป่วยการ หรือการให้สิทธิแก่อาสาสมัครสาธารณสุขและครอบครัว ทั้งนี้ เป็นผลจากความเข้มแข็งและความเหนียวแน่นในการรวมกลุ่มของสมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ และความสัมพันธ์ ระหว่างสมาชิกกับประชาชนที่ไม่ใช่สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ที่ค่อนข้างใกล้ชิดกัน ทำให้ฝ่ายการเมืองมองเห็นศักยภาพในส่วนนี้ ในการสร้างฐานเสียงทางการเมืองมากขึ้น

2.2 บทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

ในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

ในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ผลการวิจัยได้สรุปออกมาว่า บทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานีนั้น ปรากฏให้เห็นอยู่บ้างพอสมควร ส่วนใหญ่จะเป็นการส่งผลต่อแนวความคิดหรือทัศนคติโดยรวมในทางการเมือง ด้วยเหตุผลที่ว่าสมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน โดยพื้นฐานแล้วก็มาจากประชาชนซึ่งเป็นสมาชิกของสังคมในพื้นที่ ย่อมต้องมีสิทธิขั้นพื้นฐานไม่ต่างจากประชาชนโดยทั่วไป ถึงแม้ว่าบางส่วนจะไม่ได้มีความรู้พื้นฐานทางการเมืองอย่างเข้มข้นก็ตาม ทว่าสมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขทุกคน ล้วนแล้วแต่ให้ความสำคัญต่อการเข้าร่วมกิจกรรมของสังคมส่วนรวมในพื้นที่อย่างเหนียวแน่นและพร้อมเพรียงกัน จากข้อสังเกตดังกล่าว เมื่อประชาชนทั่วไปซึ่งก็มีพื้นฐานทางการเมืองไม่มาก หรือน้อยไปกว่าสมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านมากมายนัก แต่ประชาชนเหล่านั้นส่วนใหญ่ก็ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาด้านการเมือง หรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเต็มที่ เนื่องจากหน้าที่การงานหรือหน้าที่ความรับผิดชอบที่แตกต่างกันไป จึงไม่มีเวลามากนักที่จะใส่ใจในเรื่องการเมืองอย่างถ่องแท้ ทั้งจากภาครัฐหรือการทำความเข้าใจด้วยตนเองอย่างลึกซึ้ง เป็นเหตุให้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านซึ่งเป็นเสมือนตัวแทนของทั้งภาครัฐและประชาชนในพื้นที่ ได้รับการยอมรับและมีโอกาสที่จะสร้างความใกล้ชิดสนิทสนมกับประชาชนผู้รับบริการ และเป็นส่วนสำคัญในการประสานความร่วมมือ รวมทั้งดึงดูดให้เกิดความสนใจในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนมากขึ้น และเรียกได้ว่าอาสาสมัครสาธารณสุข

ประจำหมู่บ้านมีบทบาทในชุมชนเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์ และประสานงานระหว่างชุมชนกับภาครัฐเป็นอย่างดี สอดคล้องกับแนวคิดของ มิลเบรท และโกล์ โดยได้กล่าวไว้ว่า การเป็นผู้มีบทบาทในชุมชน (Community Activist) เป็นการก่อตั้งกลุ่มเพื่อแก้ปัญหาสังคม หรือร่วมมือกับกลุ่มต่างๆ ที่มีอยู่ เพื่อเข้าไปมีบทบาทในกิจกรรมสาธารณะหรือติดต่อกับทางราชการในปัญหาสังคม ผู้มีบทบาทในชุมชนจึงนับว่าเป็นผู้มีความกระตือรือร้น และมีระดับความผูกพันทางใจกับชุมชน สำหรับในกิจกรรมที่ทำให้บทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเด่นชัดอยู่ อาทิ การเป็นแกนนำประสานงานระหว่างรัฐกับชุมชน หรือระหว่างชุมชนด้วยกัน, การเป็นผู้นำข่าวสาร/ ประชาสัมพันธ์ข่าวสารทางการเมือง รวมถึงการร่วมรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง (ฐานเสียง) เป็นต้น ซึ่งลักษณะบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองดังกล่าวมีดังนี้

2.2.1 การประสานงานระหว่างรัฐกับชุมชน หรือระหว่างชุมชนด้วยกัน จะเป็นลักษณะที่เอื้ออำนวยในการสร้างภูมิคุ้มกันทางทางการเมืองให้แก่พื้นที่ได้เป็นอย่างดี เนื่องจากกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเป็นตัวแทนของประชาชนในพื้นที่ ที่ได้รับความไว้วางใจจนได้รับการคัดเลือกจากสมาชิกในพื้นที่ให้ตัวแทน ที่จะเข้าไปประสานประโยชน์สาธารณสุขให้กับพื้นที่ได้อย่างทั่วถึง ซึ่งการทำหน้าที่นี้ส่งผลให้งานด้านสาธารณสุขและการรักษาสุขภาพพลานามัยในประเทศไทยได้รับการพัฒนามากขึ้น จนสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ โดยเฉพาะพื้นที่ขาดแคลนทรัพยากรทางการแพทย์ได้ทันทั่วถึง หากพิจารณาในส่วนของหลักการความเป็นตัวแทนของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เชื่อมโยงไปถึงบทบาททางการเมืองที่มีลักษณะของการประสานสัมพันธ์ ระหว่างมวลชนจะพบว่ามีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน แต่จะมีความแตกต่างกันที่ตรงจุดมุ่งหมาย และเป้าหมายคาดหวังของแต่ละหน่วยงาน ความเป็นตัวแทนที่ดีของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ส่งผลให้บทบาททางการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอำเภอบ้านนาเดิมมีความชัดเจนมากขึ้น เห็นได้จากเมื่อประชาชนส่วนหนึ่ง ได้รับการเชิญชวนจากกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ให้ไปใช้สิทธิ์ออกเสียงเลือกตั้ง ก็ได้รับความสนใจจากประชาชนเป็นอย่างดี เพราะประชาชนบางส่วนเข้าใจว่าความเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเป็นการแสดงออกซึ่งความเป็นตัวแทนของภาครัฐอย่างชัดเจน โดยในบางครั้งก็มองผ่านความเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านไป จนลืมลบลภาพความเป็นตัวแทนของภาครัฐ สิ่งนี้เป็นทั้งผลดีที่จะเกิดต่อการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านและการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาของภาครัฐในทุกด้านต่อไปได้เช่นกัน

2.2.2 บทบาทการเป็นผู้นำข่าวสาร หรือประชาสัมพันธ์ข่าวสารทางการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอำเภอบ้านนาเดิมนั้น จากผลการวิจัยพบว่า เป็นประเด็นที่ค่อนข้างมีประโยชน์ต่อการพัฒนาทางการเมืองในพื้นที่พอสมควร เพราะประชาชนส่วนใหญ่ใน

อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มักจะใช้เวลาส่วนใหญ่ในการดูแลและบริหารจัดการเรือกวสวไร่นา มากกว่าการเอาเวลาไปใส่ใจกับเรื่องการเมืองนอกเหนือจากการสละเวลาไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือรับฟังการอภิปรายต่าง ๆ บ้างในบางโอกาส ดังนั้น งานด้านบริการสาธารณสุขซึ่งดำเนินงานโดยสมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ซึ่งเวลาออกปฏิบัติงานทุกครั้งจะต้องมีการเดินทางไปยังครัวเรือนที่รับผิดชอบ โดยแบ่งตามสัดส่วนของจำนวนประชาชนต่อจำนวนสมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เฉลี่ยกันไปตามสัดส่วน ทำให้สามารถดูแลครัวเรือนเพื่อถ่ายทอดพฤติกรรมในการดูแลสุขภาพที่เหมาะสมในพื้นที่ จึงเป็นเสมือนการทำหน้าที่ผู้นำข่าวสารในด้านอื่น ๆ ควบคู่ไปด้วย เนื่องจากบางครัวเรือนการเดินทางในพื้นที่เป็นไปด้วยความยากลำบาก และหรือบางครัวเรือนก็ต้องการเวลาพักผ่อนเป็นการส่วนตัวหลังจากหมดภาระจากหน้าที่การงาน ทำให้ไม่ได้รับข่าวสารในด้านต่าง ๆ รวมถึงในด้านการเมืองเท่าที่ควร และการมาถึงของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จึงเป็นเสมือนแหล่งข่าวหรือสื่อสำคัญที่กระจายมายังครัวเรือนได้ทั่วถึง และสามารถตอบโต้ แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารได้ดีกว่าการรับสารจากสื่อโทรทัศน์ วิทยุ หรือหนังสือพิมพ์ข่าวต่าง ๆ ซึ่งจากผลการวิจัยปรากฏว่า อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านส่วนใหญ่ มักจะได้รับคำถามเกี่ยวกับข่าวสารต่าง ๆ จากครัวเรือนในได้เข้าไปใกล้ชิดอยู่เป็นประจำ บางครั้งวางแผนว่าวันใดจะเข้าไปครัวเรือนนั้นประมาณเท่าไร ก็อาจจะต้องล้มเลิกไปบ้าง เพราะเข้าใจความประสงค์ของประชาชนซึ่งอยู่ห่างไกลจากข่าวสารจึงจำเป็นต้องใช้เวลาในแต่ละครัวเรือนมากกว่าที่วางแผนเอาไว้

2.2.3 บทบาทการร่วมรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง หรือฐานเสียงของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า บทบาทในส่วนนี้ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ไม่มีความเด่นชัดมากนัก เพียงแต่ว่า บทบาทการเป็นฐานเสียงนี้เป็นบทบาทที่หลาย ๆ ฝ่ายให้ความสนใจมากกว่าบทบาทอื่น เนื่องจากอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ล้วนแล้วแต่เป็นลูกหลานหรือไม่กี่ผู้ที่ทำมาหาเลี้ยงชีพอยู่ในพื้นที่เป็นเวลาพอสมควร มีความรู้จักมักคุ้นกับทั้งนักการเมืองและประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในพื้นที่พอสมควร ซึ่งในกรณีของความใกล้ชิดนี้ทำให้ระบบอุปถัมภ์ในพื้นที่กระจายมาสู่การปฏิบัติงานของทุกหน่วยงานในพื้นที่ โดยเฉพาะในท้องถิ่นที่มีความเป็นชนบท อยู่อาศัยกันแบบเครือญาติ ที่ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันมาช้านาน สิ่งนี้เป็นข้อดีสำหรับสังคมไทยที่มีความถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน แต่ทว่าส่งผลดีและผลเสียสำหรับระบบการเมืองในพื้นที่อย่างชัดเจน โดยเฉพาะอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ซึ่งต้องยอมรับว่าจากการทำการสำรวจ พบว่า อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านคนใดที่รับผิดชอบจำนวนครัวเรือนเท่าใด จำนวนครัวเรือนในความรับผิดชอบเหล่านั้นก็จะมีทัศนคติสนทนกันเป็นอย่างดี ฉะนั้น นักการเมืองในท้องถิ่นซึ่งมุ่งหาคะแนน

เสียงและผลประโยชน์ทางการเมือง ที่ต้องอาศัยผลการลงคะแนนเสียงของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง โดยต้องสร้างฐานเสียงทางสังคมเป็นพื้นฐานให้ได้เสียก่อน จึงไม่พลาดโอกาสที่จะพยายามโน้มน้าว หรือใส่หาสมัครพรรคพวกซึ่งเป็นที่รู้จัก และสามารถพูดคุย ชี้แจงข่าวสารให้แก่ประชาชนในพื้นที่ได้ง่ายกว่าคนนอกพื้นที่ เพราะนักการเมืองส่วนใหญ่ในปัจจุบันในแต่ละระดับคุณสมบัติเบื้องต้นอาจจะแถมมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน มีการเสียดายที่ดินในพื้นที่ ซึ่งอาจจะไม่เคยคลุกคลีหรือเห็นหน้าค่าตาผู้มีสิทธิเลือกตั้งเลยด้วยซ้ำไป ดังนั้น ความพยายามสร้างฐานเสียงจึงเป็นเรื่องที่ต้องคำนึงถึงอยู่ตลอดเวลา หากต้องการที่จะได้รับการเลือกตั้งในแต่ละครั้ง จากการวิจัยพบว่าอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานียอมรับว่าได้รับการเชิญชวนจากผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งบ้าง เพราะนักการเมืองให้ความสนใจในฐานะที่สามารถเข้าถึงประชาชนทุกครัวเรือนได้อย่างง่ายดาย สามารถพูดคุย ให้คำปรึกษา และแนะนำ ถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ได้อย่างทั่วถึง ทั้งนี้ ในการปฏิบัติงานด้านงานสาธารณสุขแต่ละครัวเรือนนั้น สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านทุกคน จะต้องศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนสมาชิกในครัวเรือน อายุ อาชีพ การศึกษา สถานภาพ รวมทั้งข้อมูลทางด้านสุขภาพพลานามัย เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการพิจารณาในการให้บริการในแต่ละครั้ง และในครั้งต่อ ๆ ไป ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งความสามารถของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในส่วนนี้ พิจารณาแล้วเห็นว่ามี ความสำคัญกับการดำเนินงานไม่เพียงแต่เฉพาะกับหน่วยงานสาธารณสุข แต่ยังมีความสำคัญกับทุกหน่วยงาน ดังนั้น จึงเป็นเรื่องที่ไม่น่าแปลกใจ หากนักการเมืองในแต่ละระดับจะให้ความสนใจกับกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

2.3 ปัญหาและอุปสรรคในการแสดงบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ผลการวิจัยในส่วนของ ปัญหาและอุปสรรคในการแสดงบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี แบ่งเป็น 2 ประการ คือ ปัญหาจากความรู้ทางการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานีและปัญหาจากระบบอุปถัมภ์ ในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ประการที่ 1 ในด้านความรู้ทางการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี เนื่องจากโดยพื้นฐานแล้วสมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ก็เป็นประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี เช่นเดียวกับประชาชนทั่วไปในพื้นที่ จึงมิใช่เรื่องแปลกที่จะมีความรู้พื้นฐานไม่แตกต่างจากประชาชนในพื้นที่นั้น ๆ มากนักหรือไม่ก็มีความรู้

น้อยกว่าประชาชนบางส่วนในพื้นที่ด้วยซ้ำ ถึงแม้ว่าประชาชนส่วนหนึ่งที่ไม่ค่อยจะได้เข้าร่วมหรือให้ความสนใจทางการเมืองอย่างเข้มข้น และอาจจะรอคอยการเป็นสื่อในการนำเสนอที่เป็นข้อมูลทางการเมืองหรือข่าวสารด้านอื่น ๆ จากสมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านและอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ซึ่งล้วนแล้วแต่มีความเป็นจิตอาสาอยู่แล้ว จะมีความเต็มใจในการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่ได้รับไปยังครัวเรือนในความรับผิดชอบ แต่ต้องเข้าใจด้วยว่าอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน มีความรู้ส่วนใหญ่เป็นความรู้ในด้านงานบริการสาธารณสุขมูลฐาน และมีความชำนาญงานด้านสาธารณสุขมากกว่างานด้านอื่น ๆ โดยเฉพาะงานที่ไม่ค่อยได้เข้าไปเกี่ยวข้องอย่างจริงจัง โดยเฉพาะงานการเมืองการปกครอง นับว่าเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ส่วนรวมก็จริง แต่ก็มีส่วนน้อยที่จะทำเพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวม 100 เปอร์เซ็นต์ ดังนั้น หากจะให้ผู้ปฏิบัติงานด้านสาธารณสุขที่ต้องยึดหลักความเป็นกลางในการให้บริการในทุก ๆ ด้าน เข้ามาเกี่ยวข้องกับการเมืองโดยตรงแล้ว ไม่ช้าไม่นานก็ต้องมีผลก่อให้เกิดความเอนเอียงในการตัดสินใจด้านอื่น ๆ ไปด้วย เพราะการเมืองทั้งในอดีตและปัจจุบัน ส่วนใหญ่นักการเมืองจะมองเป็นเรื่องของผลประโยชน์ของกลุ่มพรรคการเมือง มากกว่าผลประโยชน์โดยรวมเป็นหลัก ความรู้ทางด้านการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ก็เป็นความรู้ที่งู ๆ ปลา ๆ ไม่ต่างไปจากความรู้ทางการเมืองของประชาชนมากนัก เพราะไหนจะต้องคอยสังเกตสถิติด้านอนามัย ต้องวางแผนการเดินทาง วางแผนการดำเนินการ และวิเคราะห์สุขภาพอนามัยในอนาคตของครัวเรือนที่อยู่ในความรับผิดชอบ อีกทั้งยังต้องมีการทบทวนและพัฒนาความรู้ด้านสาธารณสุขเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน และรักษามาตรฐานด้านสาธารณสุขในพื้นที่ได้อย่างต่อเนื่อง จะเห็นว่าเพียงแค่น้ำที่ที่เกี่ยวข้องกับงานสาธารณสุขก็เป็นเรื่องที่ค่อนข้างละเอียดอ่อน และมีความซับซ้อนพอสมควร ถ้าจะให้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองการปกครองอย่างเต็มตัวแล้ว จะทำให้ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานหลัก ๆ บังเกิดความผิดพลาดขึ้นได้ และในเมื่อสมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านส่วนใหญ่ มีความรู้ในทางการเมืองการปกครองค่อนข้างน้อย จึงเป็นสาเหตุให้ความเข้าใจทางการเมืองที่มีไม่สามารที่จะช่วยเหลือภาครัฐในการส่งสารหรือข้อมูลทางการเมืองให้แก่ครัวเรือนที่รับผิดชอบได้อย่างชัดเจน ส่งผลให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นไปแบบไม่ค่อยมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

ประการที่ 2 ปัญหาระบบอุปถัมภ์ ในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี เนื่องจากระบบอุปถัมภ์กับสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมแบบชนบท รวมทั้งสังคมเมืองบางส่วนเป็นของคู่กันมาโดยตลอด ถึงแม้อำเภอบ้านนาเดิม จะมีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอเมืองฯ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่ระบบอุปถัมภ์ค่อนข้างเบาบางลงไปบ้างแล้ว แต่สภาพสังคมของอำเภอบ้านนาเดิมส่วนใหญ่ ก็ยังคงวนเวียนอยู่ในระบบอุปถัมภ์ เนื่องจากในพื้นที่ยังคงเป็นสภาพสังคมในแบบ

ชนบท จากการสังเกตการณ์การเลือกตั้งท้องถิ่น อย่างเช่น การเลือกตั้งผู้บริหารองค์การบริหารส่วนจังหวัดหรือการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดที่ผ่านมา ซึ่งผู้มีสิทธิเลือกตั้งส่วนใหญ่ก็ยังคงให้ความสำคัญกับผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งที่รู้จักมักคุ้นกับตนเองหรือเครือญาติเป็นอันดับต้น ๆ โดยใช้การพิจารณาเกี่ยวกับคุณสมบัติ และวุฒิภาวะต่าง ๆ มีอยู่บ้างแต่ก็เป็นส่วนน้อย นอกจากนี้การเป็นผู้มีบุญคุณหรือเคยเกื้อกูล อุปการะเลี้ยงดูกันมาก่อน ก็เป็นอีกปัจจัยในการสนับสนุนระบบอุปถัมภ์เช่นเดียวกัน เพราะคนไทยยึดถือความกตัญญูว่าเป็นเครื่องหมายที่แสดงถึงความเป็นคนดี ทำให้คนส่วนใหญ่เกรงกลัวต่อบาปกรรมที่ละเลยผู้มีพระคุณ จึงมักจะรู้สึกว่าคุณเป็นผู้มีคุณออกตัญญูหากมองข้ามกันไป และคิดว่าเพียงแค่การลงคะแนนเสียงให้กับนักการเมืองคนเพียงคนเดียวหนึ่งก็เป็นเสมือนการตอบแทนพระคุณ ในรูปแบบที่ไม่ได้เดือดร้อนอะไรมากมาย แม้ว่าปัจจุบันมีประชาชนส่วนหนึ่ง โดยเฉพาะเยาวชนคนรุ่นใหม่ที่ได้มีโอกาสเข้ารับการศึกษามาจากสถาบันในตัวเมืองหรือในเขตเมืองหลวง ซึ่งการศึกษาในปัจจุบันส่งผลให้ทัศนคติของคนรุ่นใหม่มีวิวัฒนาการทางความคิดที่ก้าวหน้ากว่าในอดีตเป็นอย่างมาก แต่ระบบอุปถัมภ์ก็ยังคงปรากฏอยู่ในสังคมไทยอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับแนวคิดของ ดาบตำรวจอุดม คุณา โดยได้กล่าวไว้ในงานวิทยานิพนธ์ของเขาว่า ความสัมพันธ์และรูปแบบระบบอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่ที่ทำการศึกษาคือ เป็นไปในลักษณะของการช่วยเหลือ ฟังพาอาศัย เอื้อเฟื้อกัน ซึ่งลักษณะดังกล่าวเป็นความสัมพันธ์ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อวิถีชีวิตของสังคมไทย เพราะความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์เน้นความช่วยเหลือเกื้อกูลและการตอบแทนที่เราเรียกว่า “บุญคุณ” แต่เมื่อไรก็ตามความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์เข้าไปมีบทบาทต่อการวางแผน หรือการตัดสินใจในการจัดการทรัพยากรสาธารณะ เช่น ระบบการเมือง เวทีการเมืองหรือองค์กรทางธุรกิจเอกชน อาจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาองค์กรเหล่านั้นให้เจริญก้าวหน้าได้เช่นกัน

3. ข้อเสนอแนะ

จากบทสรุปดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะตามผลการศึกษาที่ปรากฏออกมาในเรื่อง บทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ดังต่อไปนี้

3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองอันเป็นส่งเสริมและสนับสนุนประชาธิปไตยในพื้นที่ที่เด่นชัด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เรื่อง การเลือกตั้ง

จากการศึกษาอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านทุกราย มีส่วนร่วมทางการเมืองทุกคน ตั้งแต่การเลือกตั้ง ซึ่งการเลือกตั้งเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนที่สุด และถือว่าเป็นตัวอย่างในการแสดงบทบาทหรือการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ดีมาก เนื่องจากการเลือกตั้งเป็นเสมือนพื้นฐานในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพลเมืองในประเทศประชาธิปไตย ซึ่งการที่มีพื้นฐานทางการเมืองการปกครองที่ดี ย่อมทำให้สามารถวางรากฐานทางการเมืองในด้านอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพไปด้วย ดังนั้น เมื่ออาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านสามารถกระทำได้อย่างนี้แล้ว หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะในภาคราชการที่ดำเนินการเกี่ยวกับงานการเมืองการปกครอง จึงควรนำประสิทธิภาพด้านนี้ไปใช้ดำเนินการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนทั่วไป คือ การสนับสนุนและส่งเสริมบทบาททางการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ให้มีบทบาทในการดำเนินการแทนหรือร่วมดำเนินการ เนื่องจากอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จะมีความใกล้ชิดสนิทสนม และเข้าใจสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่รับผิดชอบของตนเองเป็นอย่างดี ซึ่งวิธีการสื่อสารผ่านผู้มีความใกล้ชิด ไม่ว่าจะเป็นการเผยแพร่ หรือประชาสัมพันธ์ในเรื่องเกี่ยวกับสิ่งใดก็ตาม ประชาชนหรือชาวบ้านในพื้นที่ที่ล้อมรอบจิตใจที่จะเปิดเผยความคิด ทศนคติหรือปัญหาต่าง ๆ ได้ ถ้าจะให้ประชาชนและอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านมีส่วนร่วมมากขึ้นนั้น ทุกฝ่ายจะต้องให้ความร่วมมือและสนับสนุนซึ่งกันและกัน ไม่เกี่ยง หรือปฏิเสธความรับผิดชอบ ความร่วมมือและสนับสนุนกันจะทำให้ปัญหาและอุปสรรคทุกอย่างคลี่คลายไปได้โดยเร็ว

อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน   กับการวางตัวเป็นกลางทางการเมืองภายใต้ระบบอุปถัมภ์

อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านทุกราย จะได้รับการอบรมเกี่ยวกับงานสาธารณสุขขั้นมูลฐานและเน้นความเป็นกลางในการให้บริการประชาชน ซึ่งก็น่าจะรวมไปถึงความเป็นกลางในด้านอื่น ๆ ด้วย แต่ทว่าสังคมไทยยังคงสลัดตัวตนออกจากระบบอุปถัมภ์ไม่พ้น จึงทำให้มีอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านบางราย อาจจะยังไม่มีความเป็นกลางทางการเมืองซึ่งทางที่ดีภาคราชการหรือภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ควรจะมีการดำเนินโครงการที่มีวัตถุประสงค์ในการรณรงค์ ให้เกิดความเข้าใจในเรื่องของความเป็นกลางทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง ให้แก่สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เพื่อให้ได้เกิดความตระหนักว่าตนเองเป็นเสมือนตัวแทนของภาครัฐโดยแท้จริง ที่สำคัญควรจะมีการจัดการอบรมอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านก่อนการเลือกตั้งและชี้แจงให้เข้าใจถึงเรื่อง สิทธิหน้าที่ ที่พึงกระทำ เพื่อจะเป็นการลดระดับความไม่เป็นกลางทางการเมืองที่อาจจะเกิดขึ้นได้บ้างไม่มากนัก

3.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน กับการพัฒนาความรู้ความเข้าใจในทาง การเมือง

จากการศึกษา ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน พบว่าส่วนใหญ่แล้วมีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองเพียงแคในระดับพื้นฐานทั่วไป จะมากหรือน้อยกว่าประชาชน ที่ไม่ได้เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านอยู่บ้างก็ไม่ได้ห่างไกลกันมากนักน้อยชักรเท่าไร ซึ่งในระดับการเป็นตัวแทนของภาคราชการ นอกจากควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบริบทงานในหน้าที่ของตนเองแล้ว ก็ควรจะเสริมสร้างความเข้าใจในทางการเมืองเพิ่มขึ้นให้แก่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านด้วยเช่นกัน เพราะเมื่อเข้าสู่กระบวนการการเป็นตัวแทนของภาคราชการแล้ว ส่วนหนึ่งก็ย่อมจะต้องเป็นเสมือนกระบอกเสียงให้แก่ภาคราชการเพื่อให้เข้าถึง และพัฒนาแนวคิดในการดำรงชีวิตเกี่ยวกับด้านอื่น ๆ ในสังคมควบคู่กันไป

แนวทางในการพัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองการปกครองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ควรจะเริ่มจากการปูพื้นฐานมาตั้งแต่ระดับเยาวชนประชาชนทั่วไป จนถึงอาสาสมัครต่าง ๆ ซึ่งเป็นตัวแทนของคนในพื้นที่ รวมทั้งอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน วิธีการในการพัฒนาควรจะทำอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ ไม่ว่าจะเป็นการเชิญประชุมทั้งก่อนและหลังที่มีการเลือกตั้ง เพื่อให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ และแนวทางในการปฏิบัติงานที่ถูกต้องชัดเจน การจัดทำประชาคมหมู่บ้าน เอกสารประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ ในวงกว้างก็อาจจะมีการกระจายหรือประชาสัมพันธ์ข่าวสารผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุ ส่วนในวงแคบ ๆ ในการเข้าถึงประชาชนในทุกระดับ ก็ต้องอาศัยอาสาสมัครและหน่วยงานราชการในระดับ หมู่บ้าน ตำบล หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แต่กระบวนการต่าง ๆ เหล่านี้จะสำเร็จไปได้หรือไม่ หรือจะช้าหรือเร็ว ระบบอุปถัมภ์ก็ยังคงเป็นอุปสรรคอย่างหนึ่งที่จะบั่นทอนความเป็นกลางในทางการเมืองและการพัฒนาประชาธิปไตยได้ ดังนั้น ควรกำหนดโครงการหรือกิจกรรมในการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและจริงจัง อันที่จริงแล้วก็มีไม่ว่าจะปล่อยให้เป็นที่ของหน่วยงานราชการหรืออาสาสมัครแต่เพียงฝ่ายเดียว ที่สำคัญองค์กรภาคเอกชน และพรรคการเมือง รวมถึงนักการเมืองทุกคนที่มองเห็นประโยชน์สาธารณะของประเทศชาติเป็นหลัก ก็ควรได้รับการส่งเสริมและเผยแพร่แนวทางในการมีบทบาทได้ไม่ต่างกัน เพราะการพัฒนาประเทศชาติโดยเฉพาะด้านการเมืองการปกครองหรือการพัฒนาประชาธิปไตย เป็นเรื่องของส่วนรวมและมีผลต่อความเจริญก้าวหน้าในด้านอื่น ๆ ของสังคมไทยทั้งประเทศเช่นเดียวกัน

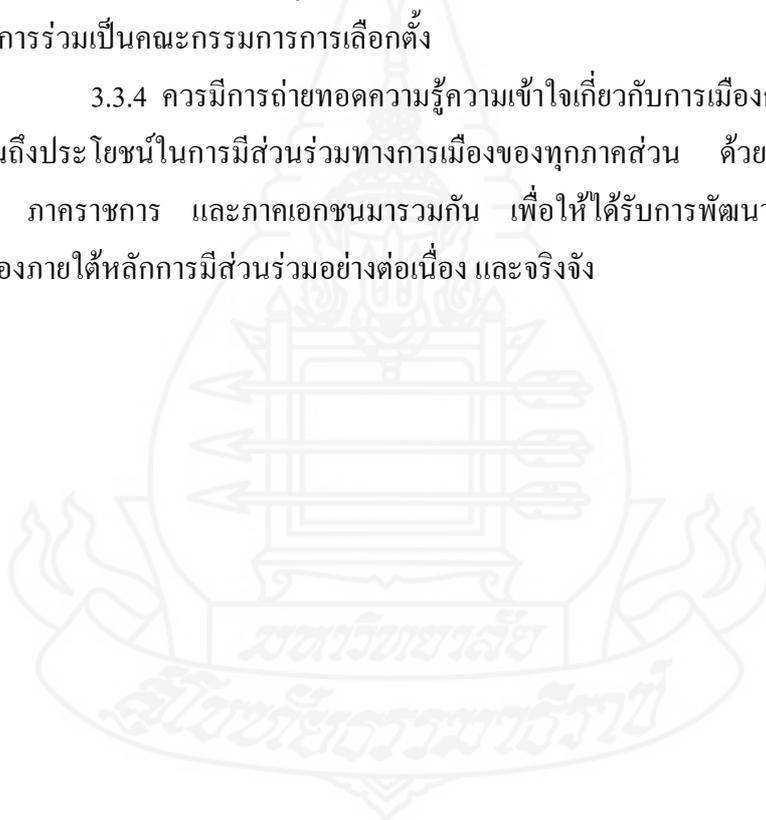
3.3 ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

3.3.1 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทความเป็นกลางทางการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านให้ลึกซึ้งมากขึ้น เพื่อให้เกิดความตระหนักในการปฏิบัติงานแบบมีส่วนร่วมอย่างทั่วถึง อันเป็นการปูทางการมีส่วนร่วมทางการเมืองไปสู่ประชาชนทั่วไปอีกทางหนึ่ง

3.3.2 ควรมีการศึกษาผลกระทบจากการคงอยู่ของระบบอุปถัมภ์ เพื่อพัฒนาความคิดที่นำไปสู่การตัดสินใจทางการเมือง ของทั้งอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และประชาชนได้อย่างสิ้นเชิง เพื่อให้บังเกิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างแท้จริง

3.3.3 ควรจะมีการศึกษาประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการขอความร่วมมือจากอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการแสดงบทบาทหรือมีส่วนร่วมทางการเมือง อย่างเช่น การร่วมเป็นคณะกรรมการการเลือกตั้ง

3.3.4 ควรมีการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง โดยเน้นให้เห็นถึงประโยชน์ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของทุกภาคส่วน ด้วยการเชิญชวนเยาวชน ประชาชน ภาคราชการ และภาคเอกชนมารวมกัน เพื่อให้ได้รับการพัฒนาแนวคิดและทัศนคติทางการเมืองภายใต้หลักการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง และจริงจัง

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กระมล ทองธรรมชาติ, คำรง ฐานดี และคำรง ชรรมารักษ์ (2531) *หนังสือเรียนสาระการเรียนรู้พื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม ม.4 - ม.6 ช่วงชั้นที่ 4* กรุงเทพมหานคร อักษรเจริญทัศน์
- กรณีการ์ วัชรอนนท์ (2538) “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการพัฒนางานสาธารณสุขมูลฐาน : ศึกษาเฉพาะกรณีเขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- กาญจนาวดี ณ จันทร์ (2553) “บทบาททางการเมืองท้องถิ่นของสตรีในองค์การบริหารส่วนตำบลละแม อำเภอละแม จังหวัดชุมพร” วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- จิตรา พรหมชุตติมา (2539) *การบริหารการปกครองกระทรวงมหาดไทย* กรุงเทพมหานคร สถาบันดำรงราชานุภาพ
- จิตรลดา ใจงาม (2547) “ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางบุคลิกภาพกับการรับรู้การสนับสนุนจากองค์กรในการดำเนินงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอเมืองเชียงใหม่” สารนิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยา อุตสาหกรรมและองค์การ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ณัฐพัชชา บุญมา (2551) “ผู้นำสตรีกับบทบาทการเมือง : กรณีศึกษาในเขตอำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี” วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- บุษรา จันเจ๊ก (2550) “บทบาททางการเมืองท้องถิ่นของกลุ่มสตรีในเขตอำเภอบางไทย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ปรีชา นันทพฤกษา (2536) “บทบาททางการเมืองของผู้นำชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น” วิทยานิพนธ์ปริญญาพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม สถาบันพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต

- ปิยะฉัตร พึ่งเกียรติศรี (2547) “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของคณะกรรมการพัฒนาสตรี หมู่บ้าน (กพสม.) ในจังหวัดปัตตานี” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศึกษาศาสตร์เพื่อพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- ปิยะมาศ อรรถอำนวนย (2545) “ชนเผ่าผู้ไทยกับการมีบทบาททางการเมืองบนเทือกเขาภูพาน ระหว่างปี พ.ศ.2488 - 2523” วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว (2523) รายงานการวิจัยเรื่องข่าวสารการเมืองของคนไทย เอกสารโรเนียว เย็บเล่ม เสนอต่อคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
- พัทธา สายหู (2540) “ทฤษฎีบทบาทหน้าที่” ค้นคืนวันที่ 2 เมษายน 2555
จาก <http://writer.dek-d.com/plugna99/story/viewlongc.php?id=675528&chapter=108>
- พิมลจรรย์ นามวัฒน์ และคณะ (2534) เอกสารการสอนชุดวิชาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการการบริหาร *Introduction to Administration* หน่วยที่ 8-15 กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- พิงพิศ การงาม (2536) “บทบาทที่เป็นจริง และบทบาทที่คาดหวังของผู้ชำนาญพิเศษเฉพาะทางการพยาบาล ตามการรายงานของตนเอง ของหัวหน้าฝ่ายการพยาบาล และหัวหน้าหอผู้ป่วย ในโรงพยาบาลศูนย์ กระทรวงสาธารณสุข” ค้นคืนวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2554
จาก <http://thairesearch.org>
- ไพบุลย์ ช่างเรียน (2516) สารานุกรมศัพท์ทางสังคม กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์พิมพ์เนศ
- ไพศาล เขาวนะ (2543) “การมีส่วนร่วมของประชาชนชาวอำเภอฉวางต่อการบริหารท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอฉวาง จังหวัด นครศรีธรรมราช” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ (มสช) (2549) นโยบายเพื่อสนับสนุนความเข้มแข็งชุมชน กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์เดือนตุลา
- มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ (มสช) (2550) ประชาธิปไตยท้องถิ่น : แง่คิดเกี่ยวกับนโยบาย สาธารณะในระดับท้องถิ่น กรุงเทพมหานคร อูษาการพิมพ์
- มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ (มสช) (2550) เวทีนโยบายสาธารณะ เพื่อร่วมพัฒนานโยบาย สนับสนุนการพัฒนาอย่างบูรณาการทั้งจังหวัดสู่ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็ง กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์เดือนตุลา

- วรรณรัตน์ แพงหนู (2553) “บทบาททางการเมืองของสมาคมกลุ่มชาวไร่อ้อยเขต 7 ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550” วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- วสันต์ สุวรรณ (2547) “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบลศึกษาเฉพาะกรณีตำบลหนองจ่อม อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่” วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- วัชร ไซยสาร (2541) *ระบบการเลือกตั้งกับการเมืองไทยยุคใหม่: พร้อมการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ ฉบับปัจจุบันและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2541* กรุงเทพมหานคร นิตยธรรม
- วัฒนา ศรีด่านกลาง (2548) “ความคิดเห็นต่อการวางแผนและการดำเนินงานสุขภาพดีถ้วนหน้าอย่างยั่งยืนของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา” วิทยานิพนธ์ปริญญาสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการระบบสุขภาพ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- วินิจ เกตุขำ และคมเพชร นิตรสกุลกุล (2522) *กระบวนการกลุ่ม* กรุงเทพมหานคร โอเดียนสโตร์
- สิทธิพันธ์ พุทธหนู (2529) *ทฤษฎีพัฒนาการเมือง* พิมพ์ครั้งที่ 8 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- สินทพ มั่นคง (2552) “บทบาททางการเมืองของกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อำเภอแม่เมาะ ต่อปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมในอำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง” วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- สุดา ดวงพระทัย (2549) “บทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในเขตเมืองกรณีศึกษา เทศบาลตำบลแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี” วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมืองและการบริหารจัดการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
- สุพัตรา สุภาพ (2536) *สังคมวิทยา* กรุงเทพฯ โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช
- เสาวนีย์ ไม้สุ่น (2533) “บทบาทครูอนามัยโรงเรียนต่อการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน”
ค้นคืน วันที่ 15 มีนาคม 2554 จาก <http://thai-learning.org/thesis>
- อมรา พงศาพิชญ์ (2549) "ขบวนการประชาธิปไตยและขบวนการประชาสังคม"
ใน *การปฏิรูปรัฐธรรมนูญ : มุมมองเชิงเปรียบเทียบ ใน การประชุมวิชาการครั้งที่ 8* วันที่ 3-5 พฤศจิกายน 2549 สถาบันพระปกเกล้า

อุดม คุมา, ดาบตำรวจ (2551) “ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนกับประชาชนที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในตำบลพระบาท อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง”
สารนิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

อุคร อิมแมน (2540) “การดำเนินงานและผลการดำเนินงานของศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน บ้านร่องคำหมี ตำบลคำบล อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์” วิทยานิพนธ์ปริญญา
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

เอกชัย ชนผลผดุงกุล (2548) “บทบาททางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น : ศึกษากรณีอำเภอเมือง
ชุมพร จังหวัดชุมพร” วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยบูรพา

Huntington, Samuel P. and Nelson, Joah M. (1975). “*No Easy Choice : Political Participation*” In *Developing Countries*. Cambridge : Harvard University Press.

Levinson, Daniel (1971). “Theories of Life Stages and Human Development”
Retrieved January 15, 2011 from <http://humangrowth.tripod.com/id3.html>

McClosky, Herbert (1969). “Political Participation” International Encyclopedia Of
the Social Science.

Milbrath, Lester W and Goel. (1965). *Political Participation : How and Why Do People Get Involved in Politics* Chicago: Rand McNally.

Robson, William A (1953). “Local Government” In *Encyclopedia of Social Science*, Vol X.
New York : The Macmillan.

Shaw, Mavin E and Costanzo, Phillip R. (1982) *Theories of Social psychology*
McGraw-Hill.

Verba, Sidney and Nie, Norman (1978). *Participation and Political Equality*. New York :
Cambridge University Press.

Wit, Daniel, (1961). *A Comparative Survey of Local Government and Administration*.
Bangkok : Prachandra Printing Pres.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ผู้ให้ข้อมูลของประชากรหรือกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

ภาคผนวก ก

ผู้ให้ข้อมูลของประชากรหรือกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

ข้อมูลในตำบลบ้านนา

- นางมณีวรรณ เกตุสุวรรณ ตำแหน่ง หัวหน้าส่วนการคลัง ข้าราชการในสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านนา
- นางสาวศุภวรรณ อินมาก ตำแหน่ง เจ้าหน้าที่พัสดุ ข้าราชการในสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านนา

ข้อมูลในตำบลนาใต้

- นางกชกร มิตรวงศ์ ตำแหน่ง เจ้าหน้าที่การเงินและบัญชี ลูกจ้างประจำในสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลนาใต้

ข้อมูลในตำบลท่าเรือ

- นางสาวเรณู อินทเชื้อ ตำแหน่ง เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน ข้าราชการในสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ
- นางรัชฎาภรณ์ ศรีเทพ ตำแหน่ง เจ้าพนักงานธุรการ ข้าราชการในสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ

ข้อมูลในตำบลทรัพย์ทวี

- นางสาวสุกกร รอดมณี ตำแหน่ง ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลทรัพย์ทวี ข้าราชการในสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลทรัพย์ทวี
- นางสาวสุภาวี จินดา ตำแหน่ง หัวหน้าส่วนการคลัง ข้าราชการในสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลทรัพย์ทวี

ภาคผนวก ข

ข้อมูลประชากรหรือกลุ่มตัวอย่าง

ภาคผนวก ข

ข้อมูลประชากรหรือกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 32 คน ดังนี้

1. สาธารณสุขอำเภอ		จำนวน 1 คน
- นายบรรเทา พิชัยราช		สาธารณสุขอำเภอบ้านนาเดิม
2. หัวหน้าสถานีอนามัย		จำนวน 4 คน
- นายธีรศักดิ์ แป๊ะป่อง		หัวหน้าสถานีอนามัยตำบลบ้านนา
- นายถาวร เพ็ญสุวรรณ		หัวหน้าสถานีอนามัยตำบลนาใต้
- นางอมรรักษ์ ทะเขียว		หัวหน้าสถานีอนามัยตำบลท่าเรือ
- นายอิทธิพล พัคค์สุนทร		หัวหน้าสถานีอนามัยตำบลทรัพย์ทวี
3. นายกองค้การบริหารส่วนตำบล		จำนวน 4 คน
- นายจิตติ สุขใส		นายกองค้การบริหารส่วนตำบลบ้านนา
- นายสฤณี วีระสุนทร		นายกองค้การบริหารส่วนตำบลนาใต้
- นายสุเทพ นาคสวาท		นายกองค้การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ
- นายชนพล โพธิ์เพชร		นายกองค้การบริหารส่วนตำบลทรัพย์ทวี
4. ปลัดค้การบริหารส่วนตำบล		จำนวน 4 คน
- นายโอกาส อนุชาญ		ปลัดค้การบริหารส่วนตำบลบ้านนา
- นางอาภรณ์ ชนะภัย		ปลัดค้การบริหารส่วนตำบลนาใต้
- นายประเสริฐ จันทบูรณ		ปลัดค้การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ
- นางสาวศุภกร รอดมณี		ปลัดค้การบริหารส่วนตำบลทรัพย์ทวี
5. ประธานประชาคมตำบล		จำนวน 4 คน
- นายไชยสิทธิ์ เกิดก่อ		ประธานประชาคมตำบลบ้านนา
- นายสมพล บุญเลิศกุล		ประธานประชาคมตำบลนาใต้
- นายวิมล สุขเจริญ		ประธานประชาคมตำบลท่าเรือ
- ร.ท.ลิเชียน จันทร์เดช		ประธานประชาคมตำบลทรัพย์ทวี
6. ประธานกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)		จำนวน 15 คน
- นางอุส่าห์ มีบุญมาก		ประธาน อสม. ม.8 ต.บ้านนา
- นางกัลยา ทิพย์น้อย		ประธาน อสม. ม.2 ต.บ้านนา
- นางรวงทอง ศรีสวัสดิ์		ประธาน อสม. ม.9 ต.บ้านนา

- นางจันทิพย์	เกตุบุญ	ประธาน อสม. ม.3 ต.บ้านนา
- นางรุ่งทิพย์	คำหวาน	ประธาน อสม. ม.7 ต.บ้านนา
- นางสุดา	ชูท่งยอ	ประธาน อสม. ม.1 ต.นาใต้
- นางหนูเล็ก	แซ่เต็ง	ประธาน อสม. ม.2 ต.นาใต้
- นางละออง	แก้วซัด	ประธาน อสม. ม.5 ต.นาใต้
- นางปรีดา	ชูชีพ	ประธาน อสม. ม.7 ต.นาใต้
- นายจรูญ	รอดไทย	ประธาน อสม. ม.3 ต.นาใต้
- นางสาวนุชจรี	กุลเพ็ง	ประธาน อสม. ม.1 ต.ท่าเรือ
- นางสาววรรณา	มโนวราวุฒิ	ประธาน อสม. ม.2 ต.ท่าเรือ
- นางสุนทรี	พัฒนราช	ประธาน อสม. ม.3 ต.ท่าเรือ
- นายสมคิด	กระจ่างแจ้	ประธาน อสม. ม.1 ต.ทรัพย์ทวี
- นายพูนศักดิ์	ปล้องชู	ประธาน อสม. ม.2 ต.ทรัพย์ทวี

ภาคผนวก ค

เครื่องมือการวิจัย

ภาคผนวก ค

เครื่องมือการวิจัย

“บทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)

ในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี”

เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเก็บข้อมูล ทฤษฎีจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อดังกล่าว เครื่องมือในการวิจัยจึงได้แก่ เอกสาร บทความ รวมทั้งผลงานการวิจัยต่าง ๆ ในส่วนของข้อมูลปฐมภูมิ ผู้จัดทำได้กำหนดเป็นการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง เสมือนเป็นการสนทนาในชีวิตประจำวัน เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์กลุ่มประชากรที่กำหนด โดยการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง ได้แก่ สาธารณสุขอำเภอบ้านนาเดิม, หัวหน้าสถานีอนามัยประจำตำบล 4 ตำบล, นายกองจัดการบริหารส่วนตำบล 4 แห่ง, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล 4 แห่ง, ประธานประชาคมตำบล 4 ตำบล และประธานกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในแต่ละตำบล ของอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 15 คน ผู้จัดทำจึงได้กำหนดโครงสร้างการสัมภาษณ์ ดังนี้

เรื่องที่สัมภาษณ์ : บทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

วัน/เดือน/ปี ที่ทำการสัมภาษณ์ : เมษายน - พฤษภาคม พ.ศ.2555

เวลาเริ่มสัมภาษณ์ : 10.00 น. – 16.00 น. **สถานที่สัมภาษณ์ :** แยกตามกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด ดังนี้

1. สำนักงานสาธารณสุขอำเภอบ้านนาเดิม
2. สถานีอนามัยประจำทั้ง 4 ตำบลในอำเภอบ้านนาเดิม
3. ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 4 ตำบลในอำเภอบ้านนาเดิม
4. ที่ทำการ/สำนักงานของประธานประชาคมตำบลทั้ง 4 แห่งในอำเภอบ้านนาเดิม
5. ที่ทำการ/สำนักงานของประธานกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในอำเภอบ้านนาเดิม

ผู้สัมภาษณ์ : นางสาวกนกพร ศุคอักษร **ผู้ให้สัมภาษณ์ :** ประกอบด้วย

1. สาธารณสุขอำเภอบ้านนาเดิม
2. หัวหน้าสถานีอนามัยประจำทั้ง 4 ตำบล ในอำเภอบ้านนาเดิม
3. นายกองจัดการบริหารส่วนตำบลทั้ง 4 ตำบล ในอำเภอบ้านนาเดิม
4. ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 4 ตำบล ในอำเภอบ้านนาเดิม

5. ประธานประชาคมตำบล ทั้ง 4 ตำบล ในอำเภอบ้านนาเดิม

6. ประธานกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จำนวน 15 คน ในอำเภอบ้านนาเดิม

สำหรับคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้แยกประเด็นการสัมภาษณ์ ออกเป็น 2 หมวด โดยการศึกษาพื้นฐานทั่วไปกลุ่มประชากร เพื่อให้สามารถมองเห็นพื้นฐานทางความคิดของผู้ถูกสัมภาษณ์ผ่านประสบการณ์ทำงานที่ผ่านมา และแยกประเด็นสัมภาษณ์เฉพาะสำหรับสัมภาษณ์กลุ่มประชากรตัวอย่าง ผ่านประสบการณ์ทำงานในปัจจุบัน แบ่งเป็น 2 ประเด็น ได้แก่

1. ประเด็นพื้นฐานของผู้ถูกสัมภาษณ์ ประกอบด้วย

- 1.1 บทบาท/ หน้าที่ในหน่วยงานที่สังกัด
- 1.2 ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งปัจจุบัน
- 1.3 บทบาท/ หน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการเมืองในอำเภอบ้านนาเดิม
- 1.4 บทบาท/ หน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในอำเภอบ้านนาเดิม

2. ประเด็นเกี่ยวกับหัวข้องานวิจัย ประกอบด้วย

- 2.1 บทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในอำเภอบ้านนาเดิม และแนวโน้มทางการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในอำเภอบ้านนาเดิม ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตผ่านประสบการณ์ของผู้ถูกสัมภาษณ์
- 2.2 ลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนส่วนใหญ่ในอำเภอบ้านนาเดิม
- 2.3 บทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอำเภอบ้านนาเดิม ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอบ้านนาเดิมอย่างไร

*****

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นางสาวกนกพร ผุดอักษร
วัน เดือน ปีเกิด	2 สิงหาคม 2525
สถานที่เกิด	อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี
ประวัติการศึกษา	ศศ.บ. สาขารัฐศาสตร์ (การเมืองการปกครอง) มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ.2546
สถานที่ทำงาน	องค์การบริหารส่วนตำบลบางวัน อำเภอกระบุรี จังหวัดพังงา (2549 – 2550) องค์การบริหารส่วนตำบลนาใต้ อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี (2550 – 2554) องค์การบริหารส่วนจังหวัดชุมพร อำเภอเมืองชุมพร จังหวัดชุมพร (ปัจจุบัน)
ตำแหน่ง	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน ระดับ 6 ว

